

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/I/2020/36114651036816644

**História a súčasný stav zástupnej vojny medzi Iránom a
Izraelom
(diplomová práca)**

2020

Bc. Roman Jakubovič

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

**História a súčasný stav zástupnej vojny medzi Iránom a
Izraelom**
(diplomová práca)

Študijný program: hospodárska diplomacia
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: Mgr. František Škvrnda, PhD.

Bratislava 2020

Bc. Roman Jakubovič

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že som predloženú diplomovú prácu vypracoval samostatne s využitím literatúry, ktorú uvádzam podľa zvyklostí.

Dátum:

.....

Podpis

Pod'akovanie

Touto cestou si dovoľujem vysloviť pod'akovanie svojmu školiteľovi Mgr. Františkovi Škvrndovi, PhD. za jeho cenné rady, pripomienky a poskytnutú pomoc pri vypracovaní diplomovej práce.

Abstrakt

JAKUBOVIČ, Roman: História a súčasný stav zástupnej vojny medzi Iránom a Izraelom. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: Mgr. František Škvrnda, PhD. Bratislava: FMV, 2020, 78 strán.

Cieľom záverečnej (diplomovej) práce je analýza histórie a súčasného stavu zástupnej vojny medzi Iránom a Izraelom. V práci približujeme teoretické vymedzenie pojmu zástupná vojna a vplyv jej účastníkov na nami zvolenej iránsko-izraelskej vojne v nami mapovanom období posledných štrnástich rokov. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola je venovaná teoretickej časti, v ktorej definujeme fenomén zástupnej vojny a jej rôznorodé podoby a typy. Ďalšia kapitola sa zaoberá reláciami medzi hlavnými aktérmi sporu a ich zástupcami, pričom sme tiež pozorovali vplyv hlavného determinantu v podobe iránskeho jadrového programu. V záverečnej kapitole poukazujeme na chronologický vývoj zástupnej vojny v nami zvolenom časovom úseku a analyzujeme konkrétne strety počínajúc rokom 2006. Výsledkom riešenia danej problematiky je skutočnosť, že zástupná vojna je úkaz, o ktorom je zodpovedaných málo otázok, no i napriek tomu nemožno znevažovať jeho úlohu v medzinárodných vzťahoch. Iránsko-izraelská zástupná vojna predstavuje unikátny, historicky a ideologicky ovplyvnený konflikt do ktorého sú zapojené dve bývalé superveľmoci, štáty aj súbštátne subjekty. Riešenie sa zdá byť v nedohľadne, no isté je, že dôsledky tejto vojny budú mať globálny dopad.

Kľúčové slová: zástupná vojna, Irán, Izrael, Hamas, Hizballáh, Sýria

Abstract

JAKUBOVIČ, Roman: History and Current State of the Iran-Israel Proxy War. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of international political relations. – Supervisor of the final (master) thesis: Mgr. František Škvrnda, PhD. Bratislava: FMV, 2020, 78 pages.

The aim of the final (diploma) thesis is to analyze the history and current state of the proxy war between Iran and Israel. In this work, we approach the theoretical definition of the term proxy war and the influence of its participants on the Iran-Israeli war of our choice in the mapped period of the last fourteen years. The work is divided into four chapters. The first chapter is devoted to the theoretical part, in which we define the phenomenon of proxy war and its various forms and types. The next chapter deals with the relations between the main actors in the dispute and their representatives, while we also observe the influence of the main determinant in the form of Iran's nuclear program. In the final chapter we point out the chronological development of the proxy war in our chosen time period and analyze specific clashes starting in 2006. The result of this thesis is the fact, that the proxy war is a phenomenon where only few questions are answered, but it does play an important role in international relations. Iran-Israeli proxy war is a unique, historically and ideologically influenced conflict involving two former superpowers, states and non-state entities. The solution seems out of sight, but it is certain that the consequences of this war will have a global impact.

Key words: proxy war, Iran, Israel, Hamas, Hezbollah, Syria

Obsah

Úvod.....	8
1 Definícia zástupnej vojny	10
1.1 Špecifiká subjektov zástupnej vojny	15
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	22
3 Zúčastnené strany, ich zástupcovia a determinanty	24
3.1 Irán a jadrový program	24
3.2 Irán a Libanon	28
3.3 Irán a Palestína	31
3.4 Irán a Sýria	33
3.5 Izrael a USA	35
3.6 Vojenská odpoveď Izraela.....	38
4 Chronologický vývoj izraelsko-iránskej zástupnej vojny	43
4.1 Zástupný konflikt počas Druhej libanonskej vojny	44
4.2 Pokračovanie zástupnej vojny	50
4.3 Zástupná vojna počas občianskej vojny v Sýrii	57
Záver.....	64
Zoznam použitej literatúry	67

Úvod

Konflikt medzi Iránom a Izraelom je jedným z mála konfliktov, ktorý sa zrodil z blízkeho priateľstva a pevných vzťahov. Vznik štátu Izrael v roku 1948, no predovšetkým iránska revolúcia z roku 1979 boli udalosti, ktoré spôsobili zásadné zmeny vo vzájomných vzťahoch medzi týmito dvoma krajinami. Izrael musel už od svojho počiatku demonštrovať okolitým arabským krajinám svoje vojenské schopnosti, aby si dokázal zachovať svoju existenciu. Irán sa na druhej strane ako nearabská republika od roku 1979 usilovala naplniť mocenské vákuum spôsobené sociálnymi zmenami v regióne.

Po islamskej revolúcii v roku 1979 vodca Iránu Ajatolláh Chámeneí deklaroval oslobodenie Jeruzalema za centrálny komponent iránskej islamskej ideológie. Dogma v podobe šiitskeho islamu transformovala formu vlády na teokraciu a postupom času deifikovala osobu Ajatolláha Chámeneího. Spor s Izraelom definoval ako boj medzi dobrom a zlom a dodal, že náboženskou povinnosťou všetkých moslimov je vzdorovať nehanebnej židovskej entite. Inými slovami, oslobodenie Jeruzalema sa nepovažovalo iba za palestínsku zodpovednosť, ale za záväzok celého moslimského sveta vedeného Teheránom. S obmedzenými zdrojmi sa režimu podarilo v priebehu troch desaťročí rozšíriť politický vplyv na Blízkom východe do rozmerov, ktoré by v roku 1979 predpokladal len málo kto.

Kontúry studenej vojny boli badateľné už po skončení iránskej revolúcie, no až v 21. storočí sa začalo otvorene hovoriť o iránsko-izraelskom zástupnom spore. Ústrednou postavou bol iránsky generál Kasím Sulejmání, považovaný za jedného z popredných odborníkov v oblasti asymetrickej vojny. Generál získal v Iráne jedinečné postavenie a mohol sa spoľahnúť na takmer neobmedzenú podporu zo strany Ajatolláha Chámeneího. Sulejmání pôsobil väčšinu svojho vojenského života ako veliteľ jednotiek Kuds, ktoré tvoria osobitný oddiel revolučných gárd. V preklade z perzštiny znamená ich pomenovanie Jeruzalem, čo značí ich konečný účel, a tým je oslobodenie Jeruzalema.

Irán však nebol schopný samostatného boja s Izraelom a preto sa rozhodol spolupracovať s inými krajinami. Výsledkom bol vznik Osi Odporu. Tá predstavuje jedinečnú politickú alianciu medzi Iránom, Sýriou a libanonským Hizballáhom a zároveň platformu, na základe ktorej sa medzi jej členmi vybudovali nezlomné putá. Irán mohol v rámci tohto spojenectva expandovať svoju vojenskú prítomnosť a vytvoriť rozsiahlu a komplexnú sieť zástupných síl, prostredníctvom ktorých vedie vojnu voči Izraelu.

Izrael sa v súčasnosti nachádza v rovnakej situácii ako počas svojho vzniku. Čelí súčasne viacerým nepriateľom, avšak v priebehu rokov sa jeho protivníci aj situácia v bezpečnostnom prostredí markantne zmenila. Tradičných konkurentov (arabské štáty) nahradili subštátni aktéri (Hizballáh, Hamas), ktorí používajú novú formu boja: asymetrickú vojnu. Tá predstavuje konflikt v ktorom majú obe strany diametrálne odlišné vojenské schopnosti. Izrael disponuje vo vojenskej oblasti značnou superioritou, zatiaľ čo jeho protivníci, menovite militantné teroristické organizácie ako Hamas či Hizballáh, majú v tejto sfére masívnu nevýhodu. Tu do procesu vstupuje Irán, ktorý sa prostredníctvom vojenskej či finančnej pomoci snaží túto slabinu vyrovnať a zlepšiť tak bojové schopnosti spomínaných skupín.

Zástupná vojna medzi Izraelom a Iránom je tiež špecifická rôznorodosťou jej foriem. Boli prítomné aj zaužívané vojenské spôsoby, no strety boli prevažne rafinované a jednalo sa napríklad o prerušenia dodávok zbraní v rámci námorných afér, kybernetické útoky či atentáty na vedeckých a diplomatických predstaviteľov. Obe strany sa snažili i napriek tomu vyhnúť eskalácii napätia a navyše sa obávali reakcií veľmocí (USA, Rusko), ktoré sú do konfliktu existenčne integrované. Prezident USA Donald Trump udržiava vzťahy s Izraelom na výnimočnej úrovni, avšak je možné konštatovať, že v rámci Blízkeho východu je nevyspytateľný. Koná výlučne na základe amerických záujmov. Izrael preto musí byť ostrážitý a promptne reagovať na akékoľvek zmeny. Rusko má unikátnu pozíciu, keďže ako jediný štát má s oboma aktérmi relatívne priateľské vzťahy. Vstupuje do konfliktu ako kľúčový element, ktorého rozhodnutia budú mať zásadný vplyv na konečný výsledok zástupnej vojny.

V súčasnosti predstavuje ústredné bojisko Sýria, kde dochádza k prelínaniu všetkých premenných. Iránsky režim sa tu naplno etabloval tak ako aj v Libanone a navyše v domácom prostredí zrejme pokračuje v rozvoji jadrového programu. Izrael balansuje medzi dôležitosťou a naliehavosťou: to, čo je naliehavé (pásma Gazy a iránska prítomnosť v Sýrii), bude mať zrejme nižšiu prioritu ako to, čo je dôležité (iránsky jadrový program a projekt precíznosti Libanone). V prípade eskalácie napätia musí mať Izrael jasne definované, na čo sa zameria: iránske zástupné sily, spojenecké štáty alebo samotný Irán.

Budúcnosť konfliktu ostáva nejasná, no i napriek tomu možno konštatovať, že spor pokračovať bude. Otázna je jeho podoba, to či sa zo zástupnej vojny pretransformuje na priamu sa bude odvíjať od mnohých premenných. Kľúčový bude iránsky jadrový program. Pokiaľ dôjde k vybudovaniu jadrových kapacít nastane zrejme patová situácia ako počas Studenej vojny a spor bude pokračovať v obmedzených rozmeroch zástupného konfliktu.

1 Definícia zástupnej vojny

Proxy vojna sa v priebehu storočí stala významným atribútom pri formovaní želaného strategického výsledku konfliktu prostredníctvom nepriamej angažovanosti. Dejiny sú plné konfliktov, v ktorých štáty využili zástupnú vojnu na dosiahnutie svojich strategických cieľov bez toho, aby sa viazali vlastnými jednotkami, prostriedkami či financiami. Hoci sú k dispozícii rozsiahle výskumné materiály o súčasných vojnách, medzinárodných vzťahoch a súvisiacich bezpečnostných štúdiách, pri analýze definícií proxy vojny a jej princípov existuje vedomostné vákuum.¹

Otázka, čo predstavuje proxy vojnu teda zostáva veľmi sporným a nedostatočne analyzovaným problémom. Existuje niekoľko pokusov a bolo vytvoreného množstvo úsilia na definovanie daného pojmu. Právne zameraná definícia, ktorá definuje proxy vojnu ako sponzorovanie konvenčných alebo nekonvenčných síl, ktoré ležia mimo ústavného poriadku štátov, je najvhodnejšia na to, aby sa týmto nedostatkom vyhla a jasne vymedzila právne línie nevyhnutné na to, aby sa zabránilo hrozbe, ktorú v 21. storočí proxy vojna predstavuje.²

Koncepcné korene proxy vojen nadväzujú na Tukydidove dielo *Dejiny peloponézskej vojny*. V klasickom naratíve o vojne medzi Aténami a Spartou sú expanzia a zadržiavanie vzájomne prepojenými strategickými impulzmi, ktoré formujú epochálny konflikt medzi dvoma súpermi. Charakteristické črty sporu opísaného Tukydidom sú: asymetrické súperenie, odmietnutie totálnej vyhladzujúcej vojny, rétorické bitky o morálne požiadavky spravodlivých vojen - to všetko sú znaky, ktoré sa opakovane opisujú v historických a analytických textoch proxy vojny.³ Z historického hľadiska je zástupná vojna tak stará ako samotná vojna, avšak etablovanie medzinárodných strategických štúdií ako formálneho analytického zdroja v období po druhej svetovej vojne predstavuje výraznú zmenu v konceptuálnej genealógii zástupnej vojny.⁴

Zástupná vojna je formou vojenského zásahu s konkrétnym zámerom úmyselne ovplyvniť záležitosti iného štátu prostredníctvom použitia (alebo hrozby) násilia.

¹ MUMFORD, Andrew. *Proxy Warfare*. Cambridge : Polity Press, 2013. 139 s. ISBN 978-0- 7456-5118-7.

² RONDEAUX, Candace – STERMAN, David. *Twenty-First Century Proxy Warfare: Confronting Strategic Innovation in a Multipolar World*. [elektronický zdroj]. Washington DC, : New America, 2019. 72 s. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: https://d1y8sb8igg2f8e.cloudfront.net/documents/Twenty_First_Century_Proxy_Warfare_Final.pdf

³ WALLING, Karl. *Thucydides on Policy, Strategy, and War Termination*. [online]. In: Naval War College Review, 4. 11. 2013. roč. 66, č. 4, čl. 6, s. 1-40. [cit. 2019-11-03]. ISSN 0028-1484. Dostupné na: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1412&context=nwc-review>

⁴ BUZAN, Barry – HANSEN, Lene. *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 398 s. ISBN 978-0521694223.

Dominantný štát sa radšej vyhne priamemu kontaktu s konfliktom pri čom uprednostní jeho zástupcu, ktorý za neho vykoná všetky potrebné aktivity. Groh definuje proxy vojnu ako usmernené použitie sily politicky motivovaným miestnym činiteľom, aby nepriamo ovplyvňoval politické záležitosti v cieľovom štáte.⁵

Prijatie vojenských stratégií zástupnej vojny sa skutočne hlboko zakorenilo až v polovici dvadsiateho storočia. Priamy zásah supervelmoci (napríklad invázia Sovietskeho zväzu do Afganistanu) bol skôr výnimkou než pravidlom konfliktu počas obdobia Studenej vojny. Proxy interferencia z diaľky sa stala normou. Harold Tillema konštatoval, že na konci éry Studenej vojny boli otvorené zahraničné vojenské intervencie a medzinárodný ozbrojený konflikt slepé voči tajnému a nepriamemu vojenskému zásahu a všadeprítomnosti zástupnej vojny.⁶

Lebow, vo svojej knihe *Prečo národy bojujú*, charakterizoval konflikty Studenej vojny medzi dvoma hlavnými supervelmocami a spojencami ich oponentov, ako niečo medzi vojnou a mierom, a preto ich nezahrnul do jeho rozsiahlej analýzy údajov o kauzalite vojen za posledné tri storočia.⁷ Jeho zistenia nám indikujú, že nedošlo k pochopeniu dynamiky a dôležitosti zástupných vojen, ktorých existencia sa prepadla cez trhliny bezpečnostných štúdií a došlo tak k neúplnej kompletizácii celého spektra typológií vojny v modernom svete. Jedná sa o významné opomenutie, najmä keď sa vezme do úvahy zistenie Holstiho, že 30 percent všetkých vojen medzi rokmi 1945 a 1995 bolo svedkom nejakej formy vonkajšej intervencie.⁸

Aby sme získali lepšie porozumenie toho, čo zástupné vojny predstavujú, bolo by užitočné sa najskôr zamerať na to, čo nepredstavujú. Proxy vojny nie sú iba regionálne vojny, ktoré zdanlivo odrážajú širšie ideologické boje páchané supervelmocami. Nie sú to len zásahy tretích strán počas priamych vojenských stretov prostredníctvom tajných akcií. Existuje teda predpoklad, že štáty nepriamo zasahujú do vojen druhých a používajú na to svojich zástupcov, ktorí sú účastníci danej vojny. Vojnové podmienky teda už existujú a externý zásah ich ešte viac skomplikuje a umocní.

Je taktiež nutné situovať zástupné vojny v medzinárodnom i lokálnom kontexte. Spomenuté kontexty sa pri formovaní dynamiky konfliktu často dopĺňajú. Historicky štáty

⁵ GROH, Tyrone. *Proxy War: The Least Bad Option*. Stanford : Stanford University Press, 2019. 264 s. ISBN 978-1503608184.

⁶ MUMFORD, Andrew. *Proxy Warfare*. Cambridge : Polity Press, 2013. 139 s. ISBN 978-0- 7456-5118-7.

⁷ LEBOW, Richard Ned. *Why Nations Fight : Past and Future Motives for War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 318 s. ISBN 9780521170451.

⁸ HOLSTI, Kalevi J. *The State, War, and the State of War*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 272 s. ISBN 978-0521577908.

využívali špecifické lokalizované udalosti (napríklad občiansku či náboženskú vojnu), aby vyvolali stimul v širšom geopolitickom prostredí (napríklad potlačenie konkurenčnej ideológie či nadvlády). Zoberme si napríklad tridsaťročnú vojnu (1618 - 1648), v ktorej sa katolícke Francúzsko z existenčných dôvodov pridalo na stranu Protestantov, aby dokázalo čeliť novej hegemonii Habsburgovcov.⁹

V roku 1964 Karl Deutsch nazval proxy vojnu medzinárodným konfliktom medzi dvoma cudzími mocnosťami, ktoré bojujú na pôde tretej krajiny, pričom samotný konflikt je maskovaný ako vnútorný problém tejto krajiny napríklad v podobe občianskej vojny. Dochádza pritom ku využitiu niektorých pracovných síl, zdrojov a územia tejto krajiny ako prostriedku na dosiahnutie zahraničnej stratégie a cieľov. Deutschova definícia je primárne zameraná na štát. Nevníma úlohu, ktorú môžu v zástupných vojnách zohrávať neštátne subjekty a internacionalizuje proxy vojny, pričom prehliada ich regionálny aspekt. Treba však brať do úvahy kontext Studenej vojny, počas ktorej bola táto definícia vytvorená.¹⁰

Michael Innes, vo svojej publikácii *Porozumenie proxy vojnám* vníma zástupcov supervelmocí počas obdobia Studenej vojny ako ich nástroje, skrz ktoré budú môcť rozširovať svoje mocenské záujmy. Innes však rozširuje predchádzajúce koncepcie zástupnej vojny tým, že do prostredia proxy vojny zahŕňa aj teroristické organizácie sponzorované štátom.¹¹

Podľa Pfaffa sa v zástupnej vojne skôr používajú zástupcovia na substituovanie zdrojov a majetku sponzora než na ich augmentáciu. Táto definícia predstavuje štát ako monolitického aktéra, hoci existuje veľa dôkazov, ktoré naznačujú, že erózia štátnej moci v dobe globalizácie spôsobila, že neštátne subjekty zvyšujú svoje záujmy a vplyv vo vojenských záležitostiach.¹³

Jedným z prvých vplyvných diel, ktoré tvrdia, že ako zástupcovia môžu byť použité iba neštátne subjekty je *Proxy intervencia v občianskych vojnách* od Bertila Dunéra (1981). Dunér tvrdí, že nie je možné demonštrovať jediný príklad štátu, ktorý slúži ako zástupca iného štátu. Či štát konal ako zástupca iného štátu možno vysledovať, pokiaľ bol podrobený výkonu moci iného štátu, teda bol donútený zasahovať. Je však potrebné špecifikovať okolnosti. Dunérov výklad spočíva na predpoklade, že splnomocnenec (napr. Kuba pri

⁹ MUMFORD, Andrew. *Proxy Warfare*. Cambridge : Polity Press, 2013. 139 s. ISBN 978-0- 7456-5118-7.

¹⁰ DEUTSCH, Karl. *External Involvement in Internal Wars*. In: *Internal War: Problems and Approaches*. New York: Free Press of Glencoe, 1964. 100-111 s. ISBN 978-0313224515.

¹¹ INNES, Michael. *Making Sense of Proxy Wars: States, Surrogates and the Use of Force*. Washington, DC,: Potomac Books, 2012. 216 s. ISBN 978-1597972307.

¹³ PFAFF, Anthony. *Proxy War Ethics*. In: *Journal of National Security Law & Policy*. Washington DC,: University of the Pacific McGeorge School of Law. 2017, roč. 9, č. 2. s. 1-50. ISSN 1553-3158.

priamom zásahu v Angole) zasahuje v dôsledku pozitívnych alebo negatívnych sankcií namierených proti nemu. Pozitívne sankcie predstavujú odmeny, ktoré môžu napríklad pozostávať z prevodu zdrojov. Keby sa mohlo preukázať, že štát B priamo alebo aspoň čiastočne zasiahol z dôvodu vplyvu štátu A - či už z dôvodu moci štátu A alebo zlučiteľnosti záujmov medzi štátmi A a B - Dunér by pravdepodobne vnímal takúto udalosť ako proxy vojnu, kde by bol štát použitý ako zástupca.¹⁴ Geraint Hughes vo svojej knihe *Nepriateľ môjho nepriateľa* uvádza tvrdenie podobné tomu, ktoré uvádza Dunér, pričom tvrdí, že označovanie štátov za zástupcov podceňuje mieru, do akej môže štát sledovať svoje vlastné národné záujmy a robiť strategické rozhodnutia, ktoré môžu byť v súlade so silnejším spojencom, avšak nie sú ním skutočne ovplyvnené. Základným predpokladom argumentu, ktorý vyslovili Dunér a Hughes je, že štáty nemôžu byť použité ako zástupcovia, pretože historický záznam ukazuje, že štáty zasiahnu, iba ak majú o to záujem.¹⁵

Iný pohľad na zástupné vojny majú vedúce garnitúry ozbrojených síl USA, ktoré rozširujú nazeranie na zástupné vojny o pojem proxy prostredie, v ktorom sa dané vojny odohrávajú. Aby bolo možné porozumieť proxy prostrediu, je nevyhnutné pochopiť, že definícia zástupnej vojny podľa Centrálného velenia (USCENTOM) nie je univerzálna. Zástupná vojna je fyzický prejav dominantného subjektu alebo jeho zástupcu, pôsobiaci voči nepriateľskej strane, prostredníctvom ktorého sa dominantná strana snaží dosiahnuť vlastné vojenské ciele. Odohráva sa v proxy prostredí, kde dochádza k spolupráci aktérov, pričom vzťah medzi týmito dvoma aktérmi je hierarchický. Ciele mocnejšieho z dvojice sa automaticky stávajú cieľmi slabšieho.¹⁶

Proxy prostredie je viazané nasledujúcimi princípmi:

- Všetky proxy prostredia sú poháňané politickým záujmom, ten tvorí základ vojenského partnerstva a zosúladených vojenských cieľov.
- Proxy prostredie je založené na vzťahu medzi dominantným štátom a jeho zástupcom.

¹⁴ DUNER, Bertil. *Proxy Intervention in Civil Wars*. In: Journal of Peace Research. London: Sage Publications, 1981, roč. 18. č. 4, s. 353-361. ISSN 0022-3433.

¹⁵ HUGHES, Geraint. *My Enemy's Enemy: Proxy Warfare in International Politics*. Eastbourne: Sussex Academic Press, 2012. 256 s. ISBN 978-1845194499.

¹⁶ FOX, Amos. *In Pursuit of a General Theory of Proxy Warfare*. [elektronický zdroj]. Baltimore: Association of the United States Army, 2019. 18 s. [cit. 2019-11-03]. Dostupné na: <<https://www.ausa.org/sites/default/files/publications/LWP-123-In-Pursuit-of-a-General-Theory-of-Proxy-Warfare.pdf>>

- Proxy vzťahy sú transakčné alebo koristnícke.
- Proxy vzťahy majú obmedzené trvanie.
- Nie všetky politické, strategické a operačné rozhodnutia prichádzajú so zreteľnou alebo zjavnou zmenou na taktickej úrovni.
- Vyhrané bitky urýchľujú divergenciu, zatiaľ čo stratené bitky oslabujú vzťah medzi primárnym a sekundárnym aktérom.
- Pomer moci v proxy vzťahu sa môže meniť pokiaľ:
 - a) je zástupca dostatočne silný, aby rozhodoval samostatne
 - b) zástupca získava moc od iných subjektov ako od dominantného subjektu
 - c) zástupca plní ciele ktoré mu stanovil jeho sponzor¹⁷

Podľa Mumforda zas proxy vojny predstavujú nepriamu participáciu tretích strán, ktoré chcú ovplyvniť vývoj konfliktu a dosiahnuť želaný strategický výsledok. Predstavujú vzťah perfidného altruizmu medzi donorm, ktorý je štátneho či neštátneho charakteru a ktorý existuje mimo dynamiky konfliktu, a jeho vybranými zástupcami, ktorí od neho poberajú zbrane, výcvik a financovanie.¹⁸

Izraelský akademik Yaacov Bar-Siman-Tov publikoval v roku 1984 významný článok, v ktorom bližšie charakterizoval črty zástupnej vojny a uznal ju ako samostatnú a unikátnu vetvu vojny. Bar-Siman-Tov tvrdí, že všeobecne môžeme identifikovať dva významy, ktoré sa spájajú s pojmom proxy vojna, a to lokálna vojna s vonkajším vojenským zásahom a bez neho. Prvé použitie termínu je vojna medzi regionálnymi štátmi, za ktorým(i) stojí supervelmoc, ktorá zásobuje štát(y) bez toho, aby sa do vojny zapojili jednotky veľmoci. Kontrolovaná lokálna vojna je pre supervelmoc výhodná, keďže ňou môže napredovať v politických či strategických záujmoch s nižšou úrovňou risku. Ako vhodný príklad môže slúžiť Izraelsko-Arabský konflikt či Indo-Pakistanské vojny. Proxy vojna podľa druhého významu je medzinárodný konflikt medzi dvoma cudzími mocnosťami, bojujúc na pôde tretej krajiny, využívajúci pracovnú silu, zdroje a územie tejto krajiny ako prostriedok na dosiahnutie zahraničných cieľov a stratégií.

Je teda náročné rozlišovať zástupnú a akúkoľvek inú vojnu, pretože neexistujú konkrétne kritériá na to, aby sa proxy vojna mohla označiť za osobitnú kategóriu vojny. Aby

¹⁷ FOX, Amos. *In Pursuit of a General Theory of Proxy Warfare*. [elektronický zdroj]. Baltimore: Association of the United States Army, 2019. 18 s. [cit. 2019-11-03]. Dostupné na: <<https://www.ausa.org/sites/default/files/publications/LWP-123-In-Pursuit-of-a-General-Theory-of-Proxy-Warfare.pdf>>

¹⁸ MUMFORD, Andrew. *Proxy Warfare*. Cambridge : Polity Press, 2013. 139 s. ISBN 978-0- 7456-5118-7.

sme mohli charakterizovať zástupnú vojnu ako samostatnú a jedinečnú kategóriu vojny, musíme si položiť nasledujúce otázky:

1. Dá sa klasifikovať proxy vojna ako vojna, v ktorej vonkajšia moc zasahuje priamo?
2. Je nevyhnutné, aby oba malé štáty v lokálnej vojne slúžili ako zástupcovia pre tretiu stranu?
3. Môže existovať jednostranná zástupná vojna?
4. Ako rozlišovať medzi proxy vzťahmi a aliančnými vzťahmi?
5. Kedy veľký štát pomáha menšiemu, a kedy ho využíva ?
6. Pôsobí veľký štát ako zástupca malého štátu?
7. Je zástupná vojna obmedzená iba na vzťah veľmoci s malými štátmi?¹⁹

Najrozšírenejšie formulácie toho, čo predstavuje proxy vojnu, teda koncipujú zástupcov ako povstalecké štátne či neštátne ozbrojené sily, ktoré pôsobia ako agenti sponzorského štátu na základe formálnej alebo neformálnej zmluvy. Je však nutné konštatovať existenciu polyarchického svetového poriadku, v ktorom je monopol na použitie sily štátmi vysoko fragmentovaný medzi viacerými štátmi a neštátnymi subjektami a už sa nenachádza v rukách niekoľkých vybraných aktérov. Rozširuje sa spektrum neštátnych zástupcov od podnikateľských jednotlivcov až ku klasickým organizáciám, pričom je tomu nutné prispôbiť aj vedecké metódy a pristupovať k týmto okolnostiam ako ku bezprecedentným.²⁰ Stručne povedané, zástupné vojny sú logickou substitúciou pre štáty, ktoré sa snažia presadzovať svoje strategické ciele, no zároveň sa snažia vyhnúť priamej, nákladnej a krvavej vojne.²¹

1.1 Špecifiká subjektov zástupnej vojny

Proxy vojna sa najlepšie definuje ako priame alebo nepriame sponzorovanie konvenčných alebo nepravidelných síl tretích strán, ktoré ležia mimo ústavného poriadku štátov zapojených do ozbrojených konfliktov. Utajenie, pravdepodobná popierateľnosť a

¹⁹ YAACOV, Bar-Siman-Tov. *The Strategy of War by Proxy*. In: Cooperation and Conflict. London: Sage Publications, 1984, roč. 19, č. 4, s. 263-272. ISSN 00108367.

²⁰ RONDEAUX, Candace – STERMAN, David. *Twenty-First Century Proxy Warfare: Confronting Strategic Innovation in a Multipolar World*. [elektronický zdroj]. Washington DC, : New America, 2019. 72 s. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: <<https://d1y8sb8igg2f8e.cloudfront.net/documents/Twenty-First-Century-Proxy-Warfare-Final.pdf>>

²¹ LOVEMAN, Chris. Assessing the phenomenon of proxy intervention. In: *Conflict, Security & Development*. London: Taylor & Francis. 2002, roč. 2, č. 3, s. 29-48. ISSN 1467-8802.

nejednoznačnosť v pravidlách zapojenia a štruktúry velenia sú charakteristickými črtami rozhodujúcimi pre úspech proxy stratégií, pričom diaľková kontrola predstavuje ústredný taktický problém. Okrem definície samotnej zástupnej vojny je pre celostné porozumenie tiež nutné charakterizovať základné črty a polohy vzťahu medzi zúčastnenými subjektami.²²

Podstata vzťahu príkazca-agent vyplňa mnoho medzier a rozširuje naše poznatky o aktéroch zapojených do proxy vojny. Základným predpokladom vzťahu je akt, kedy zasahujúci štát (príkazca) uzatvorí so zástupcom (agentom) zmluvu o pomoci pri zasahovaní. Teória agentúry dopĺňa vysvetlenia správania subjektov, keďže sa koncentruje na vzťahy, kde si jedna strana prenájom služby druhej, ergo nepriorizuje situáciu, kedy dve strany uzatvoria zmluvu na rovnocennejšom základe, čoho príkladom je aliancia.²³ Teória agentúry sa najvýhodnejšie aplikuje za nasledujúcich troch podmienok: keď sú ciele príkazcu (zasahujúceho štátu) v rozpore s cieľmi jeho zástupcu (splnomocnenca), keď neistota výsledku zvyšuje pravdepodobnosť, že sa každá strana pokúsi podviesť tú druhú, a vtedy, keď je ťažké vyhodnotiť správanie druhej strany. Vo väčšine prípadov bude zasahujúci štát a jeho zástupca čeliť najmenej jednej, ak nie všetkým trom z týchto podmienok. Dvojica príkazca-agent (intervenujúci štát - splnomocnenec) bude mať len zriedkavo dokonale symetrické záujmy a ciele. Intervenčný štát preto často musí vynaložiť dodatočné náklady na to, aby udržal svojho zástupcu pod kontrolou.²⁴

Povaha vzťahu medzi zástupcom a intervenujúcim štátom nám teda poskytuje dôležité informácie, ktoré prepožičiavajú špecifickosť motiváciám pre využitie tejto metódy nepriameho zásahu. V niektorých ohľadoch vzťah odráža niečo podobné spojenectvu. Z konsenzu v literatúre vyplýva, že štáty vytvárajú aliance s cieľom zlepšiť svoje postavenie, pričom strategické partnerstvá umožňujú poskytnúť väčšie zdroje na presadzovanie bezpečnostných záujmov. V tomto zmysle sa väčšie množstvo zdrojov premieňa do rôznych potenciálnych preferencií: zdroje môžu doplniť kritické zručnosti, ktoré kvalitatívne zlepšujú schopnosť štátu ovplyvňovať konkrétnu situáciu a mali by taktiež umožniť štátu zachovať si svoje zdroje v prípade, že sú potrebné inde. Ak zástupca poskytne tieto

²² RONDEAUX, Candace – STERMAN, David. *Twenty-First Century Proxy Warfare: Confronting Strategic Innovation in a Multipolar World*. [elektronický zdroj]. Washington DC, : New America, 2019. 72 s. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: <https://d1y8sb8igg2f8e.cloudfront.net/documents/Twenty-First-Century-Proxy-Warfare-Final.pdf>

²³ EISENHARDT, Kathleen. *Agency Theory: An Assessment and Review*. In: The Academy of Management Review. New York: Academy of Assessment. 1989, roč. 14, č. 1, s. 57-74. ISSN 0363-7425.

²⁴ GROH, Tyrone. *Proxy War: The Least Bad Option*. Stanford : Stanford University Press, 2019. 264 s. ISBN 978-1503608184.

schopnosti, zasahujúci štát ich môže využiť a následne sa rozhodnúť zapojiť sa do zástupnej vojny.²⁵

Podľa prominentného izraelského akademika Yaacova Bar-Siman-Tova možno tento vzťah ďalej definovať nasledovne. Vzťahy medzi aktérmi nerovného postavenia a moci sú pomocné a podmienené. Sú založené na reciprocite, v ktorej nadriadený aktér využíva svoje zdroje na zabezpečenie materiálnej, hospodárskej a vojenskej ochrany výmenou za osobitnú službu - pripravenosť konať, keď o to požiada príkazca. Výmena je vzájomne ocenená oboma stranami. Uvedomenie si vzájomných záväzkov a výhod zo strany partnerov tieto vzťahy zdôrazňuje a potvrdzuje. Najčastejšie je vo vzťahu prítomná nerovnováha, kedy sa i napriek reciprocite v tomto procese, uprednostňuje príkazca. Vzťah predstavuje niečo medzi čistým nátlakom a čistým dobrovoľníctvom.²⁶

Vzťah príkazca-agent zahŕňa dva základné benefity. Financovanie je rovnomerne rozdelené medzi obe strany a každá strana pravdepodobne prináša unikátny súbor zručností, ktoré uľahčujú alebo zefektívňujú dosiahnutie cieľov. V zástupnej vojne môže mať domorodý zástupca so znalosťou miestneho jazyka a so schopnosťou infiltrovať sa do prostredia dostatočné zdroje či zručnosti na to, aby sám dosiahol svoje ciele. Zasahujúci štát, ktorý takými schopnosťami nedisponuje, bude však stále schopný splniť svoje bezpečnostné ciele, ale za podstatne vyššie náklady. Konajúc spoločne, každá strana zvyšuje šance na dosiahnutie svojich cieľov a potenciálne znižuje ich náklady.²⁷

Využívanie zástupných jednotiek ponúka sponzorským štátom okrem základných benefitov taktiež iné kľúčové strategické výhody. Po prvé, sponzori sú odbremenení od vysokých rizík a nákladov spojených s priamou vojenskou činnosťou. Zároveň môžu využívať donucovaciu silu, ktorá nie je obmedzená medzinárodným alebo miestnym zvykovým právom. Po druhé, podmienky zmluvy medzi sponzormi a ich splnomocnencami nie sú záväzné, čo predstavuje ďalšiu výhodu v tom, že sponzori môžu ohýbať, porušovať alebo pretvárať predložené body zmluvy bez akýchkoľvek zábran. Po tretie, podpora zástupcov pravdepodobne tiež umožňuje sponzorom viesť vojnu na dlhšie časové obdobie, pretože domáce reakcie na vojenský zásah prostredníctvom síl tretích strán sa často

²⁵ MUMFORD, Andrew. *Proxy Warfare*. Cambridge : Polity Press, 2013. 139 s. ISBN 978-0- 7456-5118-7.

²⁶ YAACOV, Bar-Siman-Tov. *The Strategy of War by Proxy*. In: Cooperation and Conflict. London: Sage Publications, 1984, roč. 19, č. 4, s. 263-272. ISSN 00108367.

²⁷ GROH, Tyrone. *Proxy War: The Least Bad Option*. Stanford : Stanford University Press, 2019. 264 s. ISBN 978-1503608184.

stretávajú s verejnou ľahostajnosťou alebo dokonca priamou podporou, pokiaľ to nezahŕňa domáce branné povinnosti alebo obeť.²⁸

I napriek veľkému počtu výhod je potrebné zdôrazniť aj niektoré nevýhody. Profesorka Stanfordskej univerzity a teoretička Kathleen Eisenhardtová tvrdí, že problémy vzťahu príkazca - zástupca vyplývajú zo situácií, v ktorých jedna strana (príkazca) deleguje prácu na druhú (agent), ktorá ju vykonáva. Eisenhardtová ďalej konštatuje, že problém teórie agentúry a problém zdieľania rizika vychádza z dynamiky vzťahu príkazca - zástupca. Problematiku agentúry definuje ako situáciu, ktorá nastane, keď dôjde ku konfliktu záujmov medzi príkazcami a agentmi, a problém zdieľania rizika definuje ako ten, ktorý nastane, keď príkazca a agent majú rôzne výhrady voči riziku, čo vedie k prijímaniu rozdielnych opatrení.²⁹ Je potrebné poznamenať, že spomenuté problémy nie sú ničím novým. Clausewitz zdôraznil túto myšlienku už takmer pred 200 rokmi. Dospel k záveru, že jedna krajina môže podporovať vec inej krajiny, nikdy ju však nebude brať tak vážne, aby ju považovala za svoju vlastnú.³⁰ V rámci prostredia, v ktorom sa odohrávajú zástupné vojny, rozoznávame dva základné modely proxy vojny.

Proxy prostredia sú charakterizované dvoma podobnými no zároveň odlišnými modelmi: exploatačným a transakčným modelom. Zvonku tieto modely vyzerajú podobne, ale ich vnútorné fungovanie sa diametrálne odlišuje. Exploatačný model sa vyznačuje tým, že zástupná sila je úplne závislá od svojho príkazcu. Vzťah možno takmer vnímať ako vzťah medzi parazitom a hostiteľom. Príkazca poskytuje životaschopnosť parazitárnemu zástupcovi na to, aby si uchoval vlastnú existenciu. Táto závislosť vytvára silné spojenie medzi splnomocnencom a príkazcom, čo vedie k tomu, že príkazca má takmer neobmedzenú moc a vplyv na splnomocnenca. Uzurpátorský model je zvyčajne výsledkom silnejšieho aktéra, ktorý hľadá nástroj - zástupnú silu, na sledovanie cieľa. V dôsledku toho je zástupca pre príkazcu tak užitočný, aká je jeho schopnosť priniesť príkazcovi požadované výsledky a ciele. Akonáhle sú dosiahnuté ciele príkazcu alebo zástupca už nie je schopný efektívne napredovať požadovaným tempom a smerom, príkazca následne preruší vzťah alebo sa začne od svojho zástupcu dištancovať.

²⁸ RONDEAUX, Candace – STERMAN, David. *Twenty-First Century Proxy Warfare: Confronting Strategic Innovation in a Multipolar World*. [elektronický zdroj]. Washington DC, : New America, 2019. 72 s. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: <https://d1y8sb8igg2f8e.cloudfront.net/documents/Twenty-First-Century-Proxy-Warfare-Final.pdf>

²⁹ EISENHARDT, Kathleen. *Agency Theory: An Assessment and Review*. In: The Academy of Management Review. New York: Academy of Assessment. 1989, roč. 14, č. 1, s. 57-74. ISSN 0363-7425.

³⁰ CLAUSEWITZ, Carl. *On War*. Princeton: Princeton University Press, 1987. 732 s. ISBN 978-1857151213.

Transakčný model je paradoxom, pretože role v tomto vzťahu sú inverzné, t. j. zástupca je alfou vzťahu. V mnohých prípadoch je zastupujúca vláda nezávislá a hľadá len pomoc na to, aby porazila protivníka. Nemá záujem o politické alebo vojenské podvolenie sa príkazcovi. Moc splnomocnenca sa zakladá na povahe jeho spojenia s príkazcom, ktoré je kompletne transakčné. Vzhľadom na transakčný charakter vzťahu zväzok vstupuje do platnosti po prvom kombinovanom výstrele. Po postupnom dosiahnutí spoločného cieľa sa záujem agenta o príkazcu začína sukcesívne vytrácať. Príkladom tejto dynamiky je žiadosť irackej vlády z roku 2014 o pomoc od USA na porazenie Islamského štátu v Iraku.

Na rozdiel od exploatačného modelu je teda základom tohto modelu vláda splnomocnenca, ktorý od ostatných krajín žiada podporu, na porazenie existenčnej hrozby. Vláda splnomocnenca kladie na partnera požiadavky pričom zahŕňa rôzne limitácie, ako napríklad časové či silové obmedzenia. Zástupca tak koná preto, aby zosúladiť ciele príkazcu s vlastnými politickými a vojenskými cieľmi. Splnomocnenec ergo limituje schopnosti príkazcu tak, aby nemohol konať nad definované parametre zväzku. V transakčnom modeli môže byť naivita či nepozornosť fatálna. Sebahodnotenie a plán vystúpenia sú pre efektívne fungovanie transakčného modelu eminentné. Sebahodnotenie umožňuje príkazcovi determinovať stav a vnímať samého seba vo vzťahu k jeho zástupcovi. Plán vystúpenia zas predstavuje stratégiu určenú pre ukončenie vzťahu medzi príkazcom a agentom.³¹

Pri prehodnocovaní zástupnej vojny je taktiež esenciálne uvedomiť si existenciu tenkej línie, ktorá separuje spojencov a zástupné štáty. Spojenci sa už z definície zhodujú nielen na povahe vnímanej hrozby, ale aj na spoločnej zodpovednosti reagovať na túto hrozbu formou konceptu všetci za jedného - jeden za všetkých. V myšlienke spojenectva je taktiež prítomná nezávislosť všetkých strán i napriek tomu, že jeden štát môže mať vojensky návrh. Kým zástupné štáty môžu zdieľať obdobné vnímanie hrozby a môžu sa dokonca dohodnúť so svojimi sponzormi na reakcii, je obvyklejšie, že zástupné štáty sú materiálne závislé od sponzora a nemohli by reagovať alebo predstavovať seriózneho oponenta voči nepriateľskej hrozbe.

Je taktiež potrebné vnímať náklady spolupráce so stabilným spojeneckým štátom v porovnaní s fragilným zastupujúcim štátom, ktorý práve prešiel násilnou zmenou režimu. Až na niekoľko málo výnimiek, sa štáty v rámci modelu rovnocennej spolupráce historicky

³¹ FOX, Amos. *In Pursuit of a General Theory of Proxy Warfare*. [elektronický zdroj]. Baltimore: Association of the United States Army, 2019. 18 s. [cit. 2019-11-03]. Dostupné na: <https://www.ousa.org/sites/default/files/publications/LWP-123-In-Pursuit-of-a-General-Theory-of-Proxy-Warfare.pdf>

spoliehali na formálne zmluvy, vojenské dohody alebo formálne diplomatické nóty, ktoré definujú vzťahy a podmienky a vymedzujú dočasné orgány externých aktérov, ktorí slúžia ako poradcovia alebo vedúci konvenčných síl spojeneckých štátov. V obidvoch prípadoch sú pravidlá nasadenia zvyčajne explicitne dané a navyše v medzinárodnom práve existujú len malé nejasnosti o povinnostiach kombatantov.

Na druhej strane stoja slabé štáty s napadnutými ústavnými poriadkami, ktoré nedokážu výslovne a komplexne vyjadriť vzťah medzi bezpečnostnými silami štátu, jeho vládou a občanmi. Také štáty sú v konečnom dôsledku odkázané na utvorenie formálneho či neformálneho paktu s nepravidelnými ozbrojenými silami. V týchto prípadoch sú územná jurisdikcia a právne orgány externe podporovaných asymetrických milícií alebo polovojenských síl často zahmlené. Nejednoznačnosť môže byť strategickou výhodou pre sponzorské štáty, pokiaľ sa budú snažiť niečo poprieť, na druhej strane môže tiež podkopávať legitimitu miestnej vlády, nehovoriac o povinnosti sponzorského štátu, ktorý bude musieť odpovedať za excesy splnomocnenca.³²

Teoretický aspekt zástupných vojen kompletizuje ich typológia. Podľa Groha existujú štyri základné typy zástupnej vojny, ktoré štáty používali a ktoré sa budú v priebehu času aj naďalej používať: *s cieľom vyhrať, udržanie stavu, miešanie sa a podporovanie chaosu*. Každý typ je charakterizovaný špecifickým účelom založeným na tom, čo štát vníma ako existenčne dôležité.

K zástupnej vojne prvého typu by malo dôjsť v prípade, keď štát pociťuje väčšiu potrebu ovplyvniť výsledok vnútroštátneho konfliktu na základe bytostnej prepojenosti s vlastnými záujmami. Preto bude intervenujúci štát poskytovať svojmu zástupcovi väčšiu podporu. Zástupná vojna s cieľom vyhrať by sa mala najpravdepodobnejšie objaviť v scenároch, v ktorých je riziko, že do konfliktu vstúpi konkurent alebo blízky konkurent, stále nízke. Ako príklad môže slúžiť indická podpora pre Mukti Bahini, ktorá ukončila pôsobenie Pakistanu vo východnom Pakistane, ktorý je v súčasnosti známy ako Bangladéš.³³

Druhý typ zástupnej vojny by sa mal objaviť v čase, keď je napätie dostatočne vysoké na nepriamy zásah. Štát však vníma skutočný výsledok len ako druhotný a želaný výsledok je nedostižný. Používanie tohto druhu zástupnej vojny je najčastejšie motivované

³² RONDEAUX, Candace – STERMAN, David. Twenty-First Century Proxy Warfare: *Confronting Strategic Innovation in a Multipolar World*. [elektronický zdroj]. Washington DC, : New America, 2019. 72 s. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: <https://d1y8sb8igg2f8e.cloudfront.net/documents/Twenty-First-Century-Proxy-Warfare-Final.pdf>

³³ GROH, Tyrone. *Proxy War: The Least Bad Option*. Stanford : Stanford University Press, 2019. 264 s. ISBN 978-1503608184.

sekundárnym cieľom, kedy vnútroštátny konflikt ponúka príležitosť na minimalizovanie rizík v inom, no hraničiacom štáte. V niektorých prípadoch nedisponuje zástupca dostatočnými kapacitami potrebnými na jasné víťazstvo. Na druhej strane môže byť predlžovanie konfliktu použité na čiastočné zlepšenie záverov v prospech zasahujúceho štátu. Ideálny príklad je Vzbura v Laose v roku 1975.

Tretí typ býva uplatnený vtedy, keď má intervenujúci štát len malú viazanosť na výsledok a napätie v cieľovom štáte je taktiež nízke. Profit by bol cenený, no v skutočnosti nie je potrebný na ochranu existenčných záujmov zasahujúceho štátu. Ak je riziko eskalácie s rovnocenným konkurentom vysoké alebo existujú významné limitácie (medzinárodné či domáce), ktoré obmedzujú množstvo zdrojov určených zástupcovi, potom je miešanie sa realizovateľnou možnosťou. Podpora Sovietskeho zväzu Sandinovskému frontu je príkladom pre daný druh prístupu.

Posledný typ zástupnej vojny je použitý vtedy, keď štát vníma vnútroštátny konflikt len ako nepatrné ohrozenie jeho životne dôležitých záujmov. Na druhej strane však konflikt dokáže zmariť potenciálne záujmy iného štátu. Podporovanie chaosu sa aplikuje na situácie, kde je želaným výsledkom intervenujúceho štátu prolongácia násilia domáceho konfliktu a zabránenie súperovi zvíťaziť. Intervenčný štát nechce, aby jeho zástupca skutočne zvíťazil v konflikte, pretože v budúcnosti pravdepodobne tento problém zdedí. Namiesto toho umožňuje predĺženie násilia zasahujúcemu štátu napadnúť alebo marginalizovať konkurenčné štáty. Vhodný príklad je aktivita Iránu v Jemenskej občianskej vojne.³⁴

³⁴ GROH, Tyrone. *Proxy War: The Least Bad Option*. Stanford : Stanford University Press, 2019. 264 s. ISBN 978-1503608184.

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom našej diplomovej práce je analýza histórie a súčasného stavu zástupnej vojny medzi Iránom a Izraelom. V práci približujeme aplikáciu teoretickej roviny zástupnej vojny v praxi a sledujeme jej využitie na príklade izraelsko-iránskej zástupnej vojny. V záujme zachytenia kľúčových črt konfliktu sme sa v práci orientovali na časové obdobie posledných štrnástich rokov, počas ktorého došlo v rámci sporu k frekventovaným aktivitám. V práci chceme poukázať na vývoj vojny v nami mapovanom období a snažíme sa tiež objasniť vzťahy medzi zúčastnenými stranami a ich zástupcami. Zistenia ohľadom zámerov účastníkov sporu sa odvíjali od použitých zahraničných politík, ktorými subjekty formovali podobu sporu.

Prvá kapitola našej práce sa zaoberá teoretickou definíciou pojmu zástupná vojna. Snažíme sa priblížiť komplexný prehľad rôznorodých názorov a postojov akademikov voči fenoménu zástupnej vojny, ktorej korene siahajú ďaleko do minulosti až ku Tukydidovi a pokračujú do súčasnosti. Hľadáme odpoveď na otázku, akým spôsobom sa zástupná vojna v priebehu času transformovala a kladieme dôraz na podmienky, ktoré treba splniť, aby sa konflikt mohol klasifikovať ako zástupná vojna spoločne s dôsledkami, ktoré pre jeho účastníkov vyplývajú. Zároveň analyzujeme špecifiká proxy vojny v rámci ktorých pojednávame o modeloch, typológii a vzťahoch medzi príkazcom a zástupcom.

V tretej kapitole sme sa venovali vzťahom medzi hlavnými aktérmi a ich zástupcami. V našom prípade zástupcov Iránu predstavovali štátne (Sýria) aj neštátne (Hamas, Hizballáh) subjekty. Izrael na druhej strane využíva dlhoročnú pomoc Spojených štátov, ktorých zábery korešpondujú s Izraelom. Dynamika vzťahov sa odvíjala od úmyslov jednotlivých účastníkov, pričom väčšinou platilo hierarchické usporiadanie, kde mocnejší z dvojice sledoval svoje záujmy a na ich dosiahnutie využíval svojho zástupcu. Snažili sme sa tiež čiastočne priblížiť rozhodujúci determinant, ktorým je iránsky jadrový program. Jeho existencia predstavuje kľúčový element, na základe ktorého sa bude zástupná vojna vyvíjať a transformovať sa. V nadväznosti naň sme v práci načrtli niekoľko možných scenárov. Zároveň sme sledovali evolúciu izraelskej bezpečnostnej politiky, ktorá v priebehu rokov prešla markantnými zmenami. Pozorovali sme ako Izrael aktualizoval svoje vojenské plány a doktríny na základe okolností, a snažil sa voči novým i starým hrozbám zvoliť najefektívnejšiu odpoveď.

Závěrečná kapitola poskytuje chronologický priebeh zástupnej vojny od roku 2006, kedy došlo k Druhej libanonskej vojne. Tá je mnohými odborníkmi považovaná za skutočný počiatok zástupnej vojny medzi Izraelom a Iránom. V rozmedzí štrnástich rokov sa tento konflikt vyznačoval turbulentnými obdobiami eskalácie a de-eskalácie napätia, pričom obe strany využívali všetky dostupné techniky boja. Vo štvrtej kapitole zároveň opisujeme jednotlivé strety, vykonávame rozbor zvolených rozhodnutí aktérov a naň nadväzujúce konsekvencie. V poslednej kapitole analyzujeme nielen rôznorodosť metód boja, ale aj rozmanitosť okolností a prostredia v ktorom sa spor odohráva. Chceme tiež poukázať na geografický aspekt vojny, keďže sa spor odohrával nielen v susedných štátoch Izraela, ale aj na africkom kontinente (menovite Sudán).

Počas písania práce sme sa snažili preštudovať čo najväčšie množstvo odborných publikácií zaoberajúcich sa touto problematikou a následne sme dané informácie vhodne aplikovali. V diplomovej práci sme použili najmä zahraničnú literatúru. Stav súčasného výskumu pre našu tému poskytuje v domácej literatúre len zanedbateľné množstvo zdrojov. V práci bola preto použitá hlavne zahraničná literatúra, ktorá poskytuje dostatočné množstvo informácií. Obzvlášť v druhej podkapitole štvrtej kapitoly, venujúcej sa chronologickému vývoju vojny, sme vo veľkej miere použili zahraničné novinové zdroje. Tie obsahujú informácie, ktoré sú skôr výsledkom subtilných spravodajských procesov a nedajú sa dobre overiť, avšak kvôli nedostatku zdrojov to boli jediné nám dostupné informácie. Pri písaní práce sme využili knižné vydania, odborné periodiká a predovšetkým internetové zdroje vrátane štúdií prestížnych výskumných inštitútov (Belfer Centre for Science and International Affairs, Center for Strategic and International Studies, Institute for National Security Studies a pod.) Nami skúmanej problematike sa na Slovensku venuje veľmi malý počet autorov a preto veríme, že naša práca aspoň čiastočne obohatí absentujúci vedomostný fond skúmanej problematiky.

Pre dosiahnutie potrebných výsledkov sme pri písaní práce využívali široké spektrum dostupných metód. Pri koncentrácii poznatkov a ich následnej interpretácii v podobe tejto práce sme aplikovali analyticko-syntetickú, deduktívnu a komparatívnu metódu spoločne s metódami historického výskumu.

3 Zúčastnené strany, ich zástupcovia a determinanty

Irán čelil v posledných rokoch chudobnej populácii, opozícii, ktorá bola potlačená a hlbkej hospodárskej kríze. Dlhodobá budúcnosť režimu bola preto neistá. Iránska ekonomika sa počas ôsmich rokov populistických a zavádzajúcich hospodárskych politík pod vedením bývalého prezidenta Mahmúda Ahmadínedžáda ocitla vo veľmi hlbkej hospodárskej kríze. Nová vláda musela zaviesť mnohé reformy a vyriešiť hospodárske problémy. Iránskemu prezidentovi Hassanovi Rouhanimu sa podarilo vrátiť politickú dynamiku Iránu do stálej rovnováhy a obnovil určitú dôveru v kompetenciu ústrednej vlády.

Irán je hlavnou veľmocou na Blízkom východe. Jeho hegemonické aspirácie a po tisícročia trvajúci konflikt so sunnitskou väčšinou v regióne ho robí zdrojom veľkej nestability. Iránska zahraničná politika je tiež produktom ideológie islamskej revolúcie, zmiešanej s dlhodobými národnými záujmami. Radikálny antisemitizmus, ktorý iránski vodcovia vyjadrujú, je svetonázorom tak klamným a tak vzdialeným od skutočných pomerov, že tí, ktorí ho zastávajú, takmer určite nebudú konať podľa obvyklých noriem toho, čo predstavuje rozumné správanie v medzinárodných vzťahoch.

Mnohí predstavitelia iránskej vládnej garnitúry neuznali právo Izraela na existenciu, pričom iránsky najvyšší vodca ajatolláh Ali Khamenei vyzval 8. novembra 2014 na deštrukciu Izraela. Ray Takeyh, člen Rady pre zahraničné vzťahy (think-tank), v júni 2016 uviedol, že iránske revolučné gardy budú v nasledujúcich rokoch hlavnou ozbrojenou silou nielen v iránskej, ale aj v regionálnej politike. Revolučné gardy a duchovní predstavitelia tvrdej línie majú medzi sebou vzťah vzájomnej závislosti. Pre revolučné gardy je nevyhnutné, aby ich aktivity boli schválené duchovenstvom. Na druhej strane potrebujú klerici pri hľadaní regionálnej hegemonie spoľahlivé a bojaschopné jednotky. Možno konštatovať, že budúcnosť regiónu sa bude zrejme odvíjať od spomenutých dvoch premenných.³⁵

3.1 Irán a jadrový program

Iránsky jadrový program je jeden z hlavných determinantov ďalšieho vývoja zástupnej vojny. Cieľom Iránu je zmena jeho strategického prostredia, posilnenie jeho

³⁵ EILAM, Ehud. *Israel, the Arabs and Iran: International Relations and Status Quo, 2011-2016*. Abingdon: Routledge, 2017. 146 s. ISBN 978-1138093652.

postavenia v regióne, ovplyvňovanie hlavných procesov regiónu a motivovanie jeho zástupných skupín. Táto ambícia, ktorá sa týka predovšetkým oblasti Perzského zálivu a celkovo celého Blízkeho východu, sa dá pripísať niekoľkým príčinám: iránske geopolitické postavenie, jeho potenciálne hospodárske bohatstvo, ústredná poloha v moslimskom svete, schopnosť budovať silné vojenské kapacity a v neposlednom rade domnienku, že okolité prostredie predstavuje hrozby a riziká, ale aj príležitosti. Úsilie Iránu dosiahnuť regionálnu hegemoniu v súčasnosti ovplyvňujú dva kľúčové faktory: konflikty na Blízkom východe a vývoj súvisiaci s jadrovým programom.

V roku 2015 podpísali stáli členovia bezpečnostnej rady OSN, Nemecko a Irán dohodu o jadrovom programe. Tá dala Iránu medzinárodnú legitimitu, posilnila postavenie Iránu ako partnera v boji proti Islamskému štátu a tiež Irán vykreslila ako kľúčového hráča prispievajúceho k stabilite regiónu. Jadrová dohoda priniesla Iránu aspoň čiastočný pozitívny kredit a vďaka nej si Irán našiel svoje miesto v rodine národov. Odstránením sankcií bol Irán schopný výrazne rozšíriť svoje hospodárske vzťahy s rôznymi krajinami a venovať viac zdrojov svojim spojencom. Po realizácii dohody a odstránení sankcií voči Iránu sa Spojené štáty domnievali, že by mohlo dôjsť k zmierneniu napätia a uľahčeniu dialógu medzi nimi a Iránom. Iránsky najvyšší vodca Alí Chámenei mal smerom k dohode taktiež pozitívnu odozvu, pričom prezident Rouhani uviedol, že za určitých podmienok môže byť jadrová dohoda novým štartom pre obnovenie vzťahov s USA.³⁶

Izrael sa všeobecne považuje za jediný štát na Blízkom východe, ktorý disponuje jadrovým arzenálom, aj keď to sám nikdy nepotvrdil. Izrael chce zachovať jadrové status quo akýmkoľvek spôsobom. Ukážkou bolo zničenie irackého reaktora v roku 1981 a v roku 2007 deštrukcia sýrskeho. Casus belli by bola pre Izrael situácia, kedy by Irán získal zbrane hromadného ničenia. Iránska jadrová bomba môže byť pre Izrael oveľa viac zastrešujúca ako akýkoľvek arabský útok. Izrael preto musí preventívne reagovať, aby zabránil možnej existenčnej hrozbe.³⁷

Skutočnosť, že sa Irán formálne zaviazal implementovať dohodu, neznamená, že Irán ju bude dodržiavať vrátane stanovených lehôt. To znamená, že Izrael a všetci, ktorí sa obávajú o budúcnosť iránskeho jadrového programu, by sa mali pripraviť na najhoršie scenáre z hľadiska možného porušenia dohody zo strany Iránu. Jadrom pripravenosti Izraela

³⁶ KAM, Ephraim. The Nuclear Agreement and Iran's Ambitions for Regional Hegemony. In: *Strategic Survey for Israel 2015-2016*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2016, s. 67-77. ISBN 978-965-7425-88-6.

³⁷ EILAM, Ehud. *Israel, the Arabs and Iran: International Relations and Status Quo, 2011-2016*. Abingdon: Routledge, 2017. 146 s. ISBN 978-1138093652.

na akúkoľvek možnosť je komplexné spojenectvo s administratívou USA vo forme písomnej dohody, ktorá sa bude vzťahovať tak na obdobie do ukončenia dohody, ako aj na nasledujúce obdobie. V prvom rade by sa jednalo o posilnenie výmeny spravodajských informácií na monitorovanie dodržiavania dohody zo strany Iránu a na vymedzenie toho, čo predstavuje porušenie a správnu reakciu. Na začiatok by obe krajiny nemali čakať na situáciu po skončení dohody. Pokiaľ dôjde k odstráneniu väčšiny obmedzení, Irán bude byť schopný pokračovať v plnohodnotnom jadrovom programe.

Izrael by sa mal podľa možností usilovať o zdieľanie spravodajských informácií a udržiavať nepretržitý dialóg o iránskom jadrovom programe nielen s USA, ale aj s ostatnými členmi dohody. Navyše by bolo vhodné, aby sa Izrael chopil príležitosti, ktorú vytvorili nové regionálne podmienky, a zapojil sunnitské arabské štáty do komplexnej agendy, ktorá by okrem diskusie o spôsoboch, ako čeliť aspiráciám Iránu (prostredníctvom spravodajských služieb a diplomacie), brala do úvahy ďalšiu transformáciu regiónu. Vytvorenie otvorenej aliancie s arabskými štátmi bude tiež pravdepodobne pokrokom pri riešení izraelsko-palestínskeho konfliktu.³⁸

Od oznámenia prezidenta Trumpa (12. mája 2018) o stiahnutí USA z jadrovej dohody a obnovení sankcií voči Iránu sa však celá situácia zmenila. Veľké množstvo korporácií z rôznych krajín iránsky trh následne opustilo. Vývoz ropy poklesol, čo tým pádom znamenalo vážne ekonomické dôsledky pre iránske príjmy. Ostatné strany dohody - Británia, Nemecko, Francúzsko, Rusko a Čína - naďalej zdôrazňovali svoj záväzok k dohode. Európske krajiny to dokonca označovali za nevyhnutné pre svoju národnú bezpečnosť. V tejto súvislosti existovali tri scenáre, z ktorých každý mal svoje výhody a nevýhody.

Scenár A: Irán obnoví obohacovanie uránu a ďalšie činnosti súvisiace s jeho jadrovým programom, pričom bude naďalej plniť svoje záväzky vyplývajúce zo Zmluvy o nešírení jadrových zbraní. Pre Irán by tento scenár znamenal návrat k všetkým činnostiam, ktoré existovali pred dohodou vrátane konverzie uránu v Isfahane, akumulácie obohateného materiálu a zníženie dohľadu MAAE na úroveň vyžadovaných obmedzeniami NPT. Pre Izrael by to bola dramatická zmena. Nastala by situácia, v ktorej by iránsky jadrový program napredoval a skrátil by sa čas potrebný na vytvorenie jadrových kapacít.³⁹

³⁸ LANDAU, Emily - ASCULAI, Ephraim – STEIN, Shimon. One Year to Implementation of the JCPOA: Assessing the Nuclear Deal in Context. In: *Strategic Survey for Israel 2016-2017*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2016, s. 19-32. ISBN 978-965-92569-6-9.

³⁹ SHINE, Sima – ZIMMT, Raz. Iran: Facing a Year of Decisions and Changes. In: *Strategic Survey for Israel 2018-2019*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2019, s. 11- 30. ISBN 978-965-92713-2-0.

Scenár B: Irán začne rokovania s Trumpovou administratívou o novej dohode. Hlavný cieľ americkej zahraničnej politiky v Iráne by mali byť negociácie vedúce k lepšej dohode týkajúcej sa nielen jadrovej otázky, ale aj regionálnej politiky. Začatie rokovaní v každom prípade umožní Iránu dosiahnuť svoje ciele v nádeji, že Trump bude jednorazovým prezidentom. Samotná skutočnosť, že sa začne dialóg, zníži tlak na Irán. Za týchto okolností bude tiež zjavne existovať priestor medzi americkými a izraelskými záujmami. Americký manévrovací priestor je väčší ako izraelský, a preto je možné, že konečná dohoda nebude postačovať tomu, čo by chcel Izrael. Otázka znie, či bude nová dohoda lepšia ako tá stará.

Scenár C: Pokračovanie súčasnej situácie. Základom tohto scenára je iránsky predpoklad, že napriek ekonomickým škodám spôsobenými sankciami sa môže vyrovnáť s tlakom a čakať na ukončenie predsedníctva Trumpa bez toho, aby podnikol kroky, ktoré by mohli ohroziť režim. Tento scenár strategickej trpezlivosti umožňuje Iránu ukázať medzinárodnému spoločenstvu jeho dobrú vôľu pokračovať v dodržiavaní podmienok jadrovej dohody a na oplátku získať čo najväčšiu možnú hospodársku spoluprácu. Znamenalo by to pokračujúce zmrazenie jadrového programu spolu s hospodárskym tlakom, ktorý prehĺbi už aj tak vážne iránske problémy. Z krátkodobého hľadiska je to najpravdepodobnejší scenár. Pre Izrael je to výhodné pretože tento scenár neumožňuje napredovanie iránskeho jadrového programu. V hre však ostáva veľké množstvo premenných ako napríklad iránski konzervatívci, ktorí by mohli zničiť rovnováhu a dosiahnuť zmeny vedúce k obnove jadrového programu.

Okrem spomenutých troch najpravdepodobnejších scenárov existujú ešte dva možné krajné scenáre a to dosiahnutie jadrových kapacít, alebo pád režimu. Prvý scenár je nepravdepodobný, minimálne v budúcom roku, pretože Irán je stále ďaleko od plne funkčných jadrových zbraní. Navyše by bol takýto krok veľmi riskantný, pretože by to vystavilo Irán vojenskému útoku a širším sankciám. V tomto štádiu nie je možný ani druhý scenár, aj keď je veľmi ťažké predvídať zmenu režimu a ešte ťažšie predvídať, kto nahradí súčasný režim. V súčasnosti neexistuje žiadna organizovaná opozícia alebo alternatívne vedenie. Terajší režim je odhodlaný potlačiť akúkoľvek opozičnú aktivitu a iránska verejnosť sa tiež obáva chaosu, ktorý možno vidieť v Iraku, Líbyi a Sýrii.⁴⁰

V súčasnosti sa Irán vo svojom jadrovom programe usiluje o pokrok. Postupoval pri tom obmedzeným a meraným spôsobom, ale časom sa jeho úsilie zintenzívnilo. Cieľom je poškodiť hlavných spojencov Washingtonu v regióne a na svetovom trhu s ropou. Na druhej

⁴⁰ SHINE, Sima – ZIMMT, Raz. Iran: Facing a Year of Decisions and Changes. In: *Strategic Survey for Israel 2018-2019*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2019, s. 11- 30. ISBN 978-965-92713-2-0.

strane Irán naďalej udržiava svoje vzťahy s európskymi štátmi, pričom zdôrazňuje svoju ochotu vrátiť sa k jadrovej dohode v prípade zrušenia sankcií. Ponecháva teda otvorenú možnosť pokračovať v diplomatických rozhovoroch s cieľom posilniť vzťahy so Spojenými štátmi. Vzťahy s Ruskom sa udržiavajú a posilňujú aj na základe spoločných záujmov v Sýrii, ktoré stoja proti záujmom Spojených štátov. V tomto zmysle sa izraelské nádeje na rozvrátenie vzťahov medzi Moskvou a Teheránom nenaplnili.

V dôsledku toho bude rok 2020 pravdepodobne poznačený iránskymi výzvami, ktoré budú zahŕňať eskalujúce kroky v jadrovom programe. Vyhliadky na obnovenie rokovaní medzi Iránom a Spojenými štátmi, hoci sú malé, do veľkej miery závisia od ochoty prezidenta Trumpa zmierniť sankcie. Hlavným významom tohto stavu pre Izrael v roku 2020 je pokračujúce obohacovanie uránu a akumulácia štiepneho materiálu v Iráne.⁴¹ Izraelský premiér Benjamin Netanjahu následne konštatoval nasledovné: *"Presne vieme, čo sa deje s iránskym jadrovým programom. Opakujem: Izrael nedovolí Iránu vyrobiť jadrové zbrane."*⁴²

3.2 Irán a Libanon

Od začiatku histórie sa štátna entita, ktorá sa tiahla po iránskej vysočine - dnešnom Iráne - pozerala na jej západ ako na možnú oblasť vplyvu a bezpečnostnú zónu. Irak bol pohraničným regiónom a z mnohých hľadísk bránou do Iránu. Pobrežie Stredozemného mora bolo zas pravdepodobnou bezpečnostnou zónou proti budúcim provokáciám. Irán sa však začal orientovať na pobrežie Stredozemného mora až v polovici 50. rokov. Bol to priamy výsledok vytvorenia iránskeho národného štátu a stabilizácie Šáhovej vlády v Iráne. Tieto dva elementy pomohli upevniť nový iránsky záujem o východné územia Stredozemného mora vrátane Libanonu. Okrem dlhodobého geopolitického záujmu bol Irán znepokojený hrozbou arabského nacionalizmu a snažil sa urobiť z Libanonu frontovú základňu v boji proti násirskému postupu, ktorý považoval za skutočnú hrozbu.⁴³

⁴¹ SHINE, Sima – ZIMMT, Raz – LANDAU, Emily. Iran: Defiance and Audacity, alongside Internal Challenges. In: *Strategic Survey for Israel 2019-2020*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2020, s. 26-30. ISBN 78-965-92750-7-6.

⁴² Netanyahu: Israel will not allow Iran to achieve nuclear weapons. [online]. Reuters. 2020. [cit. 2020-15-04]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-israel-iran-netanyahu/netanyahu-israel-will-not-allow-iran-to-achieve-nuclear-weapons-idUSKBN1ZD2CU>>

⁴³ ZISSER, Eyal. Iranian Involvement in Lebanon. In: *Military and Strategic Affairs*. Tel Aviv: Institute for National Security Studies, 2011, roč. 3, č. 1, s. 3-16. ISSN 2307--793X.

V roku 1979 sa pád Šáhovho režimu odohral na pozadí Libanonskej občianskej vojny. Vlastné nepokoje zabránili Iránu zohrať v Libanone významnú úlohu vtedy, keď na to bola šanca. Po páde Šáha sa však príležitosť pre Irán v Libanone predsa len opäť naskytla vo forme Hizballáhu. Irán sa stal eminentným donorom a prispel k založeniu a upevneniu tejto organizácie. Bol to práve Irán, ktorý pôsobil ako sprostredkovateľ, zjednotil sily Hizballáhu a poskytol im spoločné útočisko. Niet divu, že Hizballáh urobil ideu *wilayat al-faqih* (vláda duchovenstva) hlavným ideologickým princípom. Tento princíp, ktorý kultivoval Ajatolláh Chomejní, uvádza, že spoločenstvo moslimov je povinné podrobiť sa autorite najvyššieho klerika a poslúchať jeho vôľu. Hizballáh vstúpil na libanonskú politickú scénu v roku 1983 po skončení prvej vojny v Libanone. V bezpečnostnej zóne pozdĺž izraelsko-libanonskej hranice sa postupne aklimatizoval, až kým sa nestal hlavným protivníkom Izraela a zatienil palestínske militantné organizácie. Hizballáh sa ujal vedúcej pozície v politických štruktúrach Libanonu až po skončení libanonskej občianskej vojny v roku 1989. Na jednej strane je to organizácia, ktorá vlastní silnú milíciu zameranú na boj s Izraelom, ale zároveň je to politické a sociálne hnutie, ktorého cieľom je presadzovať šiitské záujmy v Libanone.

Záujem Iránu o Libanon pramení zo strategických úvah a možného stotožnenia sa s členmi šiitskej komunity. Zároveň je možné pozorovať túžbu posilniť imidž islamského revolučného režimu v Teheráne ako propagátora islamu. Jedinou krajinou, kde mohol Irán vyviezť myšlienku islamskej revolúcie a zohrávať aktívnu úlohu je Libanon. Iránske rozhodnutie použiť Hizballáh ako jeho zástupcu proti Izraelu predovšetkým pretransformoval túto organizáciu na výkonnú vojenskú milíciu tým, že jej dodal tisíceky vyspelých rakiet, ktoré dokážu zasiahnuť väčšinu územia Izraela, pričom môžu dosahovať svoje ciele s vysokou mierou presnosti. Stal sa z neho obávaný vojenský aktér, dokonca aj vo vzťahu ku konvenčným armádam v regióne. Logikou rozhodnutia Teheránu dodať Hizballáhu takmer 50 000 vyspelých striel, bola iránska túžba využiť túto organizáciu s cieľom odstrašiť Izrael. Hizballáh ergo slúži Iránu ako prostriedok, ktorého schopnosti sú pre Teherán esenciálne.⁴⁴

Medzi najdôležitejšie činnosti iránskych revolučných gárd v Libanone patrí „Projekt precíznosti“. Jedná sa o úsilie rozšíriť a modernizovať rakety a bezpilotné lietadlá Hizballáhu. Ten s pomocou Iránu nazhromaždil množstvo zbraní a systémov, napríklad

⁴⁴ ZISSER, Eyal. Iranian Involvement in Lebanon. In: *Military and Strategic Affairs*. Tel Aviv: Institute for National Security Studies, 2011, roč. 3, č. 1, s. 3-16. ISSN 2307--793X.

Balistické rakety krátkeho dosahu M-600, protitankové strely Toophan, prenosné protitankové riadené strely Kornet, transportné obrnené transportéry M113, bojové tanky T-72 a bojové drony Karrar. Ozbrojené drony Hizballáhu patria medzi najvyspelejšie zo všetkých teroristických skupín na svete, pričom bezpilotné lietadlá Karrar použil na zničenie cieľov islamského štátu v Sýrii. Okrem toho môže mať Hizballáh v Sýrii uskladnené chemické zbrane vrátane chlóru.⁴⁵

Bezpečnostní analytici v Izraeli sledujú transformáciu Hizballáhu - najmä jeho úspechy v Sýrii - s rastúcim znepokojením. Vpád Hizballáhu do juhozápadnej Sýrie v tandeme s iránskymi revolučnými gardami, menovite jednotkami Kuds, mu umožnili vybudovať základne v tesnej blízkosti Golanských výšin. Irán taktiež regrutoval šiitské milície z Afganistanu, Iraku, Pakistanu a Sýrie, ochotné pripojiť sa k Hizballáhu. Pre izraelských predstaviteľov by najbližšou konfrontáciou nebola „libanonská vojna“, ale „severná vojna“, ktorá by sa odohrávala v Libanone a Sýrii. Ešte znepokojivejšie je v očiach Izraela úsilie Hizballáhu o domácu výrobu presne navádzanej munície. Skupina už teraz vlastní impozantný arzenál dronov, rakiet s dlhým doletom a protiraketových rakiet krátkeho dosahu. Izraelskí predstavitelia sa domnievajú, že Hizballáh s pomocou Iránu transformuje obyčajné rakety na vysoko presné rakety pomocou malých a ťažko detekovateľných navádzacích súprav GPS. Ak by sa takéto presné zbrane vyrábali vo veľkom meradle, mohli by narušiť technologickú výhodu Izraela v oblasti protivzdušnej obrany a umožniť Hizballáhu s presnosťou zasiahnuť izraelské vojenské a civilné ciele.

Izraelskí lídri sledujúci vývoj situácie, sa môžu čoskoro rozhodnúť, že náklady na nečinnosť sú príliš vysoké. Od vojny proti Hizballáhu v roku 2006 sa Izrael v Libanone vyhýba masívnym útokom kvôli strachu z nechcenej eskalácie s neistými dôsledkami. Namiesto toho vykonal Izrael letecké útoky proti Hizballáhu a iránskym cieľom v Sýrii. Aká by však bola odpoveď Hizballáhu v prípade priameho útoku na jeho centrá v Libanone? Vedúci predstavitelia Hizballáhu si nemôžu dovoliť tolerovať izraelský útok na libanonské územie bez nijakého odvetného opatrenia, najmä vzhľadom na postavenie Hizballáhu ako prvej línie protizraelskej koalície. Samotné kroky potrebné na odradenie Izraela od podniknutia priamej akcie však môžu Izrael vyprovokovať a tým zvýšiť pravdepodobnosť vojny. Jedná sa o klasický prípad bezpečnostnej dilemy.

⁴⁵ JONES, Seth. *War by Proxy: Iran's Growing Footprint in the Middle East*. [online]. Washington, D.C., : Center for Strategic and International Studies, 2019. 16 s. [cit. 2019-11-04]. Dostupné na: <https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190312_IranProxyWar_FINAL.pdf>

Nastala by patová situácia. Hizballáh by musel zvoliť dostatočne silnú reakciu na to, aby odradil ďalšie izraelské útoky, ale nie natoľko deštruktívnu, aby vyvolala ďalšiu eskaláciu. Neformálne „pravidlá hry“ vyvinuté za posledné desaťročie naznačujú, že Hizballáh by mohol úmerne reagovať útokom na izraelské vojenské zariadenia s malými alebo žiadnymi stratami na životoch. Napriek tomu tieto recipročné výmeny ponechávajú dostatočný priestor na nesprávny výpočet. Čo jedna strana vidí ako primeranú reakciu, druhá môže vnímať ako drastickú eskaláciu.⁴⁶

3.3 Irán a Palestína

Na rozdiel od Hizballáhu je Hamas sunnitskou organizáciou kontrolovanou Palestínčanmi. Aj keď je Hamas sunnitský a iránske vedenie je šiitské, Irán podporuje Hamas na základe domnienky, že "nepriateľ môjho nepriateľa je môj priateľ". Jedná sa o islamskú džihádistickú organizáciu, ktorá pôsobí predovšetkým v pásme Gazy. Vznikol vďaka Moslimskému Bratstvu, skupine vytvorenej v Egypte v 20. rokoch 20. storočia, ktorej cieľom bolo vytvoriť jednotný Islamský štát. Skupina bola oficiálne sformovaná 8. decembra 1987, kedy tiež došlo k vypuknutiu prvej intifády proti Izraelu. Keď v januári 2006 zvíťazil Hamas v palestínskych parlamentných voľbách, Irán otvorene deklaroval svoju podporu Hamasu v spoločnom boji proti Izraelu.⁴⁷

V 80. rokoch tvorila finančná pomoc Iránu 10 percent jeho rozpočtu, pričom sa táto suma sa každoročne zvyšovala až do dosiahnutia 30 miliónov dolárov v 90. rokoch. Začiatkom roku 2000 Irán poskytol Hamasu 22 miliónov dolárov, čo tvorilo štvrtinu jeho rozpočtu. Koncom prvej dekády 21. storočia sa vďaka pomoci Iránu stal Hamas obávaným nepriateľom Izraela.⁴⁸

Irán podporoval Hamas aj naďalej, hoci preň nebol tak dôležitý ako Hizballáh. Hamas však svojho patróna sklamal v roku 2006, keď sa zaplietol do vojny proti Izraelu a to isté vykonal aj v rokoch 2008 - 2009. Zatiaľ čo Hizballáh v sýrskej občianskej vojne poslúchol svojho iránskeho mecenáša a pomáhal Assadovi, Hamas to pre náboženské

⁴⁶ KATZ, Brian. *Will Hezbollah's Rise Be Its Downfall?*. [online]. Foreign Affairs. 2019. [cit. 2020-20-03]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/israel/2019-03-08/will-hezbollahs-rise-be-its-downfall>>

⁴⁷ CORSI, Jerome. *Why Israel Can't Wait: The Coming War Between Israel And Iran*. New York: Threshold Editions, 2009. 114 s. ISBN 978-1439183014.

⁴⁸ REZAEI, Farhad. *Iran's Foreign Policy After the Nuclear Agreement: Politics of Normalizers and Traditionalists*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2018. 255 s. ISBN 978-3030082895.

dôvody odmietol.⁴⁹ To spôsobilo rozpor medzi Iránom a Hamasom, čo znížilo šance Hamasu v boji proti Izraelu. Irán mal v pláne vybudovať v Pásme Gazy svoje základne, ktoré by v prípade vojny s Izraelom slúžili ako sekundárna diverzia. Pásmo Gazy je však zo všetkých strán kontrolované Izraelom a Hamas by v prípade vojenského stretu s Izraelom mohol ignorovať požiadavky Iránu a použil by svoje vojenské kapacity pre vlastné záujmy.⁵⁰

K narušeniu vzťahov skutočne došlo na začiatku sýrskej občianskej, kedy Hamas deklaroval svoju podporu pre rebelské frakcie bojujúce proti vládnemu režimu Baššara al-Asada, ktorého podporoval Iránsky režim spoločne s Hizballáhom.⁵¹ Irán vtedy zastavil dotácie a preorientoval sa na inú militantnú skupinu, menovite Palestínsky Islamský Džihád. Hnutie sa objavilo v osemdesiatych rokoch ako fragment Moslimského bratstva a Organizácie pre oslobodenie Palestíny. Mnoho z jeho vodcov a príslušníkov bolo naverbovaných z izraelských väzňov a radikalizovaných počas boja proti Izraelu. Islamský Džihád od začiatku zdôrazňoval násilie ako jediný vhodný prostriedok na podporu zmeny a dôrazne odmietol rokovania a kompromisy. Bolo to možné pozorovať na prísnej fundamentalistickej vízii, ktorá vykresľuje konflikt so židovským štátom ako boj medzi dobrom a zlom, medzi herézou a vierou. Členovia Islamského Džihádu presadzovali absolutistický systém viery s prísnou disciplínou. Na rozdiel od Hamasu Islamský Džihád nerozvinul žiadnu sieť sociálneho zabezpečenia, ale prezentoval sa ako silu, ktorá by použila teror na destabilizáciu a konečné zničenie izraelského štátu.⁵²

Po skončení vojny s Izraelom v roku 2014 však Hamas čelil masívnemu nedostatku financií a zúfalo potreboval iránsku pomoc. Politická mapa Arabského sveta sa začala transformovať. Sýrsky režim dokázal odolávať svojim oponentom, Saudská Arábia bola zaneprázdnená občianskou vojnou v Jemene a Turecko obnovovalo vzťahy s Izraelom. Hamas sa z dôvodu regionálneho rozvoja obával izolácie a vedome sa pokúšal o zblíženie s Iránom za presvedčenia, že to bola najlepšia možnosť na zabezpečenie jeho politických a vojenských cieľov.⁵³

⁴⁹ FAHMI, Omar – Al-Mughrabi, Nidal. *Hamas ditches Assad, backs Syrian revolt*. [online]. Reuters. 2012. [cit. 2020-25-02]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-syria-palestinians/hamas-ditches-assad-backs-syrian-revolt-idUSTRE81N1CC20120224>>

⁵⁰ EILAM, Ehud. *Israel, the Arabs and Iran: International Relations and Status Quo, 2011-2016*. Abingdon: Routledge, 2017. 146 s. ISBN 978-1138093652.

⁵¹ LEVY, Elior. *Senior Hamas official: No more military assistance from Iran*. [online]. Ynet. 2019. [cit. 2020-14-03]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4684713,00.html>>

⁵² TAKEYH, Ray. Iran, Israel and the Politics of Terrorism. In: *Survival*. Abingdon: Taylor & Francis, 2006. roč. 48, č. 4, s. 83-96. ISSN 1468-2699.

⁵³ REZAEI, Farhad. *Iran's Foreign Policy After the Nuclear Agreement: Politics of Normalizers and Traditionalists*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2018. 255 s. ISBN 978-3030082895.

V súčasnom období je vzťah medzi Iránom a Hamasom diametrálne odlišný. V júli 2019 došlo k stretnutiu medzi deviatimi vysokými predstaviteľmi hnutia Hamas a iránskym najvyšším vodcom Ajatolláhom Alím Chámeneím. Irán a Hamas sa dohodli na výraznom zvýšení mesačných platieb teroristickej skupine výmenou za spravodajské informácie o izraelských bojových schopnostiach. Hamas tiež údajne požiadal Irán, aby konal ako sprostredkovateľ a urovnal vzťahy s režimom Bašára Assada v Sýrii.⁵⁴

Líder organizácie Hamas Ismail Haniyeh tiež vystúpil na pohrebe iránskeho generála Kásima Sulejmáního a poďakoval sa za jeho celoživotný odkaz a pomoc, ktorú poskytol Hamasu. Haniyeh označil Sulejmáního za „mučeníka Jeruzalema“ a povedal, že jeho smrť neodradí palestínske teroristické skupiny od boja proti Izraelu. Jeho prejav na teheránskom pohrebe spolu s iránskym najvyšším vodcom Alím Chámeneím a iránskym prezidentom Hassanom Rouhanim teda možno považovať za signál zblíženia sa s Iránom.⁵⁵

3.4 Irán a Sýria

Spojenectvo medzi Sýriou a Iránom a vytvorenie tzv. Osi odporu je jedným z najzaujímavejších príkladov regionálnej aliancie. Os predstavuje kľúčový pilier sýrskej zahraničnej politiky a určujúci faktor trajektórie sýrskeho konfliktu. Aby sme porozumeli, prečo sa Sýria rozhodla zosúladiť svoju zahraničnú politiku s revolučnou iránskou republikou musíme nazrieť do minulosti, kedy sa sýrska politika postupne transformovala počas vlády Hafeza al-Asada. Sýria vtedy v rámci turbulentného regiónu čelila vonkajším ako aj vnútorným problémom a potrebovala sa s nimi adekvátne vyrovnáť. Spojenie Sýrie s Iránom a neskôr s Hizballáhom posilnilo jej regionálne postavenie a prispelo k jej úspešnému vyváženiu s medzinárodnými a regionálnymi mocnosťami.

Údajné víťazstvo Hizballáhu v roku 2006 ohromilo domácu aj arabskú verejnú mienku a vyvolalo rozhodujúci posun v sýrskej zahraničnej politike. Na pozadí zániku arabskej solidarity, vzostupu neštátnych aktérov a rastúcej radikalizácie verejnej mienky našla Sýria novú ústrednú úlohu v regionálnych záležitostiach ako arabský pilier nového Blízkeho východu, ktorého podstatou je odpor. Os odporu, zložená z Hizballáhu, Iránu a

⁵⁴ BACHNER, Michael. *Hamas: Hezbollah and Iran will join war if Israel tries to 'break resistance'*. [online]. The Times of Israel. 2019. [cit. 2020-14-02]. Dostupné na internete: <<https://www.timesofisrael.com/in-next-major-war-with-israel-hamas-allies-will-join-fight-official-warns/>>

⁵⁵ *Hamas leader praises Soleimani at Tehran funeral in show of support for Iran*. [online]. The Times of Israel. 2020. [cit. 2020-15-02]. Dostupné na internete: <<https://www.timesofisrael.com/hamas-leader-praises-soleimani-at-tehran-funeral-in-show-of-support-for-iran/>>

palestínskeho Hamasu, nebola formalizovanou vojenskou alianciou ani fragmentovanou šiitskou koalíciou, ale partnerstvom založeným na spoločných nepriateľoch a kolektívnom odmietaní západných hegemonických plánov na Blízkom východe.

Po návšteve iránskeho prezidenta Ahmadínežáda začiatkom roku 2006 v Damašku, podpísali Irán a Sýria dohodu o rozšírení vojenskej spolupráce proti spoločným hrozbám. Irán umiestnil svojich vojenských poradcov do kľúčových sýrskych úradov, zatiaľ čo Mohammad Nassif, architekt sýrskej zahraničnej politiky pod vedením Hafeza al-Asada, znovu získal kľúčovú úlohu pri koordinácii jednotiek Sýrie a Hizballáhu. Sýria sa nachádzala v čoraz nebezpečnejšom geopolitickom prostredí a preto boli spojenci ako Hizballáh či Irán esenciálni.⁵⁶

Nástup sýrskej občianskej vojny v roku 2011 bol pre Teherán zdrojom mnohých neistôt, pretože pád Assadovho režimu, by znamenal stratu jeho najbližšieho štátneho partnera. V skutočnosti by to pre Irán predstavovalo jeden z najzávažnejších geopolitických problémov od roku 1979. Iránske ciele vo vojnu zničenej Sýrii tak zostali konštantné: udržať Assadov režim pri moci a zachovať funkčnosť Hizballáhu. Irán svoje ciele zabezpečuje rôznymi spôsobmi. Po prvé, poskytuje Assadovmu režimu priamu podporu. Teherán preukázal, že môže prispôsobiť svoju pomoc podľa vývoja okolností. Keď v roku 2011 demonštranti obsadili ulice sýrskych miest, Irán rýchlo poskytol poradenstvo i technickú pomoc. Keď protesty eskalovali na násilné demonštrácie a následne občiansku vojnu, Irán svoju pomoc zintenzívnil poskytovaním komplexnej vojenskej, hospodárskej a politickej podpory. Druhým pilierom iránskej politiky v Sýrii bola podpora milícií blízkych Assadovmu režimu. Irán pomohol mobilizovať, vycvičiť a vyzbrojiť sýrske národné jednotky. Irán čiastočne replikoval model, ktorý použil s Hizballáhom v Libanone a prispôbil štruktúru a organizáciu týchto skupín sýrskemu kontextu.⁵⁷

Irán čerpal z jeho vzťahu so Sýriou značné výhody. Jednalo sa predovšetkým o prístup do Libanonu, kde Irán vytvoril platformu na zásobovanie Hizballáhu a rozšíril tak svoj vplyv. Iránsko-sýrske väzby sú tiež nevyhnutnými piliermi jeho stratégie zastrašenia, keďže umožňujú Iránu signalizovať, že útok Izraela alebo USA, by mohol viesť k odvetným opatreniam. Irán je tiež hlboko inkorporovaný do Sýrskej infraštruktúry. Jeho dôstojníci sú dobre etablovaní do sýrskej armády a získali významný vplyv na pro-assadovské sily.

⁵⁶ MATAR, Linda – KADRI, Ali. *Syria: From National Independence to Proxy War*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2018. 296 s. ISBN 978-3319984575.

⁵⁷ JUNEAU, Thomas. Iran's costly intervention in Syria: A pyrrhic victory. In: *Mediterranean Politics*. Abingdon: Taylor & Francis, 2018. roč. 25, č. 1. s. 26-44. ISSN 1743-9418.

Iránske milície zohrávali v roku 2016 rozhodujúcu úlohu v úspešnom úsilí režimu eliminovať opozičné sily z Aleppa, čím sa posilnil vplyv Iránu na bojisku. Irán stále viac preniká do sýrskeho vojnového hospodárstva a vytvára rastúcu závislosť, ktorú bude môcť po vojne využiť. Iránske sily získali aj obrovské bojové skúsenosti. Irán preukázal najmä to, že dokáže udržať dlhodobé rozmiestnenie tisícok vojakov v aktívnej vojnovnej zóne. Režim sa v tomto procese dozvedel o dôležitých ponaučeníach týkajúcich sa politiky, ekonomiky a logistiky nasadenia ozbrojených síl v zahraničí, čo zvýši jeho schopnosť projektovať moc regionálnom kontexte.⁵⁸

Je príliš skoro na to, aby sa dokázalo zhodnotiť, ako zabitie generála Sulejmáního ovplyvní iránsku regionálnu činnosť. Očakáva sa, že Irán bude aj naďalej využívať Assadov režim, aby upevnil svoj mnohorozmerný vplyv v Sýrii: skonsolidoval stálu vojenskú prítomnosť a zabezpečil dodávky zbraní z Iránu cez Irak do Sýrie a Libanonu.⁵⁹ Budúca forma iránskej politiky v Sýrii bude do veľkej miery závisieť od pokračujúceho vývoja konfliktu, pričom vzťahy medzi Iránom a Sýriou budú v nadchádzajúcich rokoch naďalej fungovať na strategickej úrovni.⁶⁰

3.5 Izrael a USA

Spojené štáty boli prvou krajinou, ktorá v roku 1948 uznala Izrael ako štát, a tiež prvým štátom, ktorý v roku 2017 uznal Jeruzalem ako hlavné mesto Izraela. Izrael a USA sú úzko spojené historickými a kultúrnymi väzbami, ako aj spoločnými záujmami, pričom Izrael aj naďalej zostáva najspoľahlivejším partnerom Spojených Štátov na Blízkom východe.⁶¹

USA sa v rámci iránsko-izraelského sporu predovšetkým sústredovali na upokojenie impulzívneho izraelského temperamentu. Pokračujú v úsilí o likvidáciu iránskych jadrových kapacít a zároveň odrádzajú Izrael od samostatného vojenského ataku proti iránskym jadrovým zariadeniam. Ťažšou otázkou však je, ako implementovať túto politiku, keďže vplyv Spojených štátov na Izrael je často obmedzený. V posledných rokoch poskytli USA

⁵⁸ JUNEAU, Thomas. Iran's costly intervention in Syria: A pyrrhic victory. In: *Mediterranean Politics*. Abingdon: Taylor & Francis, 2018. roč. 25, č. 1. s. 26-44. ISSN 1743-9418.

⁵⁹ FEUER, Sarah. The Regional System: Struggling for the Shape of the Middle East. In: *Strategic Survey for Israel 2019-2020*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2020, s. 18-25. ISBN 78-965-92750-7-6.

⁶⁰ AHMADIAN, Hassan – MOHSENI, Payam. Iran's Syria strategy: the evolution of deterrence. In: *International Affairs*. Oxford: Oxford University Press, 2019. roč. 95, č. 2. s. 341-354. ISSN 1468-2346.

⁶¹ Bureau of Near Eastern Affairs. *U.S. Relations With Israel*. [online]. U.S. Department of State, 2018. [cit. 2020-11-03]. Dostupné na internete: <<https://www.state.gov/u-s-relations-with-israel/>>

Izraelu ďalšie špičkové vojenské vybavenie, ktoré malo za úlohu posilniť dôveru a bezpečnosť Izraela v súvislosti s rastúcimi obavami z Iránu. Okrem posilnenej bezpečnostnej spolupráce sú Spojené štáty aj naďalej najbližším politickým spojencom Izraela. Bývalý prezident Obama počas jeho vlády tiež potvrdil záväzok USA podporovať izraelskú politiku jadrovej nejednoznačnosti. Táto rozsiahla podpora mala aj napriek tomu komplikácie a izraelské počínanie sa často krát nezhodovalo s preferovanými politikami prezidenta Obamu.⁶²

Americké skutky počas druhého funkčného obdobia prezidenta Obamu ilustrujú ťažkosti administratívy pri zostavovaní politiky, ktorá odráža politické, hospodárske a spoločenské zmeny na Blízkom východe. Prezident Obama obmedzil prítomnosť USA v Afganistane a Iraku, no na druhej strane sa zapojil do sýrskej občianskej vojny. Vo všeobecnosti možno dôvod obmedzenia americkej angažovanosti na Blízkom východe pripísať dvom faktorom. Za prvé, sa USA čoraz viac spoliehajú na domáce zdroje energie a stávajú sa jej čistým vývozcom. Druhým faktorom je snaha vyhnúť sa veľkým investíciám do konfliktov, ktoré neprinášajú jasné vojenské, strategické, politické a hospodárske zisky. Izrael by mal preto vhodne analyzovať strategické dôsledky pokiaľ ide o postupné a čiastočné stiahnutie USA z regiónu Blízkeho východu.⁶³

Počas Obamovej administratívy ovplyvnili bilaterálne vzťahy USA a Izraela dva hlavné problémy: prebiehajúci izraelsko-palestínsky konflikt a predovšetkým dohoda o iránskom jadrovom programe podpísaná v roku 2015. Tá umožnila Iránu pokračovať vo svojom jadrovom programe, no s prísnyimi obmedzeniami. V Izraeli existovali k dohode silné výhrady a mnoho Izraelčanov verilo, že Obamovej administratíve chýbala ochota urobiť všetko, čo bolo potrebné, (vrátane vojenského útoku) aby zabránili Iránu vlastniť jadrové zbrane. Jadrový Irán by bol pre USA veľkou výzvou, avšak pre Izrael by predstavoval existenčnú hrozbu.⁶⁴

Je pravda, že Obamova administratíva mala s Izraelom mnoho nedorozumení, no je tiež potrebné povedať nasledovné fakty. Bývalý izraelský premiér Ehud Barak, ktorý v posledných desaťročiach bedlivo pozoroval vzťahy medzi USA a Izraelom konštatoval v roku 2012, že administratíva prezidenta Obamu urobila v súvislosti s izraelskou

⁶² KAYE, D. D – NADER, A. – ROSHAN, P. *Israel and Iran a Dangerous Rivalry*. Santa Monica : RAND Corporation, 2011. 118 s. ISBN 978-0-8330-5860-7.

⁶³ ERAN, Oded - HATUEL-RADOSHITZKY, Michal. Relationship Reset: Israel and the United States. In: *Strategic Survey for Israel 2016-2017*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2016, s. 195- 201. ISBN 978-965-92569-6-9.

⁶⁴ EILAM, Ehud. *Israel, the Arabs and Iran: International Relations and Status Quo, 2011-2016*. Abingdon: Routledge, 2017. 146 s. ISBN 978-1138093652.

bezpečnosťou viac než ktokoľvek predtým. Niekoľko mesiacov pred odchodom z funkcie uzavrela Obamova vláda s Izraelom Memorandum o Porozumení, v rámci ktorého sa USA zaviazali poskytnúť Izraelu v nasledujúcej dekáde 38 miliárd amerických dolárov. USA a Izrael spolupracovali na vedení spoločných útočných operácií, pričom ústredným bodom týchto operácií bolo použitie kybernetických zbraní na znefunkčnenie iránskych zariadení na obohacovanie uránu. Vďaka útoku s krycím menom Stuxnet došlo k značnému oneskoreniu v iránskom jadrovom programe. Obamova administratíva tiež nikdy nevzniesla námietky proti izraelským vojenským operáciám s Hamasom v rokoch 2012 a 2014.⁶⁵

Napätie medzi Izraelom a jeho americkým patrónom však napokon zužitkoval Irán. Ten považuje Izrael i Spojené štáty za nepriateľské subjekty, ktoré mu bránia v úsilí dosiahnuť hegemoniu na Blízkom východe. Zoslabenie vzťahov medzi Spojenými štátmi a Izraelom by obmedzilo ich postavenie v regióne Blízkeho východu a Irán by tak ľahko mohol rozšíriť svoj vplyv. Štátny tajomník John Kerry však 3. mája 2015 potvrdil, že USA stále majú vojenskú možnosť. Spojené štáty potrebovali demonštrovať Izraelu, že sú schopné zničiť iránsku jadrovú infraštruktúru. Hlavným účelom oznámení USA o vojenskej alternatíve bolo naliehať na Irán, aby podpísal dohodu, spolu so snahou presvedčiť Izrael, aby dôveroval americkému patrónovi a odložil útok na Irán.⁶⁶

Nástup Donalda Trumpa znamenal výrazný odklon od Obamovej vízie a obmedzení, ktoré s ňou súviseli. Na rozdiel od Obamu udržiava Trump s izraelským premiérom vzťahy na dobrej úrovni, pričom Trump vníma Netanjahua ako jedného z mála schopných zahraničných lídrov. Trump je však skeptický, pokiaľ ide o intervenciu USA na Blízkom východe.⁶⁷ Zahraničný a bezpečnostný personál Trumpovej administratívy má pre Blízky východ pripravenú jasnú stratégiu. USA sa domnievajú, že Irán je hlavnou hrozbou pre Izrael, Saudskú Arábiu a predovšetkým pre americké záujmy v regióne. Stratégia voči Teheránu sa mutatis mutandis podobá Reaganovej politike voči Sovietskemu zväzu: stabilná eskalácia ekonomického a vojenského tlaku, pokiaľ sa režim nerozpadne v rámci nevyriešených hospodárskych a sociálnych problémov.⁶⁸

⁶⁵ FELDMAN, Shai. *Obama and Israel: Farewell to a True Friend*. [online]. Belfer Center for Science and International Affairs. 2017. [cit. 2020-15-03]. Dostupné na internete: <<https://www.belfercenter.org/publication/obama-and-israel-farewell-true-friend>>

⁶⁶ EILAM, Ehud. *Israel, the Arabs and Iran: International Relations and Status Quo, 2011-2016*. Abingdon: Routledge, 2017. 146 s. ISBN 978-1138093652.

⁶⁷ BYMAN, Daniel. Israel's Four Fronts. In: *Survival*. Abingdon: Taylor & Francis, 2019. roč. 61, č. 2, s. 167-188. ISSN 1468-2699.

⁶⁸ ROUSSOS, Sotiris. USA Iran Israel. In: *Middle East Bulletin*. Korint: Department of Political Studies & International Relations. 2018. roč. 34. s. 36-38.

Situácia sa opäť zmenila 3. januára 2020, kedy došlo k atentátu na iránskeho generála a veliteľa špeciálnych jednotiek Kuds Kasíma Sulejmáního. K útoku sa priznali Spojené štáty, čo spôsobilo v medzinárodných kruhoch šok nevídaných rozmerov. Izraelský premiér prezidenta USA za jeho počínanie vyzdvihol a udalosť nasledovne komentoval: „*Kásim Sulejmání je zodpovedný za smrť amerických občanov a mnohých ďalších nevinných ľudí.*“⁶⁹ Neskôr však Izrael svoj postoj zmenil a od útoku sa začal dištancovať. Izraelský minister energetiky Yuval Steinitz prehlásil, že medzi Iránom a USA je napätie, do ktorého sa Izrael nebude nijako zapájať.⁷⁰ Prakticky všetci odborníci na obranu predpokladajú v regionálnom spojení určité delbu aktivít. USA obmedzujú iránsky jadrový program, zatiaľ čo Izrael čelí iránskym zástupným silám. Útok Spojených štátov bol tiež vhodným príkladom toho, že minimálna sila stačí na dosiahnutie maximálneho účinku.⁷¹

Nové skutočnosti, z ktorých mnohé priamo zasahujú do geopolitickej sféry Izraela, môžu mať v budúcnosti enormný vplyv na jeho strategické postavenie. Spojené štáty aj naďalej ostávajú kľúčovým medzinárodným a regionálnym aktérom, či už sa pomaly stiahnu, alebo zostanú opatrne angažované. Trumpovej administratíve by mal Izrael neustále predkladať komplexnú analýzu regionálneho rozvoja (predovšetkým v Iráne), ako aj návrhy hospodárskej, politickej a bezpečnostnej spolupráce. Izrael musí starostlivo monitorovať potenciálne provokatívne a eskalujúce akcie, pričom by mal brať do úvahy všetky možné scenáre a zvážiť dlhodobé dôsledky svojich krátkodobých politík.

3.6 Vojenská odpoveď Izraela

Za celú dobu svojej existencie bol Izrael v mierovom stave len zriedkavo, pričom väčšina súčasných bezpečnostných problémov Izraela pramení z jedinej hrozby. Iránu a jeho snahy o nadvládu nad Blízkym východom. Tieto aspirácie sa prejavujú nielen v jeho jadrovom programe, ale aj v úsilí rozmiestniť zbrane a budovať sféry vplyvu v Gaze, Sýrii, Libanone či v Iraku.

⁶⁹ TASR. *Netanjahu ocenil útok USA na iránskeho generála*. [online]. SME. 2020. [cit. 2020-02-03]. Dostupné na internete: <<https://svet.sme.sk/c/22294879/netanjahu-ocenil-utok-usa-na-iranskeho-generalu.html>>

⁷⁰ HELLER, Jeffrey. *Israel tries to stand aside from U.S.-Iranian conflict*. [online]. Reuters. 2020. [cit. 2020-15-02]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-iraq-security-israel-iran/israel-tries-to-stand-aside-from-u-s-iranian-conflict-idUSKBN1Z60JF>>

⁷¹ AVISHAI, Bernard. *How Israel Views Trump's Strike Against Iran*. [online]. The New Yorker. 2020. [cit. 2020-17-02]. Dostupné na internete: <<https://www.newyorker.com/news/daily-comment/how-israel-views-trumps-strike-against-iran>>

Hizballáh a Hamas ako zástupcovia Iránu sa v posledných rokoch etablovali ako eminentní nepriatelia Izraela. Bojové vzorce týchto organizácií majú spoločného menovateľa a pramena z podobných strategických a operatívnych myšlienok. Zakladajú sa na uznaní vojensko-technologickej nadradenosti Izraela a tiež predpoklade, že túto superioritu možno vyrovnať útokom na slabé miesta Izraela. Ten je citlivý na ľudské straty, má ťažkosti so zvládaním dlhodobej vojny a čelí obmedzeniam, ktoré vyplývajú z preferencie vzdušnej sily a neochoty zapojiť sa do pozemných manévrov. Zdôrazňuje sa tiež potreba vytvoriť autentické odradzujúce schopnosti - predovšetkým s cieľom zabrániť veľkým konfliktom, ktorým sa skupiny radšej vyhýbajú. Tieto subjekty sa tiež intenzívne vyzbrojili balistickými zbraňami a pokročilými protitankovými a protiletadlovými raketami, získali a moderné systémy protivzdušnej obrany a prijali bojové metódy, ktoré zdôrazňujú utajenie v civilnom prostredí.

Konfrontácie od Druhej libanonskej vojny (2006) izraelským protivníkom ilustrovali, že táto doktrína sa v mnohých ohľadoch ukázala ako neúčinná. Izrael bol síce čiastočne odstrašený a nedokázal ich jednoznačne poraziť, no v končenom dôsledku Izrael demonštroval intenzívne vojenské aktivity, ktoré spôsobili jeho nepriateľom značné straty a odzrkadľovali obmedzenia doktríny.⁷²

Po skončení Druhej libanonskej vojny začal Izrael aplikovať doktrínu Dahiya. Svoje pomenovanie dostala podľa štvrte Bejrútu, ktorú Izrael takmer úplne zdevastoval pri pokuse o elimináciu príslušníkov Hizballáhu. Základnou myšlienkou doktríny bolo podľa generála IDF Gadiho Eisenkota v prípade odvety použitie disproporčnej sily. Cieľom takejto reakcie je spôsobiť škodu, ktorá si bude vyžadovať dlhé a nákladné procesy obnovy. V medzinárodnom spoločenstve sa autorizovanie tejto doktríny nestretlo s porozumením, keďže vďaka nej došlo tiež k útokom na civilnú infraštruktúru. Izrael nebol schopný obmedziť svoju reakciu na činy, ktorých závažnosť je zjavne úmerná ojedinelému incidentu. Reagoval neprimerane, aby jasne ukázal, že nebude akceptovať žiadny pokus o narušenie mieru.⁷³

Izrael nemal formálnu vojenskú doktrínu až do roku 2015. Publikácia dokumentu s označením „Doktrína Gideon“ ergo znamenala pre izraelskú bezpečnostnú politiku

⁷² BRUN, Itai – SHAPIRA, Itai. The Operational Environment: New Capabilities of the Radical Shiite Axis. In: *Strategic Survey for Israel 2019-2020*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2020, s. 49-53. ISBN 78-965-92750-7-6.

⁷³ SIBONI, Gabi. *Disproportionate Force: Israel's Concept of Response in Light of the Second Lebanon War*. [online]. The Insitute for National Security Studies. 2008. [cit. 2020-12-02]. Dostupné na internete: <<https://www.inss.org.il/publication/disproportionate-force-israels-concept-of-response-in-light-of-the-second-lebanon-war/>>

historický míľnik. Stratégia IDF zostala v jej cieľoch defenzívna a mala reaktívny charakter. Hlavnou úlohou bola rapidná eliminácia zdrojov konfliktu a návrat k status quo ante bellum bez dosiahnutia strategických zmien. Princíp odstrašenia zohráva v doktríne kľúčovú úlohu, cieľom ktorého je odradiť potenciálneho agresora od začatia útoku.⁷⁴ Dekády skúseností asymetrického boja však konvenčnú stratégiu odstrašenia upravili. Armáda sa rozhodla pre tzv. kumulatívne zastrašovanie postavené na víťazstvách dosiahnutých v krátkodobom, strednodobom a dlhodobom horizonte. Izrael veril, že eliminácia nepriateľa, bude vyžadovať viacvrstvové, vysoko organizované úsilie, aby teroristom a ich zbraňovým systémom, infraštruktúre, podporným sieťam, finančným tokom a iným podporným prostriedkom spôsobili čo najväčšie škody.⁷⁵

V roku 2018 došlo k publikovaniu novej stratégie IDF s označením 2.0, ktorá opisuje vojnu ako smrteľný viacrozmerový útok, ktorý súčasne zahŕňa presnú paľbu a rapidné pozemné manévrovanie, ktoré má preniknúť na nepriateľské územie smerom k esenciálnym cieľom a eliminovať nepriateľa. Dokument definoval zodpovednosť armády za zabezpečenie národných cieľov izraelského štátu vrátane zachovania jeho existencie, územnej celistvosti a bezpečnosti svojich občanov. Doktrína definovala štyri piliere, na ktorých spočívala vojenská akcia v prípade vojenskej konfrontácie. Prvé tri, odstrašenie, varovanie a rozhodnosť, boli definované Ben-Gurionom, zatiaľ čo štvrtý, obrana, bola prvýkrát oficiálne uznaná až v tomto dokumente.⁷⁶

Povaha hrozieb Izraela sa v priebehu zástupnej vojny s Iránom výrazne zmenila. Oslabenie arabských štátov a ich ozbrojených síl vytvorilo situáciu, v ktorej sa súčasne vyvinula konvenčná, nekonvenčná aj subkonvenčná hrozba (t.j. teroristické a polovojenské organizácie). Vzostup nových výziev a ničivá vojna v Libanone v roku 2006 podnietili IDF k vytvoreniu konceptu integrovanej, preventívnej vojny s nízkou intenzitou: „Kampaň medzi vojnami“ (KMV) v hebrejskom akronyme známa ako MABAM. Táto stratégia predstavuje v štruktúre izraelských bezpečnostných operácií za posledných trinásť rokov zásadnú zmenu a je jedným z hlavných faktorov zodpovedných za obdobia relatívneho mieru na severnej hranici Izraela. Taktika sa usiluje o proaktívne a útočné akcie založené na mimoriadne

⁷⁴ FREILICH, Charles. *Israeli National Security: A New Strategy for an Era of Change*. Oxford: Oxford University Press. 2018. 496 s. ISBN 978-0190602932.

⁷⁵ SELIKTAR, Ofira – REZAEI, Farhad. *Iran, Revolution, and Proxy Wars*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2019. 245 s. ISBN 978-3030294175.

⁷⁶ FINKEL, Gal Perl. *IDF strategy 2.0*. [online]. The Jerusalem Post. 2018. [cit. 2020-13-02]. Dostupné na internete: <<https://www.jpost.com/Opinion/IDF-strategy-20-558101>>

kvalitných spravodajských informáciách.⁷⁷ Efektivita tejto techniky uplatnená napríklad v Sýrii bola založená na nasledujúcich elementoch:

1. správna identifikácia a stanovenie hrozieb
2. schopnosť vykonávať úspešné útoky a súčasne obmedzovať kolaterálne škody na minimum.
3. politický priestor a legitimita na uskutočnenie kampane.
4. presné zhodnotenie zámerov nepriateľa a pripravenosť na recipročný útok alebo eskaláciu konfliktu.

Koncept výrazne posilnil izraelské zastrašovacie schopnosti a viedol tiež k rozsiahlej a trvalej iniciatíve proti hlavným destabilizujúcim subjektom v regióne: iránskym revolučným gardám, Hizballáhu a Hamasu. V budúcnosti by mali tento model použiť aj iné štáty, ideálne ako základ strategického regionálneho spojenectva proti širokému sortimentu malígnych aktivít Teheránu. MABAM by sa mal tiež oficiálne začleniť do komplexnej izraelskej bezpečnostnej stratégie, ktorá by sa mala implementovať prostredníctvom rozsiahleho bezpečnostného aparátu tejto krajiny.⁷⁸

Veliteľ IDF Aviv Kohavi v roku 2019 predstavil svoj päťročný plán s označením Momentum. Plán očakáva obrovské investície do rozvoja arzenálov IDF, pričom armáda zameria svoje výcvikové cvičenia na mestský boj, pretože verí, že vojaci budú viac bojovať v mestách ako na otvorených priestranstvách. Hlavným princípom plánu je rýchlosť, ktorou bude vyhraná budúca vojna, čo vyžaduje, aby mala armáda k dispozícii konkrétny zoznam cieľov, zbrane potrebné na ich zasiahnutie a schopnosť tak urobiť. Ďalším fundamentálnym princípom plánu je plné využitie oblastí, v ktorých má IDF nad svojimi nepriateľmi nadradenosť - vzdušná sila, spravodajské informácie a technológie - s cieľom zabezpečiť, aby izraelská armáda udržiavala pred svojimi nepriateľmi konštantný náskok. Hlavným nepriateľom Izraela v regióne je podľa plánu Momentum militantná skupina Hizballáh. Tá disponuje masívnym arzenálom rakiet v počte 130 000, ktorými by mohla zaútočiť na izraelské strategické lokality a populačné centrá. V prípade vojny s Hizballáhom musí Izrael promptne reagovať a poraziť Hizballáh najrýchlejším možným spôsobom.

⁷⁷ EISENKOT, Gadi – SIBONI, Gabi. *The Campaign Between Wars: How Israel Rethought Its Strategy to Counter Iran's Malign Regional Influence*. [online]. The Washington Institute. 2019. [cit. 2020-19-02]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-campaign-between-wars-how-israel-rethought-its-strategy-to-counter-iran>>

⁷⁸ HERZOG, Michael. *Iran Across the Border: Israel's Pushback in Syria*. [online]. The Washington Institute. 2019. [cit. 2020-20-03]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyNote66-Herzog-WEB-4.pdf>>

IDF preto musí výrazne zlepšiť schopnosti vojenskej spravodajskej služby identifikovať ciele na nepriateľskom území. Všetky vojenské systémy budú preto spadať pod rovnakú sieť, v rámci ktorej budú mať vojaci prístup k záberom oblastí, do ktorých sa chystajú vstúpiť, a budú varovaní pred potenciálnymi hrozbami. Vzdušné sily a pozemné sily budú môcť priamo komunikovať, lokalizovať ciele a efektívne ich zneškodniť.⁷⁹

⁷⁹ GROSS, Judah Ari. *The IDF's new plan: From 'Waze of War' to a general charged with countering Iran*. [online]. The Times of Israel. 2020. [cit. 2020-15-02]. Dostupné na internete: <<https://www.timesofisrael.com/from-waze-of-war-to-a-general-devoted-to-countering-iran-the-idfs-new-plan/>>

4 Chronologický vývoj izraelsko-iránskej zástupnej vojny

Izrael a Irán spolupracovali pred iránskou revolúciou v roku 1979 na mnohých otázkach. Obe krajiny boli zjednotené v obavách z násirského panarabizmu a sovietskeho vplyvu na Blízkom východe. Izrael považoval Irán za dôležitú súčasť svojej periférnej doktríny namierenej proti arabským štátom, ktorej úlohou bolo vytvárať vojenskú, spravodajskú a ekonomickú spoluprácu s nearabskými štátmi, ako je Irán. Iránsky vládca Réza Šáh Pahlaví zas považoval Izrael za užitočnú protiváhu arabskému svetu a taktiež veril, že vplyv Izraela vo Washingtone bude pre Irán prospešný. Šáh si však na druhej strane uvedomoval postavenie Izraela na Blízkom východe a zdráhal sa preto verejného akceptovania Izraela.

Po zvrhnutí Šáha v roku 1979 sa však izraelsko-iránska spolupráca neskončila. Islamská republika, ktorá čelila hnevu niekoľkých arabských krajín, kvôli jej vojne s Irakom, uprednostňovala obmedzenú spoluprácu so židovským štátom. Niektorí izraelskí vedúci predstavitelia stále dúfali, že porevolučný Irán zostane súčasťou okrajovej aliancie. Spoločné geopolitické záujmy uľahčili tichú spoluprácu, aj keď v oveľa obmedzenejšom rozsahu. Iránske ideologické nepriateľstvo voči Izraelu to však nezmiernilo. Iránsky režim začínal postupne viesť proti Izraelu zástupnú vojnu prostredníctvom skupín ako Hizballáh či Hamas. Na rozdiel od Šáha teda iránsky revolučný režim nevnímal Izrael už iba z geopolitického hľadiska, no taktiež z náboženského.

Toto preskúmanie predchádzajúcej spolupráce medzi Izraelom a Iránom, založenej na pragmatizme a spoločných záujmoch, predstavuje ostrý kontrast k povahe súčasnej rivality. Strategické faktory, ktoré túto spoluprácu v minulosti podmieňovali – násirizmus, Sovietsi a Irak - už dnes neexistujú. Strategický vývoj za posledné desaťročie v skutočnosti rivalitu len posilnil. Ideologická povaha vzťahu, existujúca od islamskej revolúcie, v posledných rokoch nadobudla väčší význam, čím sa prehĺbilo geopolitické súperenie medzi týmito dvoma národmi. Na to, aby sa izraelsko-iránske vzťahy opäť posunuli k spolupráci, budú potrebné zásadné strategické a ideologické zmeny.⁸⁰

V júni 1982, v období iracko-iránskej vojny eskalovala účasť Izraela v libanonskej občianskej vojne inváziou zameranou na dosadenie kresťanských milícií Falanga do čela krajiny. Plán Izraelu sa však ukázal ako neúčinný. Boli odhalené strategické nedostatky,

⁸⁰ KAYE, D. D – NADER, A. – ROSHAN, P. *Israel and Iran a Dangerous Rivalry*. Santa Monica : RAND Corporation, 2011. 118 s. ISBN 978-0-8330-5860-7.

keďže zástupné sily Izraela nerešpektovali platné vojenské normy. Došlo k incidentu, kedy falangistické jednotky zabili stovky ľudí v utečeneckých táboroch Sabra a Shatila pomocou zbraní z Izraela.

Do libanonského konfliktu sa vďaka kombinácii revolučnej horlivosti a možných strategických istôt zapojil aj Irán. Ten pritom čerpal zo svojho spoločenského statusu ako de facto vodca šiitských moslimov v regióne a skonsolidoval šiitske milície pod záštitou Hizballáhu. Sýria, pod vedením Hafeza al-Asada, poskytla hlavnú základňu partnerstva, čím došlo k prekonaniu spočiatku napätých vzťahov s revolučnými elitami v Iráne. Hlavnou motiváciou pre spoluprácu Sýrie a Iránu sa stal spoločný záujem o potlačenie americko-izraelskej hegemonie.

4.1 Zástupný konflikt počas Druhej libanonskej vojny

Iránsko-izraelské súperenie sa tiež intenzívne zosilňovalo, keď Hizballáh v 90. rokoch rozšíril svoje operácie za hranice Libanonu. Úloha Hizballáhu pri bombovom útoku na Asociación Mutual Israelita Argentina v židovskej komunite v Buenos Aires v roku 1994 bola pre Tel Aviv prebudením. Židovský štát zostal príliš zakorenený vo svojom súperení s Bagdadom a nevnímal jasné varovné signály. Izrael istý čas veril, že dokáže oživiť periférnu doktrínu a obnoviť jej predrevolučnú dohodu s Iránom, avšak iránske investície do rozvoja balistických rakiet, jadrový program a pokračujúca podpora antiizraelsky naladených teroristických skupín tieto snahy kompletne zmarili.⁸¹

24. mája 2006 bol izraelský premiér Ehud Olmert pozvaný na spoločné zasadnutie kongresu. Vo svojom prejave tvrdil, že Irán stojí na pokraji získania jadrových zbraní, čo bola situácia, ktorá predstavovala pre Izrael existenčnú hrozbu. Dodal: „*Nejde len o bezpečnosť Izraela. Je to hrozba pre všetkých, ktorí sa zaviazali k stabilite na Blízkom východe a k blahu celého sveta*“.⁸² O necelé dva mesiace neskôr, 12. júla 2006, začal Izrael vojnu proti libanonskej šiitskej milícii Hizballáh, ktorú zjednodušene, no verejne identifikoval Izrael a USA ako zástupcu Iránu.⁸³

⁸¹ RONDEAUX, Candace – STERMAN, David. *Twenty-First Century Proxy Warfare: Confronting Strategic Innovation in a Multipolar World*. [elektronický zdroj]. Washington DC, : New America, 2019. 72 s. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: <<https://d1y8sb8igg2f8e.cloudfront.net/documents/Twenty-First-Century-Proxy-Warfare-Final.pdf>>

⁸² COOK, Jonathan.: *Israel and the Clash of Civilisations: Iraq, Iran and the Plan to Remake the Middle East*. 2008. s. 53

⁸³ COOK, Jonathan. *Israel and the Clash of Civilisations: Iraq, Iran and the Plan to Remake the Middle East*. Londýn: Pluto Press, 2008. 192 s. ISBN 978-0745327549.

Vojenský stret Izraela s Hizballáhom v roku 2006 (Druhá libanonská vojna) možno považovať za začiatok izraelsko-iránskej zástupnej vojny. Niektorí komentátori arabských televíznych staníc ju nazvali šiestou arabsko-izraelskou vojnou. V skutočnosti však väčšina arabského sveta vrátane jeho vodcov a vládnuccich politických elít, podporovala Izrael. Otázka je, že prečo Saudská Arábia spolu s Jordánskom, Egyptom a niekoľkými štátmi Perzského zálivu odsúdili Hizballáh za neočakávané a nezodpovedné činy. Je takmer neslýchané, že arabskí predstavitelia nepodporujú arabskú skupinu zapojenú do konfliktu s Izraelom. Ochota týchto vlád vzdorovať verejnej mienke vo svojich krajinách zdôrazňuje posun, ktorý je vyvolaný rastúcim vplyvom iránskych a šiitských moslimov v celom regióne. Krajiny ako Saudská Arábia, Egypt a Jordánsko po prvýkrát deklarovali otvorenú kritiku proti jednostranným akciám radikálnych organizácií.⁸⁴

Nejednalo sa teda o ďalšie kolo v bojov medzi Izraelom a Arabmi, o priame pokračovanie krvavého konfliktu trvajúceho viac ako sto rokov medzi sionistickým hnutím a arabským národným hnutím. Tento stret je vhodnejšie nazvať ako prvú zástupnú vojnu medzi Izraelom a Iránom. Iránu sa podarilo upevniť svoje postavenie v oblasti Stredozemného mora a jeho prítomnosť prvýkrát viedla k vyvolaniu totálnej vojny medzi Izraelom a zástupnou organizáciou (Hizballáh), ktorú vojensky i politicky dotoval samotný Irán.⁸⁵

Druhá vojna v Libanone v júli 2006 predstavovala na Blízkom východe udalosť, ktorá nanovo vymedzila problémy a záujmy štátov v celom regióne. Doteraz v celej západnej aliancii existovalo konvenčné tvrdenie, že teritoriálne konflikty Izraela pozdĺž sporných hraníc sú jedným z hlavných zdrojov nestability na Blízkom východe. Toto bol odkaz, ktorý americkí a európski diplomati neustále počuli od svojich kolegov v arabskom svete. V dôsledku toho tvorcovia západnej politiky, najmä v Európe, zdôraznili naliehavosť urovnania palestínskej otázky a zároveň odmietli potrebu čeliť výzve, ktorú predstavoval Irán.⁸⁶

Je možné taktiež konštatovať, že vojna reprezentovala iba malú podmnožinu oveľa väčšieho úsilia iránskeho režimu dosiahnuť regionálnu nadvládu prostredníctvom arabských šiitských komunít ako sú napríklad Hizballáh či Iránske revolučné gardy. U susedov Izraela

⁸⁴ FATTAH, Hassan. *Militia Rebuked by Some Arab Countries*. [online]. The New York Times. 2006. [cit. 2020-22-01]. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2006/07/17/world/middleeast/17arab.html>>

⁸⁵ ZISSER, Eyal. Iranian Involvement in Lebanon. In: *Military and Strategic Affairs*. Tel Aviv: Institute for National Security Studies, 2011, roč. 3, č. 1, s. 3-16. ISSN 2307-793X.

⁸⁶ YALOON, Moshe. The Second Lebanon War: From Territory to Ideology. In: *Iran, Hizbullah, Hamas and the Global Jihad*. Jerusalem : Jerusalem Center for Public Affairs, 2007, s. 15-32. ISBN 965-218-056-4.

to viedlo k badateľnej transformácii vnímania hrozieb. Bol to jordánsky kráľ Abdullah II, ktorý v decembri 2004 ako prvý alarmoval správou, v ktorej hovoril o „šiitskom polmesiaci“, ktorý by obkľúčil sunnitský arabský svet, počnúc Iránom, ktorý disponuje požehnaním od šiitskej väčšiny v Iraku i Sýrii. Izrael sa tiež obával druhej iránskej islamskej revolúcie, v ktorej by Irán nekompromisne rozšíril svoj vplyv prostredníctvom radikalizácie šiitských komunít. Bývalý egyptský prezident Husni Mubarak ďalej podporil špekulácie o rastúcom sunnitsko-šiitskom spore v 2006, keď v Dubaji uviedol, že šiiti sú, aj vždy boli verní Iránu. Väčšina z nich je lojálna k Iránu a nie ku krajinám, v ktorých žijú.⁸⁷

Príčinou vojny v júli 2006 bol podľa regionálnych štandardov relatívne malý incident. Hizballáh započal útok na izraelské vojenské stanovište na hranici s Libanonom, počas ktorého boli traja izraelskí vojaci zabíjani a dvaja unesení. Jednalo sa o posledný z recipročných stretov Izraela a Hizballáhu od stiahnutia Izraela z jeho vojenskej okupácie v južnom Libanone v máji 2000. Izrael vyhlásil únos vojakov za „vojnový akt“, a v ten istý deň začal s bombardovaním Libanonu a spustil tiež obmedzenú pozemnú inváziu.⁸⁸

Neskoro v noci 12. júla 2006 prišli prvé správy. Izraelské stíhačky, ktoré sa vracali späť na základňu, zničili päťdesiatštyri raketometov. Veliteľ izraelských ozbrojených síl Dan Halutz okamžite kontaktoval predsedu vlády Ehuda Olmerta a poskytol mu dostupné informácie. Podľa Halutza boli všetky rakety s dlhým doletom zničené a vojna bola vyhraná. Hizballáh aj Irán boli prekvapení promptnou a tvrdou reakciou Izraela na útok. Očakávali, že Izrael bude odpovedať na zajatie rukojemníkov krátkodobým ostreľovaním trvajúcim niekoľko dní. Iránsky režim mal obavy, že Washington a Izrael vydláždili cestu na priamu vojenskú konfrontáciu s Iránom tým, že najprv odstránia prvú líniu obrany Iránu - Hizballáh. Teherán mal strach, že sa zrejme nejednalo len o zástupnú vojnu. Podľa Iránu to bola predohra ku konečnému zúčtovaniu. Zaužívaná mienka v Teheráne spočívala v tom, že priama konfrontácia medzi libanonskými militantmi a izraelskou armádou by pravdepodobne skončila prehrou Hizballáhu.⁸⁹

Existovali zjavné dôvody, prečo mohli Izrael a USA považovať vojnu proti Hizballáhu za nevyhnutný taktický gambit pred útokom na Irán. Ak by najskôr Izrael zaútočil na Teherán, bol by zraniteľný voči odvetným opatreniam zo strany iránskych rakiet

⁸⁷ YALOON, Moshe. The Second Lebanon War: From Territory to Ideology. In: *Iran, Hizbullah, Hamas and the Global Jihad*. Jerusalem : Jerusalem Center for Public Affairs, 2007, s. 15-32. ISBN 965-218-056-4.

⁸⁸ COOK, Jonathan. *Israel and the Clash of Civilisations: Iraq, Iran and the Plan to Remake the Middle East*. Londýn: Pluto Press, 2008. 192 s. ISBN 978-0745327549.

⁸⁹ PARSI, Trita. *Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States*. New Haven: Yale University Press. 2008. 384 s. ISBN 978-0300143119.

dlhého doletu, a tiež by musel čeliť raketometom Katuša, ktorými disponoval Hizballáh. Ak by Izrael začal kombinovaný útok na Irán a Hizballáh, takmer okamžite by čelil vojenským represáliám i v Sýrii. Bojoval by tým pádom súčasne na troch frontoch. Na základe rozhodnutia veliacich dôstojníkov izraelskej armády, bola teda zvolená varianta útoku, pri ktorej mali najprv zredukovať bojové kapacity Hizballáhu a z časti tak zastrašiť sýrsku armádu. Výsledkom by bola vojenská izolácia Teheránu a pre Izrael by to znamenalo voľnosť pri ďalšom postupe proti Iránu.

Existovali tri indikátory, vďaka ktorým bolo možné pozorovať snahy Izraela rozšíriť vojnu do Iránu i Sýrie. Po prvé, v priebehu niekoľkých hodín od útoku sa zástupca generálneho riaditeľa izraelského ministerstva zahraničných vecí Gideon Meir pokúšal zapojiť Irán do únosu dvoch izraelských vojakov. Tvrdil nasledovné: „*Máme konkrétne dôkazy o tom, že Hizballáh plánuje presunúť unesených vojakov do Iránu*“.⁹⁰ Izrael preto vníma Hamas, Hizballáh, Sýriu a Irán ako hlavných aktérov na osi terorizmu a nenávisti, ktoré ohrozujú nielen Izrael, ale celý svet. Po druhé, Izrael tvrdil, že Irán dodal Hizballáhu arzenál v objeme 12 000 rakiet. Z južného Libanonu následne na územie severného Izraela páliť 200 rakiet denne. Je tiež potrebné brať na ohľad fakt, že USA dodávali Izraelu najnovšie zbrane, vrátane kazetových bômb. Irán mal ergo dobré dôvody na to, aby bol Hizballáh dostatočne silný. Po tretie, politickí vodcovia Izraela využili okamžitú a výhodnú amnéziu západných médií v súvislosti s chronológiou raketových útokov Hizballáhu. Izrael tvrdil, že masívne bombardovanie Libanonu jeho armádou, je nevyhnutnou obrannou reakciou proti raketovému arzenálu Hizballáhu. Útoky Hizballáhu označili izraelskí reportéri a komentátori ako pokus Hizballáhu „vymazať Izrael z mapy“.⁹¹

Na druhej strane je však potrebné konštatovať fakt, že aj Hizballáh mal svoj vlastné dôvody. Izraelské vojenské lietadlá lietali nad územím Libanonu takmer denne a vykonávali špionážne operácie, ktoré porušovali suverenitu krajiny. Ich cieľom bola tiež sporadická psychologická vojna, vedená prostredníctvom zvukových prostriedkov, ktorými sa snažili vydesiť miestne civilné obyvateľstvo. Po druhé, od stiahnutia Izraela v roku 2000 jeho armáda pokračovala v okupácii malého územia známeho ako farmy Shebaa. Hizballáh spolu so svojím sýrskym protektorom následne na toto teritórium deklarovali územný nárok. Na základe pochybných interpretácií dokumentov sa asi osem štvorcových kilometrov územia

⁹⁰ COOK, Jonathan.: *Israel and the Clash of Civilisations: Iraq, Iran and the Plan to Remake the Middle East*. 2008. s. 56

⁹¹ COOK, Jonathan. *Israel and the Clash of Civilisations: Iraq, Iran and the Plan to Remake the Middle East*. Londýn: Pluto Press, 2008. 192 s. ISBN 978-0745327549.

Levantu stalo novým sýrskym dôvodom na sponzorovanie pokračujúcich útokov Hizballáhu na Izrael. Aj keď táto oblasť - farmy Shebaa - bola súčasťou sýrskych Golanských výšin, Sýria a Hizballáh dospeli k záveru, že Izrael okupuje libanonskú pôdu. Bolo preto povinnosťou libanonských jednotiek sponzorovaných Sýriou oslobodiť toto územie. Výsledkom bola rezolúcia Bezpečnostnej rady U.N. 1701, ktorá vyzvala na vymedzenie medzinárodných hraníc Libanonu, najmä v tých oblastiach, v ktorých je hranica sporná alebo neistá, vrátane oblasti fariem Shebaa.⁹² Tretím a najdôležitejším vysvetlením útoku v júli 2006 bol trpký spor medzi Hizballáhom a Izraelom ohľadom väzňov. Izrael po svojom stiahnutí v roku 2000 odmietol odovzdať niekoľko libanonských zajatcov. Hizballáh sa preto zaviazal zajať izraelských vojakov, aby ich mohli vymeniť za zvyšných libanonských väzňov.⁹³

Irán bol bojovými schopnosťami Hizballáhu i celkovými výsledkami vojny prekvapený. Obavy a do istej miery aj očakávanie, že Izrael zničí iránskeho libanonského spojenca sa nenaplnili. Namiesto toho vplyv Iránu a Hizballáhu vzrástol na bezprecedentnú úroveň. Izrael a Spojené štáty boli oslabené a prozápadné arabské vlády sa ocitli medzi vlastnými nespokojnými populáciami a Bielym domom, ktorý preukázal len malú pozornosť záujmom a želaniam svojich spojencov.

Izrael bol s jeho politikou zadržiavania v druhej libanonskej vojne neúspešný. Hlavnou myšlienkou tejto politiky bolo, že riešenie konfliktu spočíva v zadržaní a oslabení Iránu. Táto politika nielenže zlyhala, ale aj zhoršila celkovú situáciu posilnením Iránu. Izrael síce útok Hizballáhu na hranice a následný únos svojich vojakov neočakával, no židovský štát sa pripravoval na vojnu proti Hizballáhu viac ako dva roky. V roku 2005 začal vysoký izraelský dôstojník armády vydávať americkým diplomatom, novinárom a think-tankom neoficiálne prezentácie v PowerPointe, pričom podrobne stanovil plán očakávanej operácie. Profesor Gerald Steinberg z Bar Ilan University konštatoval že, "[z]o všetkých vojen Izraela od roku 1948 to bola tá, na ktorú bol Izrael najpripravenejší".⁹⁴ Najprv šlo všetko podľa plánu. Washington dal požehnanie a podporu izraelskej vojne - ministerka zahraničných vecí Condoleezza Riceová označila boj za „pôrodné bolesti nového Blízkeho východu“. ⁹⁵

⁹² MANDEL, Daniel. *Syria and the Shebaa Farms Dispute*. [online]. Jewish Policy Center. 2009. [cit. 2020-23-03]. Dostupné na internete: <<https://www.jewishpolicycenter.org/2009/02/28/syria-and-the-shebaa-farms-dispute/>>

⁹³ COOK, Jonathan. *Israel and the Clash of Civilisations: Iraq, Iran and the Plan to Remake the Middle East*. Londýn: Pluto Press, 2008. 192 s. ISBN 978-0745327549.

⁹⁴ PARSI, Trita.: *Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States*. 2008. s. 274

⁹⁵ PARSI, Trita. *Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States*. New Haven: Yale University Press. 2008. 384 s. ISBN 978-0300143119.

Nádeje Izraela ani strach Teheránu sa nenaplnili. Po počiatkových úspechoch boli Izraelčania ohromení silnou reakciou Hizballáhu vrátane vypálenia tisícov rakiet Kat'úša na severný Izrael. Namiesto toho, aby čelili amatérskej milícii, si Izraelčania čoskoro uvedomili, že bojujú s dobre vycvičenou a dobre vybavenou partizánskou armádou. Hizballáh dokonca proti izraelskej vojnovej lodi pri pobreží Libanonu použil raketu C-807 vyrobenú v Číne, pričom spomenutú loď zneškodnil. Izraelské spravodajské služby nedokázali pred vojnou odhaliť, akým arzenálom Hizballáh v skutočnosti disponuje. Libanonci viedli vojnu za pomoci špičkových technológií a mediálnej vojne venovali toľko pozornosti ako pozemným bojom. Bojovníci Hizballáhu vyškolení a vybavení Iránom prelomili kódy izraelskej rádiovkej komunikácie a zachytili správy o obetiach, ktoré spôsobili.

Ako vojna napredovala, izraelské taktické chyby a strategická krátkozrakosť spôsobila zmenu situácie na mieste a rovnako sa zmenila aj verejná mienka v Izraeli. Na začiatku vojnu podporovala veľká väčšina izraelskej verejnosti. Vojna bola považovaná za defenzívnu a nevyhnutnú, aby sa definitívne ukončili hraničné útoky Hizballáhu. Počiatková eufória izraelského vedenia a izraelskej verejnosti sa však čoskoro zmenila na beznádej. Po niekoľkých týždňoch tvrdého boja bez jasných výsledkov pre obranné sily Izraela prieskumy verejnej mienky ukázali, že 63 percent Izraelčanov verilo, že Olmert by mal rezignovať.⁹⁶

Raketové útoky i napriek tomu pokračovali a pokusy armády o vpád na juhu Libanonu boli opakovane neúspešné. Vojenské schopnosti Hizballáhu neboli prekonané. Izrael a USA boli preto nútení ísť diplomatickou cestou. Dúfali, že prostredníctvom rezolúcie č. 1701 Organizácie spojených národov, budú vojenské schopnosti Hizballáhu obmedzené. Izrael preto strávil posledné tri dni predtým, ako malo dôjsť k uzatvoreniu prímeria, spúšťaním asi 1,2 milióna kazetových bômb vyrobených v USA do oblastí južného Libanonu. Zámer sa zdal jasný: urobiť juh krajiny čo najmenej obývatel'ný, prinajmenšom v krátkodobom horizonte, a izolovať tak schopnosti Hizballáhu v prípade ďalšieho útoku.⁹⁷

Irán však vďaka nečakanému víťazstvu zvrátil desaťročia porážok, ktoré trvali od roku 1967 a ukázal, že iránska vytrvalosť v poskytovaní materiálnej, ale aj duchovnej pomoci dokázala poraziť Izrael. Irán tiež v rámci arabsko-izraelského konfliktu získal vedúce postavenie (prostredníctvom Hizballáhu) a navyše získal priestor na manévrovanie pri budúcich rokovaniach o jadrovom programe, bezpečnosti v Perzskom zálive alebo

⁹⁶ PARSI, Trita. *Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States*. New Haven: Yale University Press, 2008. 384 s. ISBN 978-0300143119.

⁹⁷ COOK, Jonathan. *Israel and the Clash of Civilisations: Iraq, Iran and the Plan to Remake the Middle East*. Londýn: Pluto Press, 2008. 192 s. ISBN 978-0745327549.

arabsko-izraelskom mieri. Na druhej strane mala vojna aj negatívne konzekvencie. Hizballáh sa dostal do intenzívneho politického konfliktu s opozičnými libanonskými zoskupeniami a konflikt tiež eskaloval napätie medzi sunnitmi a šiitmi v regióne.⁹⁸

4.2 Pokračovanie zástupnej vojny

Po skončení druhej vojny v Libanone sa zástupná vojna medzi Izraelom a Iránom neskončila a len sa geograficky preorientovala na juh, konkrétne do Pásma Gazy. Počas vojny v Gaze, Izraelom nazývanej aj ako operácia Liate Olovo (december 2008 – január 2009) podporoval Irán iné militantné národnooslobodzovacie hnutie. Palestínska fundamentalistická organizácia Hamas obdržala počas trvania sporu s Izraelom väčšinu svojich zbraní z Iránu, čo potvrdil aj bývalý vedúci politického úradu Hamasu Khaled Mashal. Mashal dodal, že Hamas dokázal odolávať Izraelu predovšetkým vďaka Iránu, ktorý zohral významnú úlohu pri víťazstve Hamasu v boji proti Izraelu. Irán výrazne zintenzívnil dodávky zbraní potom, ako sa Hamas v júni 2007 zmocnil kontroly nad Pásmom Gazy. Konal tak na základe presvedčenia, že vláda Hamasu posluží Iránu ako dôležitý nástroj na vedenie ozbrojeného boja proti Izraelu, a následne pre rozmach jeho vlastného vplyvu nad oblasťou Palestíny.⁹⁹

Bývalý predseda Palestínskych autonómnych území Ismail Haniyeh v roku 2006 potvrdil, že Irán sa zaviazal poskytnúť Hamasom vedenému parlamentu 250 miliónov dolárov. Potom ako Hamas vyhral parlamentné voľby odmietli západní darcovia poskytnúť stovky miliónov dolárov na pomoc palestínskej vláde. Darcovia požadovali, aby sa Hamas vzdal násilia a uznal existenčné právo Izraela. Palestínska vláda, ktorá bola značne zadlžená, nebola schopná vyplatiť platy svojim 165 000 zamestnancom. Napriek závažnej politickej i ekonomickej situácii Hamas odmietol prijať podmienky západu a obrátil sa s pomocou na Irán, ktorý mu vyhovel.¹⁰⁰

V priebehu vojny v Gaze sa Izraelu podarilo zneškodniť iránsku jednotku Hamasu. Podľa zdrojov bola väčšina členov jednotky zabitá v bojoch v okolí Zeytunu, kde ich

⁹⁸ SALEM, Paul. The after-effects of the 2006 Israel-Hezbollah war. In: *Contemporary Arab affairs*. Abingdon: Routledge, 2008. roč. 1, č. 1, s. 15-24. ISSN 1755-0912.

⁹⁹ SHINE, Sima – CATRAN, Anna. *Iran's Policy on the Gaza Strip*. [online]. The Institute for National Security Studies. 2017. [cit. 2020-02-03]. Dostupné na internete: <<https://www.inss.org.il/publication/irans-policy-gaza-strip/>>

¹⁰⁰ EL DEEB, Sarah. *Haniyeh: Iran Pledges \$250M in Aid*. [online]. The Washington Post. 2006. [cit. 2020-11-02]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/11/AR2006071100742.html>>

nasadilo vojenské vedenie Hamasu. Jednotka pozostávala z približne 100 mužov, ktorí odišli do táborov Iránu a Hizballáhu, väčšinou v údolí Beka'a, kde boli vyškolení v taktike boja proti pechote. Bojovníci boli okrem iného trénovaní v používaní výbušnín i protitankových rakiet.¹⁰¹

Počas trvania a okamžite po skončení vojny v Gaze údajne vykonali izraelské vzdušné a námorné sily na území Sudánu tri útoky, ktorými zabránili transport iránskych zbraní do rúk Hamasu. Počas posledných dní izraelskej ofenzívy proti Hamasu podpísala ministerka zahraničia Tzipi Livni a jej vtedajšia americká kolegyňa Condoleezza Rice memorandum o bezpečnostných informáciách a zintenzívnení spolupráce pri blokovaní pašovania zbraní z Iránu do Pásma Gazy cez Sudán.¹⁰² Izrael najprv zaútočil na konvoj 17 nákladných automobilov smerujúcich na sever cez východný Sudán pričom podľa odhadov zahynulo 119 ľudí.¹⁰³ Do operácie bolo zapojené aj Elitné námorné komando Shayetet 13, ktoré atakovalo iránsku loď prepravujúcu zbrane v sudánskom doku.¹⁰⁴

Izrael pri tajných vojenských akciách v zahraničí používa štandardný postup: najprv, všeobecné odmietnutie útoku a následne prikývnutie naznačujúce, že k takémuto konaniu skutočne mohlo dôjsť. Letecký útok v Sudáne teda izraelská armáda pôvodne označila za nezmysel. Bývalý izraelský predseda vlády Ehud Olmert však krátko po incidente konštatoval, že nie je miesto, kde by Izrael nebol prítomný.¹⁰⁵ Izraelské bezpečnostné zdroje uviedli, že bola vytvorená medzinárodná sieť, v ktorej pašeráci premiestňujú zbrane z Iránu cez Perzský záliv do Jemenu a následne do Sudánu a potom do Egypta na Sinaj, kde sú cez tunely dopravené do pásma Gazy. Izraelské spravodajské služby varovali, že dodávky zahŕňajú protitankové rakety, ručné zbrane a výbušniny.

V roku 2009 v rámci operácie s krycím menom Štyri Druhy zadržal Izrael obdobnú dodávku zbraní na lodi Francop v Stredozemnom mori. Súčasťou nákladu boli tisíce stredne veľkých rakiet, delostrelecké zbrane, ručné granáty a strelivo pre pušky Kalašnikov. Všetok arzenál mal údajne smerovať do rúk Hizballáhu. Aj keď všetok náklad nebol ešte vyložený, námorníctvo odhadlo, že na lodi sa nachádzalo viac ako 3 000 rakiet a celkovo 300 ton

¹⁰¹ HAREL, Amos a kol. *Palestinian Sources: 'Iran Unit' of Hamas Has Been Destroyed*. [online]. Haaretz. 2009. [cit. 2020-07-03]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5063890>>

¹⁰² *Report: Israel Carried Out 3 Attacks on Sudan Arms Smugglers*. [online]. Haaretz. 2009. [cit. 2020-15-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5028622>>

¹⁰³ HEAVENS, Andrew. *Air strike on Sudan convoy killed 119: state media*. [online]. Reuters. 2009. [cit. 2020-12-02]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-sudan-attack/air-strike-on-sudan-convoy-killed-119-state-media-idUSTRE54O4FA20090525>>

¹⁰⁴ *Report: Naval commando forces involved in Sudan strike*. [online]. Ynet. 2009. [cit. 2020-22-03]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3699142,00.html>>

¹⁰⁵ WOOD, Paul. *Did Israel carry out Sudan strike?* [online]. BBC. 2009. [cit. 2020-02-03]. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7966865.stm>>

zbraní. V porovnaní s týmto prípadom bolo na lodi Karina A v roku 2002 zadržaných iba 40 ton zbraní, ktoré boli vtedy určené pre Palestínčanov.¹⁰⁶

Izraelská armáda uviedla, že ide o dobre známu iránsku techniku, ktorá využíva nákladné lode plávajúce pod rôznymi vlajkami, a pašuje kontajnery naložené veľkým množstvom zbraní pre teroristické organizácie, ako je Hizballáh či Hamas. Izraelskí predstavitelia sa snažili vyťažiť zo zaistenia zbraní čo najviac a deklarovali, že Irán so spoluúčasťou Sýrie ozbrojuje nepriateľov židovského štátu, čím porušuje rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN, ktoré Iránu zakazujú vyvážať zbrane.¹⁰⁷

Irán a Sýria obvinenia popreli, pričom iránsky aj sýrsky ministri zahraničných vecí vyhlásili, že táto loď neprenášala iránske zbrane do Sýrie a neobsahovala vojenský materiál na výrobu zbraní v Sýrii. Táto loď podľa nich transportovala dovážaný tovar zo Sýrie do Iránu. Izraelský premiér Benjamin Netanjahu na to reagoval slovami, že tieto zbrane boli určené na zásah izraelských miest a celú udalosť ďalej komentoval nasledovne: „*Ktokoľvek potreboval nesporný dôkaz, že Irán naďalej posiela teroristickým organizáciám zbrane, dostal ho dnes jasným a jednoznačným spôsobom,*“¹⁰⁸

Na začiatku druhej dekády 21. storočia došlo k viacerým atentátom na vedúcich vedeckých predstaviteľov iránskeho jadrového programu. Najdôležitejším aspektom týchto atentátov je odstránenie ľudí, ktorí tvoria „vedomostné základne“. Je zrejmé, že akýkoľvek vojenský útok na iránske jadrové projekty by ich pozastavil len o niekoľko rokov, avšak odstránenie kľúčových osôb môže predĺžiť obdobie obnovy na dobu neurčitú. Všetky indikátory ukazujú, že za atentátmi stojí štátny orgán. Iba štát disponuje zdrojmi potrebnými na realizáciu operácií takého druhu. Zahŕňa to investície do zhromažďovania spravodajských informácií, ktoré identifikujú ciele, investovanie času a sofistikované prostriedky do prípravy operácie proti ľuďom alebo miestam, ktoré sú zvyčajne pod prísnou kontrolou. Národné špiónážne agentúry sú prakticky jediné, ktoré majú také schopnosti.¹⁰⁹

Podľa iránskych a svetových médií je modus operandi atentátov podobný tomu, ktorý Mossad využíval pri zaciľovaní najvýznamnejších palestínskych teroristov za posledných 30 rokov. Iránci tvrdia, že prítomnosť Mossadu je zjavná aspoň v dvoch aspektoch: po prvé,

¹⁰⁶ PFEFFER, Anshel. *Israel Seizes Ship in Mediterranean Carrying More Than 3,000 Rockets*. [online]. Haaretz. 2009. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5196221>>

¹⁰⁷ BOUDREAUX, Richard. *Israel says its navy intercepted 300 tons of weapons headed for Hezbollah*. [online]. Los Angeles Times. 2009. [cit. 2020-11-04]. Dostupné na internete: <<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2009-nov-05-fg-israel-arms-boat5-story.html>>

¹⁰⁸ *Iran and Syria deny arms claims*. [online]. BBC. 2009. [cit. 2020-20-04]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8343673.stm>

¹⁰⁹ BEN-YISHAI, Ron. *Killing the Brains*. [online]. Ynet. 2012. [cit. 2020-14-04]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4174792,00.html>>

prísne zameranie sa na cieľ eliminácie, pričom sa čo najviac vyhýba možným civilným obetiam a po druhé, využitie motocyklov a maskovaných vrahov. Recipročné útoky obdobnej sily z iránskej strany však istú dobu absentovali. Dôvodom bol zrejme strach Iránu zo západnej odvety. Akýkoľvek teroristický útok proti Izraelu alebo inému západnému cieľu mohol priamo či nepriamo vyvolať okamžitú reakciu Západu. Za takýchto okolností by mal Izrael vynikajúcu zámienku na to, aby eliminoval iránsky jadrový arzenál.¹¹⁰

V marci 2011 došlo k ďalšej námornej afére, tentokrát operácia niesla krycie meno „Železný Zákon“ a boli pri nej odhalené veľké množstvá zbraní putujúce údajne do rúk palestínskych militantných organizácií, menovite Hamasu.¹¹¹ Medzi položkami vyloženými z lode Victoria bolo šesť rakiet s doletom 40 kilometrov, dva radarové systémy, 2 500 mínometných nábojov, 2 odpaľovacie zariadenia rakiet a takmer 70 000 nábojov. Izraelskí predstavitelia uviedli, že zbrane by ohrozili izraelské lode, čím by sa mohla zmeniť vojenská rovnováha. Po kontrole zadržaných zbraní konštatoval premiér Benjamin Netanjahu nasledovné: *„Irán, Sýria, Hizballáh a Hamas predstavujú v našom regióne os teroru, s ktorou sa musíme vyrovnat' a zlomiť ju.“* Tiež uviedol, že zadržanie zbraní legitimizuje námornú a pozemnú blokádu voči Pásmu Gazy.¹¹² Izraelské ministerstvo zahraničných vecí taktiež poskytlo sankčnému výboru organizácie Spojených národov všetky informácie, ktoré mal Izrael k dispozícii o účasti Iránu v afére Viktória. Izrael tvrdil, že išlo o hrubé porušenie rezolúcie Bezpečostnej rady 1747, ktorá Iránu zakazuje vyvážať zbrane a požadoval vyvolať okamžité konsekvencie.¹¹³

V nasledujúcom roku bývalý riaditeľ izraelskej informačnej služby Shin Bet Yoram Cohen varoval o možných odvetných útokoch Iránu. Ako prednášajúci na uzatvorenom fóre v Tel Avive Cohen ďalej povedal, že Irán je presvedčený o tom, že Izrael je zodpovedný za atentáty na jeho jadrových expertov v 2010. *„Nezáleží na tom, či Izrael zneškodnil popredných predstaviteľov iránskeho jadrového programu“* konštatoval Cohen. Cohen tiež dodal, že hlavnou dilemou Izraela v nadchádzajúcom roku bolo zabrániť palestínskym teroristickým skupinám v Gaze získať rakety, ktoré by mohli zasiahnuť metropolitnú

¹¹⁰ BEN-YISHAI, Ron. *Killing the Brains*. [online]. Ynet. 2012. [cit. 2020-14-04]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4174792,00.html>>

¹¹¹ WEISS, Mark. *Israel intercepts ship with 'Gaza-bound weapons'*. [online]. The Irish Times. 2011. [cit. 2020-14-04]. Dostupné na internete: <<https://www.irishtimes.com/news/israel-intercepts-ship-with-gaza-bound-weapons-1.573432>>

¹¹² WEISS, Mark. *50 tons of weapons seized by Israel*. [online]. The Telegraph. 2011. [cit. 2020-14-04]. Dostupné na internete: <<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/8385847/50-tons-of-weapons-seized-by-Israel.html>>

¹¹³ PFEFFER, Anshel – RAVID, Barak. *Israel to Include Weapons Ship in UN Panel on Iran Arms Smuggling*. [online]. Haaretz. 2011. [cit. 2020-17-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5137459>>

oblasť Tel Avivu, bez toho, aby došlo k otvorenej vojne. Cohen tiež uviedol, že za posledných 18 mesiacov sa Irán vzdialil od Hamasu a investoval viac do palestínskeho islamského džihádu, pretože Teherán postrehol, že Hamas má politické ciele.¹¹⁴ Bývalý izraelský minister obrany a premiér Ehud Barak v tom období tiež tvrdil, že Izrael by zaútočil vtedy, ak by sa aktivity obohacovania uránu presunuli hlboko pod zemský povrch mimo dosahu bombardovania.¹¹⁵

V roku 2012 došlo k útokom na ambasády Izraela v Indii a Gruzínsku. Podľa premiéra Benjamina Netanjahu za útokmi stál Irán a Hizballáh. Pri veľvyslanectve v Naí Dillí došlo k výbuchu izraelského diplomatického auta, pri ktorom sa zranila manželka izraelského diplomata. Indická polícia po vyšetrovaní zistila, že piati podozriví muži boli členmi iránskych revolučných gárd. Podľa polície sa na útoku podieľal aj indický žurnalista, ktorý vykonal obhliadku izraelskej ambasády.¹¹⁶ V Gruzínsku bolo výbušné zariadenie nájdené v aute zamestnanca veľvyslanectva a bolo bezpečne zneutalizované. Netanjahu ďalej konštatoval: „*Dnes sme boli svedkami ďalších dvoch teroristických útokov - v Indii a Gruzínsku, „ . „Irán, ktorý stojí za týmito dvoma útokmi, je najväčším vývozcom terorizmu na svete. Izraelská vláda a jej bezpečnostné služby budú naďalej spolupracovať s miestnymi orgánmi proti globálnemu terorizmu sponzorovanému Iránom.*“ Ministerstvo zahraničných vecí následne vyhlásilo pre všetky izraelské misie po celom svete stav vysokej pohotovosti. Vzhľadom na povahu útokov izraelským diplomatom tiež odporúčali, aby sa v blízkej budúcnosti vyhli cestovaniu v autách.¹¹⁷

Na sledujúci deň malo dôjsť k ďalšiemu útoku na izraelskú ambasádu, tentokrát v Thajsku. Údajne traja údajní iránski agenti chceli spáchať atentát na pracovníkov izraelskej ambasády identickým spôsobom ako v Indii a Gruzínsku. Ich plánom bolo pripevniť výbušniny na autá diplomatického personálu, no napokon zlyhali. Izrael po útoku takmer okamžite obvinil Irán. Izraelský minister obrany Ehud Barak ďalej dodal nasledovné: „*Pokus o útok v Bangkoku opäť dokazuje, že Irán a jeho zástupcovia naďalej páchajú akty terorizmu a najnovšie útoky sú toho príkladom.*“ Izraelský veľvyslanec v Thajsku Itzhak Shoham veril,

¹¹⁴ RAVID, Barak. *Shin Bet Chief: Iran Trying to Hit Israeli Targets in Response to Attacks on Nuclear Scientists*. [online]. Haaretz. 2012. [cit. 2020-15-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5180200>>

¹¹⁵ SHERWOOD, Harriet. *Iran 'trying to attack Israeli targets in retaliation for scientists' deaths'*. [online]. The Guardian. 2012. [cit. 2020-18-04]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2012/feb/03/iran-israeli-targets-retaliation-scientists>>

¹¹⁶ CHAUHAN, Neeraj. *Cops name Iran military arm for attack on Israeli diplomat*. [online]. Times of India. 2012. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://timesofindia.indiatimes.com/city/delhi/Cops-name-Iran-military-arm-for-attack-on-Israeli-diplomat/articleshow/15263013.cms>>

¹¹⁷ AZULAI, Moran. *Netanyahu: Iran responsible for attacks on Israeli embassies*. [online]. Ynet. 2012. [cit. 2020-17-04]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4189080,00.html>>

že útoky v Bangkoku, Tbilisi a Naí Dillí boli spojené. Objavilo sa niekoľko obdobností. Výbušniny v Thajsku boli podobné tým, ktoré sa použili v Indii a Gruzínsku, takže možno predpokladať, že za všetkými útokmi stál rovnaký agresor. Irán poprel akékoľvek spojenie s výbuchmi v Bangkoku a obvinil z nich sionistický režim. Hovorca ministerstva zahraničia Ramin Mehmanparast následne dodal, že Izrael sa pokúsil o znehodnotenie priateľských a historických vzťahov medzi Iránom a Thajskom.¹¹⁸

V tom istom roku došlo k explózii továrne na muníciu v Yarmouku v Sudáne. Sudánsky minister informácií Ahmed Belal Osman tvrdil, že za bombardovanie bol zodpovedný Izrael. Ten odmietol potvrdiť účasť na útoku a preto sa Amos Gilad, vedúci predstaviteľ ministerstva obrany, vyhol priamej otázke, a ocenil len schopnosti izraelských vzdušných síl, pričom Sudán označil za nebezpečný teroristický štát.¹¹⁹ Sudánske orgány, ktoré poskytli nepreberné množstvo mätúcich a protichodných správ, však nešpecifikovali informácie o samotnom závode. V posledných rokoch bolo v arabských médiách uverejnených niekoľko správ, že iránske revolučné gardy budujú továrne na výrobu zbraní spolu so sudánskou vládou. Podľa sudánskej opozície sklad patril iránskym revolučným gardám.¹²⁰ Dva týždne po útoku napokon druhý viceprezident Sudánu Al-Haj Adam Youssef deklaroval podporu palestínskej militantnej organizácii Hamas a dodal, že nemajú žiadne obavy z izraelskej agresivity.¹²¹

O dva roky neskôr v marci 2014 došlo k ďalšiemu námornému incidentu, kedy elitné jednotky komanda Shayetet 13 zadržali Iránom vlastnenú loď. Pri vojenskej operácii „Úplné Odhalenie“ objavili izraelské námorné sily na obchodnej lodi Klos-C údajne obrovské množstvo munície smerujúcej do Gazy.¹²² Jedným z hlavných scenárov, na ktoré sa námorníctvo pripravilo, bola násilná konfrontácia s ozbrojenými iránskymi jednotkami. Najväčším problémom bola veľká vzdialenosť od Izraela, ktorá by v prípade zranení vylúčila možnosť požadovať zálohu alebo evakuáciu. Z tohto dôvodu boli dve miestnosti na

¹¹⁸ *Thai official: Iran terrorists targeted Israeli diplomats*. [online]. Ynet. 2012. [cit. 2020-14-04]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4189854,00.html>>

¹¹⁹ BLACK, Ian. *Israeli attack' on Sudanese arms factory offers glimpse of secret war*. [online]. The Guardian. 2012. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2012/oct/25/israeli-sudanese-factory-secret-war>>

¹²⁰ HAREL, Amos - ISSACHAROFF, Avi. *Sudan Opposition: Bombed Arms Factory Belongs to Iran's Revolutionary Guard*. [online]. Haaretz. 2012. [cit. 2020-15-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/premium-sudan-sources-arms-depot-is-iran-s-1.5194503>>

¹²¹ *Sudan Declares Support for Hamas, Says Does Not Fear 'Israeli Aggression'*. [online]. Haaretz. 2012. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/sudan-declares-support-for-hamas-1.5196367>>

¹²² LAPPIN, Yaakov. *Iranian arms vessel captured by IDF docks in Eilat*. [online]. The Jerusalem Post. 2014. [cit. 2020-19-03]. Dostupné na internete: <<https://www.jpost.com/Defense/Iranian-arms-vessel-captured-by-IDF-to-dock-in-Eilat-344702>>

izraelských bojových lodiach vybavené najmodernejším lekárskeým zariadením a zúčastnili sa tu desiatky lekárov a záchranárov spolu so záchraným vrtuľníkom IAF schopným prekonať dlhé vzdialenosti.¹²³ Panel expertov OSN dospel v júni 2018 k záveru, že rakety a iné zbrane, ktoré Izrael zadržal, pochádzali z Iránu a ergo sa jednalo o porušenie zbrojného embarga OSN v rámci rezolúcie 1747 bezpečnostnej rady OSN.¹²⁴

V minulom roku došlo k údajnému izraelskému útoku na územie Libanonu, konkrétne na hlavné mesto Bejrút. Napriek tomu, že útok Izrael oficiálne nepriznal izraelské médiá informovali, že útok dronu v Bejrúte poškodil esenciálne zariadenie, ktoré by zefektívnilo program diaľkovo navádzaných rakiet Hizballáhu. Irán a Hizballáh od roku 2013 údajne spoločne budujú projekt presne navádzaných raketových striel, pričom jeho existencia bola potvrdená iba z izraelskej strany počas prejavu Benjamina Netanjahua na pôde OSN v septembri 2018. Izrael sa rozhodol podniknúť nezvyčajný krok a zverejnil podrobnosti o údajnom projekte napriek riziku odhalenia spravodajských informácií, ktoré zhromaždil, aby dokázal bojovať proti pokusom Hizballáhu poprieť existenciu projektu.¹²⁵ Hassan Nasrallah, vodca libanonskej šiitskej milície podporovanej Iránom, vyhlásil, že incident s dronom bol prvým útokom Izraela v Libanone od roku 2006, kedy proti sebe krajiny viedli krvavú vojnu, a sľúbil odvetné opatrenia.¹²⁶ Libanonský prezident Michel Aoun, spojenec Hizballáhu, prirovnal údajné činy Izraela k vyhláseniu vojny a uviedol, že Libanon má právo sa brániť.¹²⁷

Hizballáh o týždeň neskôr odpovedal na izraelský útok použitím protitankových striel, pričom vedenie Hizballáhu považovalo túto ofenzívu za úspešný prejav odstrašujúcich schopností. I napriek tomu, že obe strany sa vojensky angažovali, ani jedna z nich si neželá otvorenú vojnu. Existuje preto viacero dôvodov. Na eskaláciu napätia je potrebné nazerať aj vo svetle širšieho regionálneho sporu medzi Iránom a Spojenými štátmi. Je čoraz jasnejšie,

¹²³ ZITUN, Yoav. *Iran weapons ship: Behind the scenes of IDF 'Operation Full Disclosure'*. [online]. Ynet. 2014. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4495859,00.html>>

¹²⁴ *UN experts confirm: Arms shipment seized by Israel in March came from Iran*. [online]. The Jerusalem Post. 2014. [cit. 2020-14-20]. Dostupné na internete: <<https://www.jpost.com/Iranian-Threat/News/UN-experts-confirm-Arms-shipment-seized-by-Israel-in-March-came-from-Iran-360842>>

¹²⁵ KUBOVICH, Yaniv. *Iran Accelerating Hezbollah's Precision Missile Program After Years of Failure, Israel Says*. [online]. Haaretz. 2019. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/israel-news/iran-accelerating-hezbollah-s-precision-missile-program-israel-says-1.7767332>>

¹²⁶ BASSAM, Laila – HELLER, Jeffrey. *Hezbollah plans 'calculated' response to Israel: sources*. [online]. Reuters. 2019. [cit. 2020-21-04]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-mideast-security-israel/netanyahu-tells-hezbollahs-nasrallah-to-calm-down-after-drone-incident-idUSKCN1VH0VO>>

¹²⁷ FRANCIS, Ellen. *Lebanon's President Aoun likens Israeli drones to 'declaration of war'*. [online]. Reuters. 2019. [cit. 2020-23-02]. Dostupné na internete: <<https://af.reuters.com/article/worldNews/idAFKCN1VG18D>>

že zatiaľ čo Spojené štáty použili sankcie na skomplikovanie hospodárskej a finančnej situácie Iránu, Izrael bol poverený zvyšovaním napätia na vojenskom fronte. Vojna s Izraelom by pre Libanon znamenala nielen hospodársku a sociálnu deštrukciu, ale mohla by spôsobiť značné škody aj Hizballáhu. Primerané reakcie oboch strán ukázali, že rozumejú, aké ničujúce by mohli byť konsekvencie otvoreného konfliktu. Irán by pre vojnu medzi Izraelom a Hizballáhom zrejme obetoval svojho verného regionálneho spojenca. Teherán uprednostňuje, aby sa Hizballáh zdržal akcie, a pôsobil len ako odstrašujúci prostredník dovtedy, pokiaľ by samotný Irán nebol ohrozený možným izraelským útokom.¹²⁸

4.3 Zástupná vojna počas občianskej vojny v Sýrii

V rámci zástupnej vojny s Iránom predstavuje aktuálny konflikt v Sýrii najzložitejší a najvypätejší problém Izraela. Keď v roku 2011 vypukla vzbura a neskôr občianska vojna, Izrael nepodporil žiadnu frakciu. Počítal s tým, že chaos by intervenciu sťažil a veril, že otvorený zásah by spôsobil viac škody ako úžitku. Teherán považuje sýrsky režim za strategického spojenca a vyslal do Sýrie niekoľko tisíc síl jednotiek revolučných gárd, aby sa zapojili do konfliktu v prvých rokoch konfliktu, kedy sa režim blížil ku kolapsu, prípadne, aby spolupracovali s tisíckami bojovníkov Hizballáhu. Pre obavy z veľkého množstva obetí však revolučné gardy postupne zaujali v Sýrii obmedzenejší postoj a zamerali sa predovšetkým na vedenie a riadenie operácií. Na zastavenie toku vyspelých zbraní zo sýrskeho a iránskeho arzenálu do rúk Hizballáhu využíva Izrael počas konfliktu vojenské údery a diplomáciu a taktiež sa snažil udržať jednotky Iránu a Hizballáhu čo najďalej od Golanských Výšin, ktoré slúžia ako strategický bod.¹²⁹

Priamu vojenskú konfrontáciu s Izraelom Irán nevyhľadával ani v roku 2015. Generál Soleimani a Ajatolláh Khamenei vtedy opustili svoje predchádzajúce plány na nasadenie Hizballáhu a ďalších milícií blízko hraníc s Golanskými výšinami. K tomuto prehodnoteniu prispela séria presných izraelských útokov proti skupinám sponzorovaným Iránom. Tie pripravovali pôdu pre teroristické útoky z oblastí kontrolovaných sýrskou armádou v blízkosti mesta Quneitra. V roku 2015 taktiež vykonali izraelské bojové sily niekoľko atentátov na vedúcich nepriateľských predstaviteľov, vrátane generála iránskych

¹²⁸ YAHYA, Maha. *Double Trouble*. [online]. Carnegie Middle East Center. 2019. [cit. 2020-23-04]. Dostupné na internete: <<https://carnegie-mec.org/diwan/79772>>

¹²⁹ BYMAN, Daniel. Israel's Four Fronts. In: *Survival*. Abingdon: Taylor & Francis, 2019. roč. 61, č. 2, s. 167-188. ISSN 1468-2699.

revolučných gárd Mohammada Aliho Allahdadiho. Od augusta 2015 sa teda Irán namiesto otvorených útokov zameriaval na svoju dlhodobú kampaň s cieľom prehĺbiť svoje útočné schopnosti na území Sýrie. Z ich ústredia na letisku Damask iránske sily, vtedy vedené generálom revolučných gárd Husajnom Kaanim, kontrolovali okrem iných lokalít aj tábor al-Kiswah, blízko izraelských hraníc odkiaľ dohliadali na nepriateľské aktivity.¹³⁰

Dnes už zosnulý generál Qassem Soleimani, bývalý veliteľ iránskych síl Quds bol tiež zodpovedný za vykonávanie novej geopolitickej vízie, v rámci ktorej posledné tri roky vytváral dva pozemné koridory cez Levant (jeden na severe a jeden na juhu), spájajúce Irán so Stredozemím. Tieto cesty by prekonalí vzdialenosť najmenej 1200 kilometrov od západných hraníc Iránu cez údolia a rozsiahle púšte v Iraku a Sýrii, poskytujúce spojenie s Hizballáhom v Libanone a nakoniec končiace na okraji Golanských výšin. Oba koridory by v prípade potreby slúžili ako most na presun vojenských dodávok alebo milícií. Niekoľko šiitských milícií sponzorovaných Iránom sa nedávno verejne zmienilo o svojom úsilí presunúť svojich bojovníkov po týchto trasách. Napríklad sily v libanonskej militantnej skupine Hizballáh sú prítomné v Sýrii a Iraku, zatiaľ čo kľúčové iracké šiitske jednotky boli v Libanone.

Konečným účelom koridorov by bolo rozšíriť dosah Iránu na Golanské výšiny. Irán neočakávane zmenil názor a verejne vyjadroval veľký záujem o otvorenie frontu na Golanských výšinách. Vysokopostavení dôstojníci revolučných gárd sa na tomto území angažovali pri založení nového golanského pluku, zloženého čiastočne z Palestínčanov s bydliskom v Sýrii. Ahmed Jibril, bývalý vodca Iránom sponzorovaného ľudového frontu za oslobodenie Palestíny, tento postup v Golanských výšinách taktiež obhajoval. Táto taktika by rozšírila súčasnú líniu v Libanone medzi Hizballáhom a Izraelom až po rieku Yarmuk, kde sa stretávajú sýrsko-jordánsko-izraelské hranice. Lídri irackých milícií sponzorovaných Iránom, ako je al-Nujaba, tiež otvorene hovorili o svojom úmysle presunúť svoje sily na Golanský front.¹³¹

Netanyahu po obdobných vyhláseniach formuloval niekoľko červených čiar. Patrí tam napríklad transfer zbraní, konkrétne presne riadených striel, alebo zmarenie akéhokoľvek pokusu o otvorenie nového frontu pozdĺž Golanskej línie. Okrem týchto červených čiar však Izrael podnikol len málo aktivít, aby zmiernil Assadovu moc, alebo

¹³⁰ YAARI, Ehud. *Bracing for an Israel-Iran Confrontation in Syria*. [online]. The Washington Institute. 2018. [cit. 2020-24-04]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/bracing-for-an-israel-iran-confrontation-in-syria>>

¹³¹ YAARI, Ehud. *Iran's Ambitions in the Levant*. [online]. Foreign Affairs. 2017. [cit. 2020-24-04]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2017-05-01/irans-ambitions-levant>>

ohrozil aktivity Iránu a Hizballáhu v Sýrii. Izraelský bezpečnostný kabinet aj generálny štáb IDF opakovane odmietli návrhy na vybavenie niektorých ne-džihádistických povstaleckých frakcií zbraňami, ktoré potrebujú na boj proti sýrskej armáde. Iba hŕstka izraelských bezpečnostných analytikov verila, že rozšírením vojenskej pomoci skupinám preverených Izraelom v provinciách Quneitra a Deraa, by mohli poraziť vyčerpané jednotky sýrskej armády nachádzajúce sa na hraniciach Sýrie s Izraelom. Silná povstalecká línia v južnej oblasti by zmiernila tlak povstaleckých brigád pôsobiacich v iných sektoroch okolo Damašku a prinútila Asada rozdeliť jeho značne oslabené sily. Južná Sýria mala byť obsadená povstalcami a pretransformovaná na rozsiahlu nárazníkovú zónu. Takýto plán sa však nikdy neuskutočnil kvôli Netanjahuovej neochote zaplietť sa do konfliktu a tak vystaviť izraelských vojakov odvetným útokom.¹³²

Izrael preto zintenzívnil svoje úsilie a Sýriu bombardoval v roku 2017 takmer denne. Na začiatku mája 2018 sa zástupná vojna v rámci operácie „Dom z Karát“ pretransformovala na priamu, keďže podľa Izraela Irán vypálil zo sýrskeho územia na Izrael približne 20 rakiet. V rámci iránsko-izraelskej zástupnej vojny by sa jednalo o prvý priamy útok. Irán obvinenia označil za vyfabrikované a poprel ich. Izraelská odpoveď bola promptná a devastujúca.¹³³ V rámci svojej najrozsiahlejšej vojenskej operácie od roku 1974 zasiahol veľké množstvo letísk, skladov zbraní, spravodajských miest a ďalších iránskych cieľov. Útok pocítil aj Hizballáh a ďalší iránski zástupcovia pôsobiaci v blízkosti izraelských hraníc. Iránska vojenská reakcia bola neúčinná. V roku 2018 opätovoľovali iránske vojenské sily útok raketovou paľbou zo sýrskeho územia na Izraelom ovládané Golanské výšiny. Väčšina z rakiet pristála v Sýrii alebo bola zachytená izraelským systémom protiraketovej obrany "Železná kupola". Zdá sa, že Irán a Hizballáh zatiaľ uznávali, že eskalácia konfliktu by znamenala prehru.¹³⁴

Koncom augusta 2018 prišiel do Damašku iránsky minister obrany Amir Hatami, aby podporil a rozšíril iránsko-sýrsku spoluprácu. Na konci návštevy Hatami oznámil, že Irán si zachová svoju prítomnosť v Sýrii, nedovolí žiadnej tretej strane ovplyvňovať prítomnosť vojenských poradcov v krajine a bude sa aktívne podieľať na procese obnovy. Sýria a Irán podpísali spoločnú dohodu o obrane a spolupráci vrátane zmlúv týkajúcich sa

¹³² YAARI, Ehud. *Bracing for an Israel-Iran Confrontation in Syria*. [online]. The Washington Institute. 2018. [cit. 2020-24-04]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/bracing-for-an-israel-iran-confrontation-in-syria>>

¹³³ KERSHNER, Isabel. *Iran Fires Rockets Into Golan Heights From Syria, Israelis Say*. [online]. The New York Times. 2018. [cit. 2020-22-04]. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2018/05/09/world/middleeast/israel-iran-attack.html>>

¹³⁴ ISSACHAROFF, Avi. *Iran vs. Israel: Is a Major War Ahead?*. [online]. The Atlantic. 2018. [cit. 2020-22-04]. Dostupné na internete: <<https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/05/iran-israel-syria/560210/>>

obnovy sýrskej armády a rozvoja sýrskeho vojenského priemyslu. O mesiac neskôr prevzal Assadov režim moc nad južnou hranicou Sýrie pri Golanských výšinách a Irán v rámci dohody s Ruskom prisľúbil, že sa jeho bojové sily stiahnu na vzdialenosť 85 kilometrov od izraelskej hranice.¹³⁵

Rusko zohráva v Sýrii kritickú úlohu. Je to jediný štát, ktorý udržiava dobré vzťahy so všetkými stranami. Vláda Benjamina Netanjahua sa aktívne pokúša udržiavať funkčné vzťahy s Moskvou, a vyzvala ruského prezidenta Vladimíra Putina, aby obmedzil vplyv Iránu v Sýrii. Výsledkom bola v júli 2018 dohoda podľa ktorej sa Irán a jeho zástupné sily mali stiahnuť z blízkosti izraelských hraníc.¹³⁶ V septembri 2018 však došlo k zhoršeniu bilaterálnych vzťahov, keďže sýrska armáda zostrelila počas izraelského útoku ruské lietadlo, pričom Rusko obvinilo Izrael. Rusko následne sýrskemu vládnemu režimu poskytlo vyspelý systém protivzdušnej obrany S-300, čo pre Izrael znamenalo skomplikovanie cele situácie.¹³⁷

Boj Izraela proti rastúcemu vplyvu Iránu v Sýrii bude určený schopnosťou Iránu a Izraela uplatňovať účinné páky vplyvu na Rusko. Rusko sa bude snažiť manévrovať medzi izraelskými požiadavkami a potrebou spolupráce s Iránom vytváraním konfliktných sľubov na každú stranu. Ruské záujmy v Sýrii vnímajú vlastnú aj iránsku intervenciu v tejto oblasti ako úplne legítimnú. Dôvodom je požiadavka legítimného sýrskeho režimu o pomoc od svojich strategických partnerov, Iránu a Ruska. Irán bude po občianskej vojne podľa Ruska zohrávať kľúčovú úlohu pri formovaní Sýrie. Ochota Iránu vykonávať „špinavú“ prácu na mieste a poskytovať výraznú podporu pri obnove Assadovho režimu z neho robí eminentného ruského spojenca. Počas rozhovorov v Astane definovalo Rusko Irán s Tureckom ako prvky, ktoré môžu zabezpečiť konsolidáciu Sýrie.¹³⁸

V poslednom období sa tiež vyskytlo niekoľko správ o tom, že Irán buduje v Iraku balistické rakety, ktorých finálnym cieľom má byť údajne Izrael. Irán obrátil svoju pozornosť na Irak po opakovaných izraelských útokoch na iránsku vojenskú infraštruktúru v Sýrii, ktoré narušili (aj keď nie úplne) úsilie Iránu upevniť svoju moc v krajine. Podľa

¹³⁵ DEKEL, Udi – BEN HAIM, Anat. In: *Strategic Survey for Israel 2018-2019*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2019, s. 31- 45. ISBN 978-965-92713-2-0.

¹³⁶ HALBFINGER, David – HUBBARD, Ben. *Netanyahu Says Putin Agreed to Restrain Iran in Syria*. [online]. The New York Times. 2018. [cit. 2020-22-04]. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2018/07/12/world/middleeast/syria-israel-putin-netanyahu.html>>

¹³⁷ DEKEL, Udi – BEN HAIM, Anat. In: *Strategic Survey for Israel 2018-2019*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2019, s. 31- 45. ISBN 978-965-92713-2-0.

¹³⁸ MAGEN, Zvi – DEKEL, Udi – SHINE, Sima. *Russia in Syria: Between Iran and Israel*. [online].The institute for National Security Studies. 2017. [cit. 2020-23-04]. Dostupné na internete: <<https://www.inss.org.il/publication/iran-israel-russia-syria/>>

rôznych správ došlo v Iraku k niekoľkým útokom na sklady zbraní patriace iránskej šiitskej milícii Hashd al-Shaabi. Neexistuje však žiadne oficiálne potvrdenie ani faktické dôkazy o tom, že Izrael bol zodpovedný za útoky v Iraku. Izraelský premiér Benjamin Netanjahu naznačil, že Izrael operuje v širokom bojovom prostredí a dodal nasledovné: „*Bojujeme proti krajine, ktorá nás chce zničiť na mnohých bojiskách. Bezpečnostným silám som dal voľnú ruku, aby urobili všetko, čo je potrebné pre zmarenie iránskych plánov.*“

Približne pred rokom sa objavili prvotné správy o izraelských úderoch proti transferom zbraní a operáciám šiitských milícií v oblasti Abu Kamal vo východnej Sýrii, na hranici s Irakom. Podľa správ Izrael zatiaľ upustil od ďalších operácií v sýrsko-irackom pohraničnom priestore, pretože americké ústredné veliteľstvá sa obávali reakcií proti svojim jednotkám umiestneným v Iraku. Avšak, ak nedávne útoky v Iraku uskutočnil Izrael, je pravdepodobné, že boli zahájené v koordinácii s ministerstvom obrany a ústredným velením USA. Zo strany Spojených štátov neexistuje žiadna oficiálna správa o zmene politiky. Pre Izrael to znamená, že i napriek existujúcim rizikám môže podniknúť ďalšie potrebné aktivity na neutralizovanie vojenských kapacít svojich protivníkov. Izrael sa v súčasnosti rozhodol preorientovať na teritórium Iraku, taktiež vzhľadom na očakávané vysoké náklady v prípade útoku na iránsku raketovú infraštruktúru Hizballáhu v Libanone. Možno teda konštatovať, že je pre Izrael výhodnejšie obmedziť iránsky vplyv v Iraku ako vystaviť sa eskalácii napätia s Hizballáhom.¹³⁹

Summa summarum možno postrehnúť, že i napriek úspešnému izraelskému počínaniu sa Iránu nielen podarilo stabilizovať Assadov režim, ale aj získať veľký vplyv na rozhodovanie v Damašku. Stal sa dominantným aktérom vojny a začal upevňovať svoju vojenskú prítomnosť v Sýrii. Svoje ciele dosiahol tým, že získal základne, poskytol moderné vybavenie, vybudoval nespočetné množstvo milícií mimo rámca sýrskej arabskej armády a zriadil tiež závody na výrobu rakiet, navádzacie systémy a strelivo. Jeho dôstojníci aj zástupcovia sú dobre integrovaní do vojenského úsilia režimu a často zohrávajú vedúce operačné úlohy. Veľvyslanec USA James Jeffrey poznamenal, že zatiaľ čo USA môžu kontrolovať vzdušný priestor, na väčšine Blízkeho východu „Irán riadi piesok“. Tieto faktory umocňujú rolu Iránu a slobodu jeho konania.¹⁴⁰

¹³⁹ PERLOV, Orit – DEKEL, Udi. *Israel in Iraq: Expanding the Campaign against Iran*. [online]. The institute for National Security Studies. 2019. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.inss.org.il/publication/israel-in-iraq-expanding-the-campaign-against-iran/>>

¹⁴⁰ BYMAN, Daniel. Israel's Four Fronts. In: *Survival*. Abingdon: Taylor & Francis, 2019. roč. 61, č. 2, s. 167-188. ISSN 1468-2699.

Izrael sa obáva spomenutého iránskeho prepojenia, ktoré by siahalo od Iránu cez Irak a Sýriu do Libanonu, a trvá na tom, aby sa predišlo akejkol'vek pretrvávajúcej iránskej militarizácii Sýrie. Čím viac Irán vytrvá vo svojom úsilí zotrvať v Sýrii, tým väčšia je pravdepodobnosť vojenských stretov medzi Iránom a Izraelom. Izrael nemôže dopustiť, aby zástupné sily Iránu získali dostatočné kapacity rakiet, ktoré by mohli ohroziť jeho populačné centrá a strategické lokality. Dialóg Izraela s Ruskom môže nanajvýš pomôcť vzdialiť Irán a jeho zástupcov od Golanských výšin, ale neočakáva sa, že to povedie k ich úplnému stiahnutiu zo Sýrie. Izrael sa týmito skutočnosťami musel prispôbiť a odpovedať najefektívnejším možným spôsobom.¹⁴¹

Na to, aby sa predišlo ďalšej eskalácii konfliktu, je dôležité správne vyhodnotiť priority iránskeho režimu v Sýrii, medzi ktoré napríklad patrí potlačenie vplyvu USA v severnej Sýrii. Priama vojna s Izraelom nie je primárnou prioritou. Irán zotrvá v Sýrii, pokiaľ sa nespĺnia jeho strategické požiadavky týkajúce sa udržania Sýrie v Osi Odporu. To zahŕňa Sýriu bez cudzích vojsk, najmä pokiaľ ide o americké a turecké sily. Po druhé, existuje možnosť neúmyselného konfliktu. Irán nemôže odmietnuť reagovať na izraelské útoky. Jeho spojenci a zástupné sily by to vnímali ako zradu a zruinoval by si tým svoju reputáciu. Preto je možné, že iránske sekundárne priority môžu kedykoľvek spôsobiť neúmyselné konflikty, ktoré presiahnu rámec Sýrie. Medzinárodní partneri, najmä Rusko, by mohli byť sprostredkovateľmi, ktorí majú zásadný vplyv na utlmenie napätia.¹⁴²

Izrael musí pri formulovaní svojej politiky brať do úvahy tri hlavné obmedzenia. Po prvé, nesmie dovoliť dlhodobé upevňovanie iránskeho vplyvu v Sýrii, čo by v končnom dôsledku transformovalo Sýriu na iránsky satelit. Po druhé, vzťahy s Ruskom sú strategickým elementom, a preto musí Izrael nájsť spôsob, ako balansovať medzi svojím odhodlaním prekaziť základné ruské záujmy v Sýrii a túžbou pokračovať v konštruktívnej strategickej spolupráci s Moskvou. Po tretie, Spojené štáty, centrálny spojenec Izraela, sa nebudú chcieť priamo zapájať. Administratíva Donalda Trumpa považuje sýrsku arénu za miesto, kde môže s Moskvou spolupracovať. Na základe neúspešných pokusov v Afganistane a Iraku preto neexistuje žiadna americká túžba po ďalšom fiasku. Washington

¹⁴¹ DEKEL, Udi – BEN HAIM, Anat. In: *Strategic Survey for Israel 2018-2019*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2019, s. 31- 45. ISBN 978-965-92713-2-0.

¹⁴² AHMADIAN, Hassan. Iran in Syria: Securing Regional Deterrence. In: *Arab Horizons Pitfalls and Pathways to Renewal*. [online]. Carnegie Endowment. 2018. [cit. 2020-17-02]. Dostupné na internete: <https://carnegieendowment.org/files/ArabHorizons_report_final.pdf>

v každom prípade poskytne politickú podporu akémukoľvek izraelskému postupu vrátane rozsiahlych vojenských akcií, ale viac nie.¹⁴³

¹⁴³ MAGEN, Zvi – DEKEL, Udi – SHINE, Sima. *Russia in Syria: Between Iran and Israel*. [online]. The institute for National Security Studies. 2017. [cit. 2020-23-04]. Dostupné na internete: <<https://www.inss.org.il/publication/iran-israel-russia-syria/>>

Záver

Zástupná vojna je fenomén, ktorý bol prítomný už v 5. storočí pred naším letopočtom, kedy ju opísal Tukidydés vo svojom diele Dejiny peloponézskej vojny. Všeobecne ju môžeme definovať ako formu vojenského zásahu a usmernené použitie sily politicky alebo ideologicky motivovaným činiteľom (štátneho či neštátneho charakteru), aby nepriamo ovplyvňoval politické záležitosti v cieľovom území a sledoval tak svoje vlastné záujmy. Dominantný štát sa vyhne priamemu vojenskému kontaktu a všetky potrebné aktivity za neho vykoná jeho zástupca, ktorý na oplátku obvykle poberá zbrane, výcvik a financovanie.

Jedná sa o odnož vojny, ktorej nebol venovaný dostatočný akademický priestor i napriek tomu, že sa v priebehu histórie bojovalo nespočetné množstvo zástupných vojen. Jej etablovanie v štandardnej typológii vojen skutočne nastalo až v polovici 20. storočia. Tak ako každý jav, aj zástupná vojna sa s postupom času obmieňala a kryštalizovala svoju podobu v závislosti od prítomných okolností. V aréne medzinárodných vzťahov sa okrem štátov postupne začali objavovať noví aktéri, ktorými sú neštátne subjekty ako napríklad paramilitantné organizácie či národnooslobodzovacie hnutia. Zistili sme, že zástupná vojna medzi Izraelom a Iránom je unikátna, keďže jedna z jeho strán, menovite Irán, využíva vo svojich službách aj štátnych (Sýria) aj neštátnych (Hamás, Hizballáh) aktérov a vyvracia tak Dunérovu teóriu, podľa ktorej štát nemôže byť zástupcom iného štátu.

V teoretickej i praktickej rovine zástupnej vojny je zásadným prvkom princíp hierarchie. Okolnosti určujú, či sa zábery dominantnejšieho z dvojice automaticky stávajú zámermi zástupcu. Vzťahy medzi aktérmi nerovného postavenia sú podmienené a založené na reciprocite. V našom prípade to zrejme platí pokiaľ sa jedná o relácie medzi Iránom a Hamásom či Hizballáhom, avšak situácia môže byť odlišná pokiaľ sa jedná o vzťah medzi Iránom a Sýriou. Sýria ako samostatný zvrchovaný štát má v porovnaní s neštátnymi subjektami diametrálne odlišné mocenské a politické postavenie. Zároveň tiež musíme konštatovať, že medzi Iránom a jeho zástupcami tiež jestvuje partnerstvo známe ako Os odporu, ktoré je založené na ideologických a náboženských základoch. Povaha vzťahov medzi Iránom a jeho zástupcami nám slúži ako indikátor toho, či Irán koná zo zisťných dôvodov alebo tak robí nezištne. Je vysoko nepravdepodobné, aby akýkoľvek štát konal altruisticky, keďže vždy sleduje vlastné záujmy.

V praxi sa môže dynamika relácií dominantného štátu s jeho zástupcami uberať pozitívnym smerom len za predpokladu, že medzi nimi nedôjde ku konfliktu záujmov. Takúto situáciu sme v rámci izraelsko-iránskej zástupnej vojny pozorovali počas úvodných fáz občianskej vojny v Sýrii, kedy Hamas odmietol z náboženských dôvodov podporiť spojenecký vládny režim a prišiel tak o iránsku podporu. Irán sa následne preorientoval na inú militantnú skupinu, menovite Palestínsky Islamský Džihád. V súčasnosti je však situácia skutočne iná, keďže Hamas zúfalo potreboval finančnú podporu, a preto sa vzťahy medzi Iránom a jeho palestínskym zástupcom opäť dostali do relatívne priateľských pomerov.

Je však nutné konštatovať, že sunnitský Hamas nikdy pre Irán nepredstavoval esenciálneho spojenca, tým oddávna bola aj je libanonská šiitska politická organizácia Hizballáh. Spojenectvo medzi Iránom a Hizballáhom je vybudované na silných základoch, keďže Irán zjednotil sily Hizballáhu a poskytol im v počiatočných dňoch všetky potrebné náležitosti predovšetkým v podobe finančných prostriedkov. Hizballáh následne v Libanone zaujal hlavnú politickú pozíciu a etabloval sa ako hlavný subštátny protivník Izraela. Kooperácia Iránu a Hizballáhu je navyše ideologicky podmienená, pretože ich spája šiitska afinita. Možno teda konštatovať, že náboženský faktor v podobe Islamu zohráva v tomto spore dôležitú úlohu a formuje rozhodnutia vedúcich politických garnitúr.

Ďalšie kľúčové elementy predstavujú iránsky jadrový program a sýrska občianska vojna, ktorá je v súčasnosti považovaná za hlavné ohnisko zástupnej vojny. Primárne postavenie má v tomto ohľade dohoda o jadrovom programe (JCPOA), ktorú v roku 2015 podpísali stáli členovia bezpečnostnej rady OSN, Nemecko a Irán. Izrael nutne potrebuje zachovať jadrové status quo. Iránsky jadrový útok by preň znamenal najhoršiu možnú vojenskú alternatívu. Izrael preto vníma odstúpenie USA z dohody veľmi pozitívne a verí, že Spojené štáty podstúpia voči Iránu rúzné kroky. Existuje viacero možných scenárov, no podľa súčasného vývoja je situácia vágna, keďže pandémie korona vírusu zatienila iné priority. Alternatíva novej dohody medzi Iránom a USA by predstavovala ideálny scenár, za predpokladu silnejších záruk, že Irán nebude vyrábať jadrové zbrane, a tiež že sankcie USA sa skutočne zrušia, pokiaľ si Irán splní svoje povinnosti.

Sýrska občianska vojna trvajúca od roku 2011 absolútne zdevastovala Sýriu a zmenila ju na nepoznanie. Irán si nemôže dovoliť pád Assadovho režimu, pretože by tak prišiel o najdôležitejšieho štátneho spojenca na Blízkom východe. Vzniklo by tiež mocenské vákuum, ktorého vyplnenie by vyžadovalo nesmierne úsilie. Sýria na druhej strane potrebuje Irán, aby sa dokázala efektívne orientovať v chaotickej oblasti Levantu. Irán je navyše hlboko inkorporovaný do sýrskeho geopolitického prostredia, kde môže voľne vykonávať

svoje aktivity a využil by územie Sýrie na vybudovanie pozemných koridorov určených na transport zbraní. Nemožno odhliadnuť od prítomnosti Ruska, ktoré je do sporu integrálne zapojené a navyše disponuje mimoriadnym postavením. S oboma znepriatelenými stranami má dobré vzťahy a môže tým pádom konflikt prostredníctvom permanentného vyvažovania napätia aspoň čiastočne stabilizovať.

Vo vojne participuje aj iná veľmoc, tá však zastáva jednoznačnú pozíciu, v rámci ktorej vymedzuje Irán ako nepriateľský štát a Izrael ako spojenca. Vzťah Izraela a Spojených štátov možno označiť za dlhoveký a nadštandardný. Počas nami skúmaného obdobia zástupnej vojny boli pri moci dvaja prezidenti, Barak Obama a Donald Trump. Počas Obamovej administratívy došlo k miernemu zhoršeniu vzťahov, pričom primárnou príčinou bolo prijatie dohody o jadrovom programe (JCPOA), voči ktorej mal Izrael mnoho výhrad. Sekundárnou príčinou bola americká kritika voči izraelským aktivitám na palestínskych územiach.

Prechod zo zdržanlivej a uvažlivej Obamovej administratívy na Trumpovu impulzívnu administratívu bol poznačený viacerými bezprecedentnými udalosťami, z ktorých najvýraznejšou bol nedávny verejný atentát na iránskeho generála Kasíma Sulejmáního. Izrael tento čin z počiatku neodsúdil, no následne sa od neho začal dištancovať. To či bude Izrael akceptovať Trumpove politické excesy, i napriek priaznivým vzájomným vzťahom, závisí od ich rozsahu a dôsledkov, ktoré so sebou prinesú. Je otázne či účel svätí prostriedky a do akej miery bude koncept Machiavelizmu v Trumpovom ponímaní ovplyvňovať smerovanie izraelsko-iránskej zástupnej vojny.

Vývoj zástupnej vojny so sebou priniesol nové hrozby a nové okolnosti, ktoré sa odzrkadlili v izraelských vojenských doktrínach. Izrael nemohol dopustiť opakované zlyhanie z počiatočnej Druhej libanonskej vojny a vynaložil preto všetky dostupné prostriedky na zlepšenie účinnosti odvetných opatrení voči Iránu a jeho zástupcom. Odpoveďou bolo vytvorenie konceptu integrovanej preventívnej vojny s nízkou intenzitou nesúcou označenie „Kampaň medzi vojnami“. Túto taktiku boja dopĺňa nový vojenský plán Momentum, ktorého základom je rýchlosť a plné využitie oblastí v ktorých má Izrael nadradenosť - vzdušná sila, spravodajské informácie a technológie - s cieľom zabezpečiť, aby izraelská armáda udržiavala pred svojimi nepriateľmi konštantný náskok. Ich prepojenie zabezpečí Izraelu strategickú výhodu a umožní mu tiež širší manévrovací priestor v neustále sa meniacej zástupnej vojne.

Zoznam použitej literatúry

Knižné publikácie

BRUN, Itai – SHAPIRA, Itai. The Operational Environment: New Capabilities of the Radical Shiite Axis. In: *Strategic Survey for Israel 2019-2020*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2020, s. 49-53. ISBN 78-965-92750-7-6.

BUZAN, Barry – HANSEN, Lene. *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 398 s. ISBN 978-0521694223.

CLAUSEWITZ, Carl. *On War*. Princeton: Princeton University Press, 1987. 732 s. ISBN 978-1857151213.

COOK, Jonathan. *Israel and the Clash of Civilisations: Iraq, Iran and the Plan to Remake the Middle East*. Londýn: Pluto Press, 2008. 192 s. ISBN 978-0745327549.

CORSI, Jerome. *Why Israel Can't Wait: The Coming War Between Israel And Iran*. New York: Threshold Editions, 2009. 114 s. ISBN 978-1439183014.

DEKEL, Udi – BEN HAIM, Anat. In: *Strategic Survey for Israel 2018-2019*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2019, s. 31- 45. ISBN 978-965-92713-2-0.

DEUTSCH, Karl. *External Involvement in Internal Wars*. In: *Internal War: Problems and Approaches*. New York: Free Press of Glencoe, 1964. 100-111 s. ISBN 978-0313224515.

EILAM, Ehud. *Israel, the Arabs and Iran: International Relations and Status Quo, 2011-2016*. Abingdon: Routledge, 2017. 146 s. ISBN 978-1138093652.

ERAN, Oded - HATUEL-RADOSHITZKY, Michal. Relationship Reset: Israel and the United States. In: *Strategic Survey for Israel 2016-2017*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2016, s. 195- 201. ISBN 978-965-92569-6-9.

FEUER, Sarah. The Regional System: Struggling for the Shape of the Middle East. In: *Strategic Survey for Israel 2019-2020*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2020, s. 18-25. ISBN 78-965-92750-7-6.

FREILICH, Charles. *Israeli National Security: A New Strategy for an Era of Change*. Oxford: Oxford University Press. 2018. 496 s. ISBN 978-0190602932.

GROH, Tyrone. *Proxy War: The Least Bad Option*. Stanford : Stanford University Press, 2019. 264 s. ISBN 978-1503608184.

HOLSTI, Kalevi J. *The State, War, and the State of War*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 272 s. ISBN 978-0521577908.

HUGHES, Geraint. *My Enemy's Enemy: Proxy Warfare in International Politics*. Eastbourne: Sussex Academic Press, 2012. 256 s. ISBN 978-1845194499.

INNES, Michael. *Making Sense of Proxy Wars: States, Surrogates and the Use of Force*. Washington, DC.; Potomac Books, 2012. 216 s. ISBN 978-1597972307.

KAM, Ephraim. The Nuclear Agreement and Iran's Ambitions for Regional Hegemony. In: *Strategic Survey for Israel 2015-2016*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2016, s. 67-77. ISBN 978-965-7425-88-6.

KAYE, D. D – NADER, A. – ROSHAN, P. *Israel and Iran a Dangerous Rivalry*. Santa Monica : RAND Corporation, 2011. 118 s. ISBN 978-0-8330-5860-7.

LANDAU, Emily - ASCULAI, Ephraim – STEIN, Shimon. One Year to Implementation of the JCPOA: Assessing the Nuclear Deal in Context. In *Strategic Survey for Israel 2016-2017*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2016, s. 19-32. ISBN 978-965-92569-6-9.

LEBOW, Richard Ned. *Why Nations Fight : Past and Future Motives for War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 318 s. ISBN 9780521170451.

MATAR, Linda – KADRI, Ali. *Syria: From National Independence to Proxy War*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2018. 296 s. ISBN 978-3319984575.

MUMFORD, Andrew. *Proxy Warfare*. Cambridge : Polity Press, 2013. 139 s. ISBN 978-0-7456-5118-7.

PARSI, Trita. *Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States*. New Haven: Yale University Press. 2008. 384 s. ISBN 978-0300143119.

REZAEI, Farhad. *Iran's Foreign Policy After the Nuclear Agreement: Politics of Normalizers and Traditionalists*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2018. 255 s. ISBN 978-3030082895.

SELIKTAR, Ofira – REZAEI, Farhad. *Iran, Revolution, and Proxy Wars*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2019. 245 s. ISBN 978-3030294175.

SHINE, Sima – ZIMMT, Raz. Iran: Facing a Year of Decisions and Changes. In: *Strategic Survey for Israel 2018-2019*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2019, s. 11-30. ISBN 978-965-92713-2-0.

SHINE, Sima – ZIMMT, Raz – LANDAU, Emily. Iran: Defiance and Audacity, alongside Internal Challenges. In: *Strategic Survey for Israel 2019-2020*. Tel Aviv : Institute for National Security Studies, 2020, s. 26-30. ISBN 78-965-92750-7-6.

YALON, Moshe. The Second Lebanon War: From Territory to Ideology. In: *Iran, Hizbullah, Hamas and the Global Jihad*. Jerusalem : Jerusalem Center for Public Affairs, 2007, s. 15-32. ISBN 965-218-056-4.

Časopisy

AHMADIAN, Hassan – MOHSENI, Payam. Iran's Syria strategy: the evolution of deterrence. In: *International Affairs*. Oxford: Oxford University Press. 2019. roč. 95. č. 2. s. 341-354. ISSN 1468-2346.

BYMAN, Daniel. Israel's Four Fronts. In: *Survival*. Abingdon: Taylor & Francis, 2019. roč. 61, č. 2, s. 167-188. ISSN 1468-2699.

DUNER, Bertil. Proxy Intervention in Civil Wars. In: *Journal of Peace Research*. London: Sage Publications, 1981, roč. 18, č. 4, s. 353-361. ISSN 0022-3433.

EISENHARDT, Kathleen. Agency Theory: An Assessment and Review. In: *The Academy of Management Review*. New York: Academy of Assessment. 1989, roč. 14, č. 1, s. 57-74. ISSN 0363-7425.

JUNEAU, Thomas. Iran's costly intervention in Syria: A pyrrhic victory. In: *Mediterranean Politics*. Abingdon: Taylor & Francis, 2018. roč. 25, č. 1, s. 26-44. ISSN 1743-9418.

LOVEMAN, Chris. Assessing the phenomenon of proxy intervention. In: *Conflict, Security & Development*. London: Taylor & Francis. 2002, roč. 2, č. 3, s. 29-48. ISSN 1467-8802.

PFAFF, Anthony. Proxy War Ethics. In: *Journal of National Security Law & Policy*. Washington DC,: University of the Pacific McGeorge School of Law. 2017, roč. 9, č. 2, s. 1-50. ISSN 1553-3158.

ROUSSOS, Sotiris. USA Iran Israel. In: *Middle East Bulletin*. Korint: Department of Political Studies & International Relations. 2018. roč. 34, s. 36-38.

SALEM, Paul. The after-effects of the 2006 Israel–Hezbollah war. In: *Contemporary Arab affairs*. Abingdon: Routledge, 2008. roč. 1, č. 1, s. 15-24. ISSN 1755-0912.

TAKEYH, Ray. Iran, Israel and the Politics of Terrorism. In: *Survival*. Abingdon: Taylor & Francis, 2006. roč. 48, č. 4, s. 83-96. ISSN 1468-2699.

WALLING, Karl. Thucydides on Policy, Strategy, and War Termination. [online]. In: *Naval War College Review*, 4. 11. 2013. roč. 66, č. 4, čl. 6, s. 1-40. [cit. 2019-11-03]. ISSN 0028-1484. Dostupné na: <<https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1412&context=nwc-review>>

YAACOV, Bar-Siman-Tov. The Strategy of War by Proxy. In: *Cooperation and Conflict*. London: Sage Publications, 1984, roč. 19, č. 4, s. 263-272. ISSN 00108367.

ZISSER, Eyal. Iranian Involvement in Lebanon. In: *Military and Strategic Affairs*. Tel Aviv: Institute for National Security Studies, 2011, roč. 3, č. 1, s. 3-16. ISSN 2307-793X.

Internetové zdroje

AHMADIAN, Hassan. Iran in Syria: Securing Regional Deterrence. In: *Arab Horizons Pitfalls and Pathways to Renewal*. [online]. Carnegie Endowment. 2018. [cit. 2020-17-02]. Dostupné na internete: <https://carnegieendowment.org/files/ArabHorizons_report_final.pdf>

AVISHAI, Bernard. *How Israel Views Trump's Strike Against Iran*. [online]. The New Yorker. 2020. [cit. 2020-17-02]. Dostupné na internete: <<https://www.newyorker.com/news/daily-comment/how-israel-views-trumps-strike-against-iran>>

AZULAI, Moran. *Netanyahu: Iran responsible for attacks on Israeli embassies*. [online]. Ynet. 2012. [cit. 2020-17-04]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4189080,00.html>>

BACHNER, Michael. *Hamas: Hezbollah and Iran will join war if Israel tries to 'break resistance'*. [online]. The Times of Israel. 2019. [cit. 2020-14-02]. Dostupné na internete: <<https://www.timesofisrael.com/in-next-major-war-with-israel-hamas-allies-will-join-fight-official-warns/>>

BASSAM, Laila – HELLER, Jeffrey. *Hezbollah plans 'calculated' response to Israel: sources*. [online]. Reuters. 2019. [cit. 2020-21-04]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-mideast-security-israel/netanyahu-tells-hezbollahs-nasrallah-to-calm-down-after-drone-incident-idUSKCN1VH0VO>>

BEN-YISHAI, Ron. *Killing the Brains*. [online]. Ynet. 2012. [cit. 2020-14-04]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4174792,00.html>>

BLACK, Ian. *Israeli attack' on Sudanese arms factory offers glimpse of secret war*. [online]. The Guardian. 2012. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2012/oct/25/israeli-sudanese-factory-secret-war>>

BOUDREAUX, Richard. *Israel says its navy intercepted 300 tons of weapons headed for Hezbollah*. [online]. Los Angeles Times. 2009. [cit. 2020-11-04]. Dostupné na internete: <<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2009-nov-05-fg-israel-arms-boat5-story.html>>

Bureau of Near Eastern Affairs. *U.S. Relations With Israel*. [online]. U.S. Department of State. 2018. [cit. 2020-11-03]. Dostupné na internete: <<https://www.state.gov/u-s-relations-with-israel/>>

EISENKOT, Gadi – SIBONI, Gabi. *The Campaign Between Wars: How Israel Rethought Its Strategy to Counter Iran's Malign Regional Influence*. [online]. The Washington Institute. 2019. [cit. 2020-19-02]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-campaign-between-wars-how-israel-rethought-its-strategy-to-counter-iran>>

EL DEEB, Sarah. *Haniyeh: Iran Pledges \$250M in Aid*. [online]. The Washington Institute. 2006. [cit. 2020-11-02]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/11/AR2006071100742.html>>

FAHMI, Omar – Al-Mughrabi, Nidal. *Hamas ditches Assad, backs Syrian revolt*. [online]. Reuters. 2012. [cit. 2020-25-02]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-syria-palestinians/hamas-ditches-assad-backs-syrian-revolt-idUSTRE81N1CC20120224>>

FATTAH, Hassan. *Militia Rebuked by Some Arab Countries*. [online]. The New York Times. 2006. [cit. 2020-22-01]. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2006/07/17/world/middleeast/17arab.html>>

FELDMAN, Shai. *Obama and Israel: Farewell to a True Friend*. [online]. Belfer Center for Science and International Affairs. 2017. [cit. 2020-15-03]. Dostupné na internete: <<https://www.belfercenter.org/publication/obama-and-israel-farewell-true-friend>>

FINKEL, Gal Perl. *IDF strategy 2.0*. [online]. The Jerusalem Post. 2018. [cit. 2020-13-02]. Dostupné na internete: <<https://www.jpost.com/Opinion/IDF-strategy-20-558101>>

FOX, Amos. *In Pursuit of a General Theory of Proxy Warfare*. [elektronický zdroj]. Baltimore: Association of the United States Army, 2019. 18 s. [cit. 2019-11-03]. Dostupné na: <<https://www.ausa.org/sites/default/files/publications/LWP-123-In-Pursuit-of-a-General-Theory-of-Proxy-Warfare.pdf>>

FRANCIS, Ellen. *Lebanon's President Aoun likens Israeli drones to 'declaration of war'*. [online]. Reuters. 2019. [cit. 2020-23-02]. Dostupné na internete: <<https://af.reuters.com/article/worldNews/idAFKCN1VG18D>>

GROSS, Judah Ari. *IDF unveils 'Momentum Plan' to make it deadlier and faster, if it can pay for it*. [online]. The Times of Israel. 2019. [cit. 2020-15-02]. Dostupné na internete: <<https://www.timesofisrael.com/idf-unveils-momentum-plan-to-make-it-deadlier-and-faster-if-it-can-pay-for-it/>>

GROSS, Judah Ari. *The IDF's new plan: From 'Waze of War' to a general charged with countering Iran*. [online]. The Times of Israel. 2020. [cit. 2020-15-02]. Dostupné na internete: <<https://www.timesofisrael.com/from-waze-of-war-to-a-general-devoted-to-countering-iran-the-idfs-new-plan/>>

HALBFINGER, David – HUBBARD, Ben. *Netanyahu Says Putin Agreed to Restrain Iran in Syria*. [online]. The New York Times. 2018. [cit. 2020-22-04]. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2018/07/12/world/middleeast/syria-israel-putin-netanyahu.html>>

Hamas leader praises Soleimani at Tehran funeral in show of support for Iran. [online]. The Times of Israel. 2020. [cit. 2020-15-02]. Dostupné na internete:

<<https://www.timesofisrael.com/hamas-leader-praises-soleimani-at-tehran-funeral-in-show-of-support-for-iran/>>

HAREL, Amos a kol. *Palestinian Sources: 'Iran Unit' of Hamas Has Been Destroyed*. [online]. Haaretz. 2009. [cit. 2020-07-03]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5063890>>

HAREL, Amos - ISSACHAROFF, Avi. *Sudan Opposition: Bombed Arms Factory Belongs to Iran's Revolutionary Guard*. [online]. Haaretz. 2012. [cit. 2020-15-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/.premium-sudan-sources-arms-depot-is-iran-s-1.5194503>>

HEAVENS, Andrew. *Air strike on Sudan convoy killed 119: state media*. [online]. Reuters. 2009. [cit. 2020-12-02]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-sudan-attack/air-strike-on-sudan-convoy-killed-119-state-media-idUSTRE54O4FA20090525>>

HELLER, Jeffrey. *Israel tries to stand aside from U.S.-Iranian conflict*. [online]. Reuters. 2020. [cit. 2020-15-02]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-iraq-security-israel-iran/israel-tries-to-stand-aside-from-u-s-iranian-conflict-idUSKBN1Z60JF>>

HERZOG, Michael. *Iran Across the Border: Israel's Pushback in Syria*. [online]. The Washington Insitute. 2019. [cit. 2020-20-03]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyNote66-Herzog-WEB-4.pdf>>

CHAUHAN, Neeraj. *Cops name Iran military arm for attack on Israeli diplomat*. [online]. Times of India. 2012. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://timesofindia.indiatimes.com/city/delhi/Cops-name-Iran-military-arm-for-attack-on-Israeli-diplomat/articleshow/15263013.cms>>

Iran and Syria deny arms claims. [online]. BBC. 2009. [cit. 2020-20-04]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8343673.stm>

ISSACHAROFF, Avi. *Iran vs. Israel: Is a Major War Ahead?*. [online]. The Atlantic. 2018. [cit. 2020-22-04]. Dostupné na internete: <<https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/05/iran-israel-syria/560210/>>

JONES, Seth. *War by Proxy: Iran's Growing Footprint in the Middle East*. [online]. Washington, D.C. : Center for Strategic and International Studies, 2019. 16 s. [cit. 2020-11-04]. Dostupné na: <https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190312_IranProxyWar_FINAL.pdf>

KATZ, Brian. Will Hezbollah's Rise Be Its Downfall?. [online]. Foreign Affairs. 2019. [cit. 2020-20-03]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/israel/2019-03-08/will-hezbollahs-rise-be-its-downfall>>

KERSHNER, Isabel. *Iran Fires Rockets Into Golan Heights From Syria, Israelis Say*. [online]. The New York Times. 2018. [cit. 2020-22-04]. Dostupné na internete: <<https://www.nytimes.com/2018/05/09/world/middleeast/israel-iran-attack.html>>

KUBOVICH, Yaniv. *Iran Accelerating Hezbollah's Precision Missile Program After Years of Failure, Israel Says*. [online]. Haaretz. 2019. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/israel-news/iran-accelerating-hezbollah-s-precision-missile-program-israel-says-1.7767332>>

LAPPIN, Yaakov. *Iranian arms vessel captured by IDF docks in Eilat*. [online]. The Jerusalem Post. 2014. [cit. 2020-19-03]. Dostupné na internete: <<https://www.jpost.com/Defense/Iranian-arms-vessel-captured-by-IDF-to-dock-in-Eilat-344702>>

LEVY, Elior. *Senior Hamas official: No more military assistance from Iran*. [online]. Ynet. 2019. [cit. 2020-14-03]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4684713,00.html>>

MAGEN, Zvi – DEKEL, Udi – SHINE, Sima. *Russia in Syria: Between Iran and Israel*. [online]. The institute for National Security Studies. 2017. [cit. 2020-23-04]. Dostupné na internete: <<https://www.inss.org.il/publication/iran-israel-russia-syria/>>

MANDEL, Daniel. *Syria and the Shebaa Farms Dispute*. [online]. Jewish Policy Center. 2009. [cit. 2020-23-03]. Dostupné na internete: <<https://www.jewishpolicycenter.org/2009/02/28/syria-and-the-shebaa-farms-dispute/>>

Netanyahu: Israel will not allow Iran to achieve nuclear weapons. [online]. Reuters. 2020. [cit. 2020-15-04]. Dostupné na internete: <<https://www.reuters.com/article/us-israel-iran-netanyahu/netanyahu-israel-will-not-allow-iran-to-achieve-nuclear-weapons-idUSKBN1ZD2CU>>

PERLOV, Orit – DEKEL, Udi. *Israel in Iraq: Expanding the Campaign against Iran*. [online]. The institute for National Security Studies. 2019. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.inss.org.il/publication/israel-in-iraq-expanding-the-campaign-against-iran/>>

PFEFFER, Anshel. *Israel Seizes Ship in Mediterranean Carrying More Than 3,000 Rockets*. [online]. Haaretz. 2009. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5196221>>

PFEFFER, Anshel – RAVID, Barak. *Israel to Include Weapons Ship in UN Panel on Iran Arms Smuggling*. [online]. Haaretz. 2011. [cit. 2020-17-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5137459>>

RAVID, Barak. *Shin Bet Chief: Iran Trying to Hit Israeli Targets in Response to Attacks on Nuclear Scientists*. [online]. Haaretz. 2012. [cit. 2020-15-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5180200>>

Report: Israel Carried Out 3 Attacks on Sudan Arms Smugglers. [online]. Haaretz. 2009. [cit. 2020-15-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/1.5028622>>

Report: Naval commando forces involved in Sudan strike. [online]. Ynet. 2009. [cit. 2020-22-03]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3699142,00.html>>

RONDEAUX, Candace – STERMAN, David. *Twenty-First Century Proxy Warfare: Confronting Strategic Innovation in a Multipolar World*. [elektronický zdroj]. Washington DC, : New America, 2019. 72 s. [cit. 2019-11-06]. Dostupné na: <<https://d1y8sb8igg2f8e.cloudfront.net/documents/Twenty-First-Century-Proxy-Warfare-Final.pdf>>

SHERWOOD, Harriet. *Iran 'trying to attack Israeli targets in retaliation for scientists' deaths'*. [online]. The Guardian. 2012. [cit. 2020-18-04]. Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/world/2012/feb/03/iran-israeli-targets-retaliation-scientists>>

SHINE, Sima – CATRAN, Anna. *Iran's Policy on the Gaza Strip*. [online]. The Insitute for National Security Studies. 2017. [cit. 2020-02-03]. Dostupné na internete: <<https://www.inss.org.il/publication/irans-policy-gaza-strip/>>

SIBONI, Gabi. *Disproportionate Force: Israel's Concept of Response in Light of the Second Lebanon War*. [online]. The Insitute for National Security Studies. 2008. [cit. 2020-12-02]. Dostupné na internete: <<https://www.inss.org.il/publication/disproportionate-force-israels-concept-of-response-in-light-of-the-second-lebanon-war/>>

Sudan Declares Support for Hamas, Says Does Not Fear 'Israeli Aggression'. [online]. Haaretz. 2012. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.haaretz.com/sudan-declares-support-for-hamas-1.5196367>>

Thai official: Iran terrorists targeted Israeli diplomats. [online]. Ynet. 2012. [cit. 2020-14-04]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4189854,00.html>>

TASR. *Netanjahu ocenil útok USA na iránskeho generála*. [online]. SME. 2020. [cit. 2020-02-03]. Dostupné na internete: <<https://svet.sme.sk/c/22294879/netanjahu-ocenil-utok-usa-na-iranskeho-general.html>>

UN experts confirm: Arms shipment seized by Israel in March came from Iran. [online]. The Jerusalem Post. 2014. [cit. 2020-14-20]. Dostupné na internete:

<<https://www.jpost.com/Iranian-Threat/News/UN-experts-confirm-Arms-shipment-seized-by-Israel-in-March-came-from-Iran-360842>>

WEISS, Mark. *50 tons of weapons seized by Israel*. [online]. The Telegraph. 2011. [cit. 2020-14-04]. Dostupné na internete: <<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/8385847/50-tons-of-weapons-seized-by-Israel.html>>

WEISS, Mark. *Israel intercepts ship with 'Gaza-bound weapons'*. [online]. The Irish Times. 2011. [cit. 2020-14-04]. Dostupné na internete: <<https://www.irishtimes.com/news/israel-intercepts-ship-with-gaza-bound-weapons-1.573432>>

WOOD, Paul. *Did Israel carry out Sudan strike?* [online]. BBC. 2009. [cit. 2020-02-03]. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7966865.stm>>

YAARI, Ehud. *Bracing for an Israel-Iran Confrontation in Syria*. [online]. The Washington Institute. 2018. [cit. 2020-24-04]. Dostupné na internete: <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/bracing-for-an-israel-iran-confrontation-in-syria>>

YAARI, Ehud. *Iran's Ambitions in the Levant*. [online]. Foreign Affairs. 2017. [cit. 2020-24-04]. Dostupné na internete: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2017-05-01/irans-ambitions-levant>>

YAHYA, Maha. *Double Trouble*. [online]. Carnegie Middle East Center. 2019. [cit. 2020-23-04]. Dostupné na internete: <<https://carnegie-mec.org/diwan/79772>>

ZITUN, Yoav. *Iran weapons ship: Behind the scenes of IDF 'Operation Full Disclosure'*. [online]. Ynet. 2014. [cit. 2020-19-04]. Dostupné na internete: <<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4495859,00.html>>